Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Dragana Janjilović

Uporabniška perspektiva starih ljudi o bivanju doma v prihodnosti

Magistrsko delo

Ljubljana, 2023

Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Dragana Janjilović

Uporabniška perspektiva starih ljudi o bivanju doma v prihodnosti

Magistrsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Maša Filipovič Hrast

Ljubljana, 2023

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. dr. Maši Filipovič Hrast za vključitev v projekt QAPS ter vso strokovno pomoč, vodenje in potrpežljivost pri nastajanju magistrskega dela.

Hvala vsem, ki so mi ves čas stali ob strani in verjeli vame.

Povzetek in ključne besede

Večina razvitih držav se intenzivno sooča s procesom staranja prebivalstva, ki vpliva na vse večjo potrebo po zagotavljanju ustrezne stanovanjske oskrbe in storitev za stare ljudi. Za Slovenijo je značilen visok delež lastniške zasedenosti stanovanj in nizka stanovanjska mobilnost med starimi ljudmi. Zagotavljanje kakovostne stanovanjske oskrbe starih ljudi je v veliki meri odvisno od stopnje razvitosti storitev in podpornih politik ter vloge družine pri skrbi za stare ljudi domá. Čeprav imamo v Sloveniji razvito institucionalno varstvo, so stari ljudje veliko bolj naklonjeni bivanju doma, zato je smiselno raziskovanje potreb, želja in zmožnosti starih ljudi za bivanje v domačem okolju. Perspektiva starih ljudi o bivanju doma v prihodnosti je tudi osrednja tematika magistrske naloge.

Oblika bivanja lahko izboljša ali poslabša kakovost življenja v starosti, zato v teoretičnem delu naloge opisujemo raznolike oblike bivanja za stare ljudi. Opiramo se na koncept staranja v domačem bivalnem okolju, ki izhaja iz prepričanja, da bivanje v lastnem domu ugodno vpliva na počutje starih ljudi, saj omogoča in podaljšuje njihovo samostojnost in avtonomnost. Poudarjena je tudi vloga socialnega dela s starimi ljudmi, ki s pomočjo interdisciplinarnega znanja in posebnih spretnosti raziskuje in išče odgovore na potrebe in stiske starih ljudi.

S kvalitativno, empirično raziskavo smo ugotavljali, kako si stari ljudje predstavljajo svoje bivanje doma v prihodnosti, kako si prilagajajo življenje v svojem domu, katere prilagoditve (še) načrtujejo, da bi lahko čim dlje ostali v svojem domu in kakšen je idealen dom ter okolica za starost. Opravljena raziskava je del QAPS projekta *Model za staranje starejših v domačem bivalnem okolju*, s pomočjo metode spraševanja in delno strukturiranega vprašalnika je bilo opravljenih 41 intervjujev, pri čemer sem sama izvedla dva intervjuja.

Rezultati so pokazali, da stari ljudje želijo še najprej živeti doma tudi, ko zaradi zdravstvenih težav ne bodo več zmogli obvladovati domačega bivalnega okolja. Nekateri že sedaj vztrajajo z bivanjem doma, četudi bivalne razmere niso idealne in jim s tem upada kakovost življenja. Trenutno grajeno okolje ni prilagojeno kakovostnemu staranju v ožjem in širšem domačem okolju, stari ljudje se več časa pasivno zadržujejo doma in potrebujejo več pomoči pri vsakodnevnih opravilih in obiskovanju storitev. Zelo malo starih ljudi razmišlja o prilagoditvah v svojem domu in jih načrtuje. O prilagoditvah bodo intenzivneje razmišljali, ko obnemorejo in ko bodo prilagoditve postale nujno potrebne. Prilagajanje bivalnega okolja povezujejo z visokimi stroški ter zahtevnim načrtovanjem in izvedbo prilagoditev. Idealen dom za starost je brez arhitekturnih in fizičnih ovir, bistvena je strnjena razporeditev ključnih prostorov. Idealen dom omogoča socialno vključenost, občutek avtonomnosti in varnosti, neformalni oskrbovalci pa so ključen vir opore in pomoči. Idealna okolica za starost je brez arhitektonskih ovir, tiha, varna in manj prometna. Pomembna je bližina in dostopnost do raznovrstnih lokalnih javnih storitev.

Sklepno predlagamo večje sistemsko razvijanje in krepitev raznolike kakovostne oskrbe starih ljudi v ožjem in širšem bivalnem okolju. Potrebne so prilagoditve obstoječih stanovanj starih ljudi in okolice, obenem pa gradnja domov za vse življenje. Omilitev finančnih stroškov preureditev doma je možna s subvencioniranjem, vpeljevanjem cenovno dostopnih tehnoloških rešitev in uporabo premoženja starih ljudi (npr. rentni odkup stanovanja). Za kvalitetno in varno staranje doma predlagamo nadaljnje razvijanje, krepitev in dostopnost do podpornih skupnostnih storitev. Pomemben je tudi razvit in dostopen prevoz do javnih storitev za zagotavljanje večje socialne vključenosti starih ljudi.

Ključne besede: stari ljudje, dolgotrajna oskrba, socialno delo, staranje domá, staranje na mestu

Abstract and key words

Most developed countries are intensively facing the process of population ageing, which has an increasing impact on the need to provide adequate housing and services for the elderly. Slovenia is characterized by a high proportion of owner-occupied housing and low housing mobility among the elderly. The provision of quality housing care for older people depends on the level of development of services, supportive policies and the role of the family in caring for older people at home to a large extent. Although institutional care is well developed in Slovenia, elderly people are much more inclined to living at home, so it makes sense to explore the needs, preferences and capabilities of elderly people in their home environment. The elderly people's perspective on staying at home in the future is also the central theme of my master thesis, where the needs of the elderly people themselves are used as a starting point for the research.

The form of living can improve or worsen the quality of life in old age, which is why the theoretical part of the thesis presents a diverse range of forms of living for old people. In the next section, we draw on the concept of ageing at home, which is based on the belief that living in one's own home has a positive impact on the well-being of older people because it enables and prolongs their independence and autonomy. My master's thesis also highlights the role of social work with older people, which uses interdisciplinary knowledge and specific skills to explore and find answers to the needs and difficulties of the elderly.

Qualitative, empirical research was used to determine what older people think about their future home life, how they adapt to living in their own homes, and what adjustments they are (still) planning to make in order to stay in their own homes for as long as possible. We also looked at what the ideal home and environment for the elderly looks like. The study is part of the *QAPS project* "*The Model of Quality Aging in Place in Slovenia*". For the purposes of this master thesis I have only covered a limited spectrum of the data collected. 41 interviews were conducted using the questionnaire method and a semi-structured questionnaire, of which two interviews were conducted by myself.

The results show that old people still want to live at home, even when they are no longer able to manage their home living environment due to health problems. Some already insist on staying at home even if the living conditions are not ideal and their quality of life decreases as a result. The existing immediate and wider home environment is not adapted to quality ageing. Older people spend more time passively at home and need more help with daily tasks and running errands. Only a very small number of older people think about and plan for adaptations in their home. They will consider adaptations more intensively as they become older and adaptations become absolutely necessary. They associate adaptations to the living environment with high costs, complex planning and implementation. The ideal home for the elderly is free of architectural and physical barriers. A concise layout of key spaces is essential. The ideal home provides social inclusion, a sense of autonomy and security, and informal carers are a key source of support and assistance. The ideal environment for old age is free from architectural barriers. It is quiet, safe and low in traffic. Proximity and accessibility to a wide range of local public services is important.

In conclusion, we propose a stronger systemic development and strengthening of diverse quality care for older people in the immediate and wider living environment. Adaptations to existing housing for older people and the surrounding area are needed, together with the construction of homes for the whole lifetime. The financial costs of home adaptations can be mitigated through subsidies, the introduction of affordable technological solutions and the use of old people's assets (e.g. life annuity).

For quality and safe ageing at home, we propose further development, strengthening and accessibility of community support services. Developed and accessible transport to public services is also important to ensure greater social inclusion of the elderly.

Key words: elderly people, long-term care, social work, aging at home, aging-in place

Kazalo vsebine

Uvod 1
1. Teoretični del 3
1.1. Oblike bivanja za stare ljudi 3
1.1.1. Dejavniki razvoja različnih oblik bivanja 8
1.2. Teorija »aging-in place« 11
1.3. Socialno delo in dolgotrajna oskrba 15
1.3.1. Prehod k skupnostnim oblikam oskrbe za stare ljudi 15
1.3.2. Spretnosti in metode socialnega dela s starimi ljudmi 17
1.3.2.1. Pomoč in oskrba po osebni meri človeka 20
2. Formulacija problema 23
3. Metodologija 24
3.1. Vrsta raziskave 24
3.2. Merski instrumenti 24
3.3. Opredelitev enot raziskovanja - populacija, vzorec 24
3.4. Zbiranje podatkov 25
3.5. Obdelava in analiza gradiva 25
4. Rezultati 27
4.1. Selitev v drugo okolje 27
4.2. Predstava o staranju oz. bivanju doma 31
4.3. Prilagoditve na domu za lažje bivanje 38
4.4. Spreminjanje navad 43
4.5. Idealen dom in okolica za starost 47
5. Razprava 53
6. Sklepi 61
7. Predlogi 65
8. Literatura in viri 67
9. Priloge 75
9.1. Vprašalnik za intervju 75
9.2. Odprto kodiranje 76
9.3. Osno kodiranje 137

Kazalo tabel

Tabela 1: Primer odprtega kodiranja 26
Tabela 2: Ključne ugotovitve - razlogi za selitev 29
Tabela 3: Ključne ugotovitve - mnenje o selitvi drugam 30
Tabela 4: Ključne ugotovitve - občutki ob selitvi 31
Tabela 5: Ključne ugotovitve - predstava o trajanju bivanja doma 32
Tabela 6: Ključne ugotovitve - dober scenarij bivanja doma 33
Tabela 7: Ključne ugotovitve - slab scenarij bivanja doma 34
Tabela 8: Ključne ugotovitve - želje glede bivanja doma 35
Tabela 9: Ključne ugotovitve - predstava o bivanju doma v prihodnosti 37
Tabela 10: Ključne ugotovitve - občutki ob predstavi prihodnosti bivanja doma 38
Tabela 11: Ključne ugotovitve - obstoječe prilagoditve na domu 39
Tabela 12: Ključne ugotovitve - razlogi za prilagoditve na domu 40
Tabela 13: Ključne ugotovitve - izražene potrebe po prilagoditvah 41
Tabela 14: Ključne ugotovitve - načrtovanje prilagoditev 42
Tabela 15: Ključne ugotovitve - ovire pri izvedbi prilagoditev 43
Tabela 16: Ključne ugotovitve - navade, povezane z vsakodnevnimi opravili 44
Tabela 17: Ključne ugotovitve - navade, povezane z obiskovanjem storitev 44
Tabela 18: Ključne ugotovitve - navade, povezane s preživljanjem prostega časa 45
Tabela 19: Ključne ugotovitve - razlogi za spremembo navad 46
Tabela 20: Ključne ugotovitve - načrtovanje sprememb obstoječih navad 47
Tabela 21: Ključne ugotovitve - lokacija idealnega doma 47
Tabela 22: Ključne ugotovitve - fizične lastnosti idealnega doma 48
Tabela 23: Ključne ugotovitve - socialne značilnosti idealnega doma 49
Tabela 24: Ključne ugotovitve - mnenje o idealnem domu za starost 49
Tabela 25: Ključne ugotovitve - fizične lastnosti idealne okolice za starost 50
Tabela 26: Ključne ugotovitve - psihološke lastnosti idealne okolice za starost 50
Tabela 27: Ključne ugotovitve - storitvene značilnosti idealne okolice za starost 51
Tabela 28: Ključne ugotovitve - idealen dom kot institucionalna oblika bivanja 52

Uvod

Večini izmed nas je znan proces staranja prebivalstva v Evropi in drugih razvitih državah, o čemer opozarja številna domača in tuja strokovna literatura. Omenjen proces povezujemo s koncepti kot so aktivno staranje, družba za vse starosti, storitve za samostojno življenje ter staranje domá oz. staranje na mestu (Kerbler, 2011). Vsi ti koncepti si v skladu s socialno politiko prizadevajo za ublažitev pritiska na sistem socialne varnosti oz. javnofinančne izdatke, povezane s pokojninami, zdravstvom in dolgotrajno oskrbo (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2016). S pomočjo teh konceptov staremu prebivalstvu omogočimo več možnosti vključevanja v vse aspekte življenja, upoštevajoč njihove želje, potrebe in zmožnosti. V zadnjem času postaja ta tematika pomemben del različnih raziskovalnih programov in strateških ter izvedbenih načrtov v razvitih državah (Kerbler, 2011).

Leta 2010 je evropska komisija uvedla strategije EU za pametno, vključujočo in trajnostno rast, pri čemer je izpostavila tudi dolgoročni problem staranja prebivalstva (Europe 2020). Med drugim je tudi Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (ReNPS13–20, 2013) izpostavila demografske spremembe, ki večajo potrebe po storitvah dolgotrajne oskrbe in drugih starim ljudem prilagojenim storitvam, ki lajšajo vsakodnevno življenje starih ljudi in vključevanje v okolje.

K reševanju tematike kot je npr. stanovanjska problematika starih ljudi, je pristopilo tudi Ministrstvo za okolje in prostor z Nacionalnim stanovanjskim programom 2015-2025. Cilj programa je raziskati dodatne možnosti primernih bivanjskih rešitev za stare in ponuditi večjo dostopnost do stanovanj za staro populacijo (ReNSP15–25, 2015).

Po Kerblerju (2011) je staranje prebivalstva družbeni proces, ki zahteva prilagajanje družbenih institucij in storitev. Čedalje večja potreba po financiranju zdravstvenih ter socialnih storitev in zagotavljanju ustrezne stanovanjske oskrbe za stare ljudi izraža nujnost po vpeljevanju novih in učinkovitih rešitev ter pristopov. Oblike bivanja predstavljajo pomemben dejavnik v življenju in oskrbi starega človeka, zato se v tej nalogi osredotočam na ta vidik. S stanovanjsko oskrbo starih ljudi se med drugim spoprijema področje dolgotrajne oskrbe in socialnega dela, zato predstavljam tudi ta vidik razumevanja problematike. Staranje domá oz. staranje na mestu je osrednji koncept, na katerega se opiram v tej nalogi, saj se sklada s procesom prehajanja k bolj človeku prilagojenimi, skupnostnim

oblikam bivanja in oskrbe starih ljudi. S teoretičnim razumevanjem o uveljavljenih oblikah bivanja za stare ljudi in smiselnosti staranja v domačem okolju se zavedamo, da je stičišče stanovanjske problematike starih ljudi še vedno prav bivanje domá. Z zavedanjem, kakšno vlogo in pristop dela ima socialno delo v polju dolgotrajne oskrbe, se v nalogi sprašujem, kako si stari ljudje sploh predstavljajo bivanje domá v bodočnosti. S tem se približujemo dognanju, kaj pravzaprav oz. dejansko stari ljudje pri stanovanjski oskrbi potrebujejo in si želijo. Ugotovitve o predstavi starih ljudi o bivanju domá v prihodnosti bom poleg teoretičnega pregleda podkrepila tudi z empiričnimi podatki, pridobljeni s pomočjo intervjujev v okviru QAPS projekta *Model za staranje starejših v domačem bivalnem okolju* (QAPS, b.d.).

1. Teoretični del

1.1. Oblike bivanja za stare ljudi

Posameznikova naklonjenost oz. odnos do določene oblike bivanja se z leti spreminja, v starosti pa je izbira oblike bivanja še toliko bolj izstopajoča, saj lahko izboljša oz. poslabša kakovost življenja (Mandič, 2011) S tem se strinja tudi Kerbler (2012), ki pravi, da je oblika bivanja pomemben dejavnik v starosti.
Oblike bivanja za stare ljudi bi lahko v glavnem razdelili na tradicionalne in sodobne oz. alternativne. Možna je tudi delitev na institucionalne in skupnostne oblike bivanja za starejše. V določeni meri lahko tradicionalne oblike enačimo z institucionalnimi, alternativne pa s skupnostnimi, kar pojasnjujem v nadaljevanju.

Ko govorimo o oblikah bivanja za stare ljudi, se istočasno pridružujemo tudi pojmu sistema oskrbe za stare ljudi. Oblika bivanja je pogosto povezana z obliko oskrbe, v primeru kadar jo star človek potrebuje. Npr. star človek v institucionalni obliki bivanja pogosto prejema tudi institucionalno oskrbo oz. institucionalno obliko varstva. Ko zasledimo pojem institucionalna oskrba starega človeka, to pomeni, da so tudi elementi oskrbe, tj. bivanje in storitve, institucionalno naravnani.

Med tradicionalne oblike bivanja za stare ljudi v največji meri pojmujemo predvsem bivanje v lastnem domu in domove za stare ljudi (Štuhec in Fras, 2010).
Po Kerblerju (2012) je v Sloveniji prisoten visok delež lastniške zasedenosti stanovanj (oz. lahko bi navsezadnje dodali tudi delež zasedenost hiš) med starimi ljudmi. To pomeni, da je bivanje doma v tretjem življenjskem obdobju utrjena slovenska praksa.

Druga oblika tradicionalnega bivanja je dom za stare ljudi, za katero je značilna institucionalna oblika oskrbe. Mali idr. (2018, str. 7) pravijo, da gre za eno od najbolj razvitih oblik oskrbe za stare ljudi v Sloveniji. Gre za splošne domove, medtem ko so v svetu domovi za stare bolj specializirani – npr. negovalni domovi, oskrbovalni domovi, domovi za ljudi z demenco in domovi za samostojne stare ljudi.
Zgodovinsko gledano, so se domovi za stare kot institucionalna oblika oskrbe za stare ljudi v Sloveniji uveljavili po drugi svetovni vojni. Nizek življenjski standard, neurejene pravice

do socialnega in pokojninskega zavarovanja ter stanovanjska problematika starih ljudi je tedanji režim spodbudila k nameščanju starih ljudi v institucije (Hlebec & Mali, 2013).

Spoznanje, da tradicionalno institucionalizirana oblika bivanja oz. oskrba starih ljudi ni dovolj prožna, je postopoma vodilo v razvijanje bolj odprtega, inovativnega koncepta stanovanjske oskrbe. V svetu so se pojavile različne oblike alternativnega bivanja za stare ljudi, in sicer od tistih, ki se izvajajo za daljše časovno obdobje, do začasnih oz. kratkotrajnih.

Poleg tega so v sklopu tradicionalnega bivanja v lastnem domu nastale nekatere inovativne oblike pomoči, ki se izvajajo na dnevni ravni. Star človek lahko izkusi domiselne oblike pomoči in oskrbe v svojem domu. Formalna pomoč starim ljudem, ki bivajo v lastnem domu, se imenuje skupnostna oskrba, ki jo Timonen (kot navedeno v Filipovič Hrast & Hlebec, 2015) deli med skupnostne storitve (dnevni centri) in storitve pomoči na domu (socialna oskrba na domu). Stare osebe, ki z zmanjšano mero samostojnosti živijo v lastnem domu in ne potrebujejo celodnevne oskrbe, lahko obiskujejo dnevno institucionalno varstvo znotraj dnevnih centrov. Takšno varstvo je namenjeno tistim, ki potrebujejo organizirano obliko bivanja, pomoč in nadzor le nekaj ur dnevno in nato odidejo nazaj domov (Imperl, 2010). Hlebec in Mali (2013) izpostavljata, da se dnevno varstvo povečini razvija v okviru domov za stare. V tem primeru gre potem za inovacijo znotraj institucionalnega varstva.
Socialnovarstvena storitev, ki lahko pri starem človeku nadomesti potrebo po institucionalnem varstvu, je pomoč na domu oz. socialna oskrba na domu. Stari ljudje, ki živijo doma v ustreznih bivalnih in drugih življenjskih pogojih, vendar se ne morejo sami oskrbovati in negovati, so upravičeni do socialne oskrbe na domu. Ta obsega pomoč pri gospodinjenju, temeljnih dnevnih opravilih in vzdrževanju socialnih stikov (Nagode, 2009, str. 130).
Z vpeljevanjem takšnih oblik oskrbe in pomoči nastane bivanje domá alternativno, pri čemer ga ne morem jasno definirati kot izrecno kratkotrajno ali dolgotrajno. Star človek lahko namreč obiskuje dnevni center oz. je deležen socialne oskrbe na domu krajše časovno obdobje ali pa dalj časa.

Kar se zadeva samih oblik bivanja, Kerbler (2011) med drugim deli alternativne oblike bivanja na (1) tiste, ki so še vedno institucionalne, a dovolj odprte oblike skupinskega

bivanja za stare ljudi ter na (2) oblike bivanja, ki so prilagojene za samostojno življenje starega človeka.

Po Kerbler (2011) povzemamo alternativne oblike bivanja, katerih značilnost je, da ne gre za tradicionalno institucionaliziran dom za stare oz. bivanje v lastnem domu (brez alternativnih oblik storitev, pomoči in oskrbe); pri čemer jih delim na kratkotrajne in dolgotrajne.

Alternativne oblike bivanja za daljše časovno obdobje

V svetu se je razvilo kar precej raznolikih alternativnih oblik bivanja za neko časovno obdobje. Ena izmed njih je stanovanjska zadruga oz. stanovanjska skupnost, tj. družinska hiša prilagojena za bivanje starih ljudi. V njej stanuje poljubno število starejših parov ali posameznikov, ki si delijo vse prostore razen spalnice. Takšno bivanje starih ljudi je v razvitih državah kar precej priljubljeno, predvsem zaradi potrebe po druženju z vrstniki s podobnimi željami, potrebami in težavami. Pri nas tovrstnih stanovanjskih zadrug še ni, bi pa se lahko pričele razvijati, ker si veliko starih ljudi lasti velike družinske hiše, v katerih bivajo sami, davki na nepremičnine pa so visoki (Kerbler, 2011).

Poznamo tudi gospodinjske skupine, ki jih Kerbler opisuje kot alternativne oblike institucionalnega varstva starih ljudi. Gre za ustanovo s poljubnim številom gospodinjskih skupin in inovativnost oblike se kaže v tem, da se zgleduje po načinu življenja v družini in si prizadeva za čim večjo domačnost. V gospodinjski skupini je običajno od osem do dvanajst starih ljudi, ki potrebujejo nego. Vsak stanovalec ima svoj zaseben prostor, ki se povezuje s središčem skupine, tj. prostornim dnevnim in jedilnim prostorom z odprto kuhinjo. V skupnem prostoru so lahko stanovalci aktivno udeleženi v domača opravila, kar krepi medsebojno sožitje in ohranjanje samostojnosti. Skupino čez dan povezuje hišna gospodinja, ki ima podobno vlogo kot družinski oskrbovalec, zahtevnejšo nego opravljajo zdravstveni delavci od zunaj (2011, str. 15-16).

Podobna oblika bivanja se je pojavila v Belgiji, kjer so se odzvali na potrebe pomoči ljudem, ki imajo demenco tako, da so organizirali majhne stanovanjske skupnosti, ki so ustreznejše od velikih domov za stare. Osebje podpira stanovalce k celostnemu izkoristku lastnih sposobnosti, pri tem pa k sodelovanju spodbuja tako stanovalce kot njihove družinske člane (Hvalič Touzery, 2007a).

Obliko bivanja izven institucije ponujajo oskrbovana stanovanja, ki združujejo tako varnost kot dostopnost nege, ki jo sicer ponuja institucionalno bivanje, kot tudi samostojnost,

zasebnost in integriteto posameznikov. Imperl (2010) poudarja, da so to bila prvotno stanovanja znotraj institucij ali pa del njih, sedaj pa niso več nujno del institucionaliziranega varstva. Koncept oskrbovanega stanovanja se lahko »prenese« v lastno stanovanje starega človeka. Van Bilsen, Hamers, Groot in Spreeuwenberg (2008) so v raziskavi preučevali stare ljudi, ki bivajo samostojno v skupnosti in stare ljudi, ki bivajo v oskrbovanih stanovanjih ter ugotovili, da se slednji počutijo bolj avtonomne in doživljajo manj občutkov negotovosti. Prav tako so rezultati pokazali, da so ljudje v oskrbovanih stanovanjih bolj vključeni v razne družabne aktivnosti.

Na Nizozemskem so se usmerili tudi v razvijanje posebnih alternativnih oblik bivanja za specifično skupino starih ljudi, in sicer za osebe, ki imajo demenco. Razvili so vas za ljudi z demenco, koncept bivanja izhaja iz socialnega pristopa do ljudi, ki imajo demenco. Bivanje v takšni vasi poudarja pomen človekove preteklosti, njegovega socialnega okolja in interakcije z njim (Telban in Milavec Kapun, 2013). Nizozemski negovalni dom *Hogeweyk* je mednarodno prepoznan kot prvi dom, ki se je razvojno usmeril v zagotavljanje kvalitetnega okolja in odnosa do ljudi z demenco. Gre za vas z bivalnimi enotami, vsak stanovalec je nameščen v bivalni kompleks, ki se najbolj prilega stanovalčevi biografiji oz. socialnem ozadju in življenjskemu slogu. Tako lahko posameznik ohranja svoj življenjski stil in navade, poleg tega pa lahko začuti in živi aktivno vsakdanje življenje s pomočjo parka, gledališča, supermarketa, kavarne, frizerskega salona in ostalih objektov v vasici (Hogeweyk Dementia Village, b. d.). Ponekod so za ljudi z demenco nastale tudi negovalne oaze, koncept izhaja iz Nemčije in gre za velik prostor, v katerem živi od 6 do 8 stanovalcev, ki so praviloma v napredovalni oz. četrti fazi demence. Prostor je posebno prirejen stanovalcem z demenco na podlagi njihovih želja in biografije, ureditev prostora pa temelji na stimuliranju čutov (uporaba različnih barv, vonjav, svetlobe in glasbe). Osebje posveča precej pozornosti tudi ritualu kopanja v wellness kopalnici (Imperl, 2012).

Po svetu se pojavljajo tudi oskrbniške družine kot ena izmed oblik bivanja za stare ljudi, ki nas v mnogih pogledih spominja na rejništvo za otroke. Družina, ki je strokovno usposobljena za oskrbo starega človeka, medse sprejme enega ali več starih ljudi, katerim se je znatno zmanjšala zmožnost samostojno živeti v lastnem domu. Pojavljajo se pa tudi primeri, ko se običajno mlada (oskrbniška) družina priseli k staremu človeku in v zameno za bivanje zanj skrbi (Kerbler, 2011).

Oblika bivanja pri oskrbniški družini je zelo podobna sobivanju, le-to pa je tudi ena od mnogih možnosti bivanja za stare ljudi. Koncept sobivanja običajno združuje dve

generacijsko drugačni skupini ljudi z namenom vzajemne koristi. Tisti, ki si lahko privoščijo nastanitev le po dostopni ceni (običajno mladi ljudje), lahko z gospodinjskimi opravili pomagajo ljudem (običajno starim ljudem), ki bi kljub manjši stopnji samostojnosti še vedno radi živeli v domačem okolju (Homeshare International, b. d.). Sobivanje s staro osebo je lahko tudi sistem oskrbe ljudi z demenco, ki živijo v lastni nepremičnini in za samostojno življenje potrebujejo malo pomoči in podpore pri druženju, spremstvu ter nakupovanju. V zameno za pomoč star človek ponudi tej osebi nastanitev v svojem domu (Fox, 2011). Da je medgeneracijsko sobivanje mogoče tudi v instituciji, kot je npr. dom za stare, dokazuje Nizozemska, ki je razvila neobičajno alternativno obliko bivanja, kjer študentje živijo v domovih za stare ljudi. Eden izmed takih domov je *Residential and Care Centre Humanitas*, v katerem lahko študentje brezplačno bivajo, v zameno pa opravijo določeno število ur prostovoljnega dela. Gre za medgeneracijsko sožitje in izmenjavo znanj, ki koristi tako starim ljudem kot študentom. Za študente predstavlja ugodno stanovanjsko rešitev, starim ljudem pa prinaša pridih mladostnega življenja in povezavo z zunanjim življenjem (Humanitas Woonstudenten, b. d.).

Razvoj informacijske tehnologije je prinesel spremembe tudi na področju bivanja starih ljudi. Macuh (2019) trdi, da si lahko stari ljudje s pomočjo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) podaljšajo samostojno bivanje v domačem okolju. Torej so inovacije možne tudi znotraj tradicionalnega bivanja doma. Uporaba IKT jim lahko izboljša kakovost življenja in obenem zmanjša stroške oskrbe. Gre za sistem pametnih domov, ki vključujejo oddaljen nadzor in varovalno-alarmni sistem. Pametni domovi nadzirajo okolje, v katerem posameznik biva (vsebnost plinov, vlage in temperature) ter posameznikovo fizično stanje. Tako so oskrbovalci ali zdravstveno osebje obveščeni o morebitnih težavah, ki jih ima stari človek (Majumder idr., 2017). Bistvo koncepta takšnega podprtega bivanja je v podaljševanju bivanja starega človeka v domačem oz. izbranem okolju, pri čemer si poveča raven samostojnosti, mobilnosti in varnosti ter ohranja zdravje in funkcionalne sposobnosti. S takšnim podprtim bivanjem v lastnem domu lahko stari ljudje ohranjajo oz. vzdržujejo dolgoletne življenjske navade in vloge.

Kratkotrajne oblike alternativnega bivanja starih ljudi

Kot odgovor na potrebe starih ljudi in njihovih oskrbovalcev so nastale tudi nekatere kratkotrajne oblike, ki rešujejo bivalne stiske bodisi za krajše časovno obdobje zaradi odsotnosti oskrbovalcev bodisi zaradi potrebe po premostitvi raznih bivalnih stisk – recimo

ob odhodu iz bolnišnice. Tak primer je denimo hiša za goste, ki se nahaja v Amsterdamu in deluje kot hotel, v katerem gostje prejemajo 24-urno oskrbo. V hiši lahko nekaj tednov bivajo zgolj stari ljudje v začetni fazi demence, za katere so organizirane razne dejavnosti (Hvalič Touzery, 2007a, str. 42).

Na Nizozemskem lahko stari ljudje, ki prejemajo oskrbo na domu – torej živijo v lastnem domu – izkusijo kratkotrajno obliko alternativnega bivanja zunaj svojega doma. Kadar oskrbovalec želi dopustovati, se lahko pojavi velik izziv, kako v času dopustovanja zagotoviti oskrbo staremu človeku. Ena izmed rešitev so skupni dopusti, kjer določene organizacije uredijo skupni dopust za oskrbovalca in starega človeka. V času njunega skupnega dopustovanja prevzame oskrbo starega človeka formalni oskrbovalec ali prostovoljec. Obstajajo pa tudi specializirane potovalne agencije za oskrbo in dopust. Tako lahko star človek biva v času dopusta v hotelu in je deležen enake oblike oskrbe, kot bi jo sicer prejemal doma (Hvalič Touzery, 2007a).

1.1.1. **Dejavniki razvoja različnih oblik bivanja**

Da bi lažje razumeli stanovanjsko oskrbo starih ljudi, moramo razumeti kateri dejavniki vplivajo na izbiro stanovanjske oskrbe. Ko govorimo o oblikah bivanja za stare ljudi, istočasno govorimo tudi o sistemu oskrbe starih ljudi, ki je vpet v splošno kulturo, norme in prakse v posamezni državi.

Raznovrstnih oblik oskrbe in bivanja za stare ljudi na globalni ravni je veliko, a je prisotnost oz. pogostost določenih oblik nastanitve in oskrbe starega človeka v določeni državi odvisna od mnogoterih dejavnikov, med drugim tudi od socialne politike, režimov držav blaginje in režimov skrbi (Filipovič Hrast, 2018).

Pri režimih držav blaginje je bistvenega pomena, da razumemo kakšno vlogo ima družina pri skrbi za stare ljudi, kako razvite so različne storitve in kako razvite so podporne politike. Torej je od sistema blaginje odvisno, katera sfera prevladuje pri zagotavljanju blaginje starega človeka – trg, država ali civilna družba in družina. Npr. pri socialnodemokratskem modelu ima pri zagotavljanju blaginje posameznika osrednjo vlogo država, ki starim ljudem zagotavlja in ponuja velik del javnih storitev. Tak model je značilen za Nordijske države, medtem ko je za Španijo, Portugalsko in Italijo uveljavljen mediteranski model, kjer je pri zagotavljanju blaginje ključna družina, drugi neformalni oskrbovalci in neprofitne organizacije (Filipovič Hrast in Hlebec, 2015). Sistem blaginje Nordijskih držav potemtakem prek socialnih transferjev in storitev priznava potrebo po podpori pri oskrbi

starega prebivalstva. Ponudba skupnostnih storitev je v Nordijskih državah razvita celo do te mere, da je delež njihovega starega prebivalstva, ki živi v domačem okolju, na evropski ravni nad povprečjem. Tako se države, kot so Danska, Švedska, Finska in Norveška, s svojimi sistemi blaginje usmerjajo v bolj domačo oskrbo starega človeka kot pa institucionalno. Na drugi strani pa imamo države, kot sta Portugalska in Španija, ki imata slabo razvit sistem formalne oskrbe na domu starega človeka in na družini sloni ali bo starega človeka namestila v institucionalno obliko bivanja ali pa zanj skrbela sama (Spasova idr., 2018).

Družina ima v socialni politiki izredno pomembno vlogo pri skrbi za stare ljudi, a se njene zmožnosti za skrb starega prebivalstva zmanjšujejo zaradi čedalje težjega usklajevanja dela in družine, večje vpetosti žensk na trgu dela (oskrba družinskega člana je ponekod še vedno spolno specifična, saj se šteje, da bo ženska izključena iz trga dela in skrbela za starega človeka), reorganizacije družine idr. (Filipovič Hrast, 2018).

Esping Andersen (1990) pri tem opisuje koncept defamilializacije, ki v našem primeru označuje proces zmanjševanja odvisnosti starega človeka od družine. Omenjen proces naj bi razbremenil družino v odnosu do oskrbe starih ljudi s pomočjo javnih ali trženjskih storitev. Od države od države je odvisno, ali skozi režim skrbi za starega človeka spodbuja ali zavira defamilializem.

Leitner (2003) v nadaljevanju razlikuje odnos države do skrbi starega človeka skozi reguliranje podpore pri vključenosti družine v oskrbo starega človeka. Pri defamilializmu ni jasno prepoznane pravice družine do oskrbe starega človeka, so pa prisotne razvite podporne storitve, ki nadomestijo neformalno oskrbo starega človeka. Tako se lahko družina vključi na trg dela, skrb za starega človeka pa izvajajo formalni oskrbovalci. Na drugi strani pa imamo familializem, s katerim država spodbuja vključenost družine pri oskrbi starega človeka. Familializem je lahko izbirni, kjer se družina odloči ali se bo vključila v trg dela in skrb prepustila razvitim formalnim storitvam ali pa bo sama skrbela za starega človeka in bo za to finančno podprta. Takšna izbira je značilna predvsem za Nordijske države in sistem spodbuja vključitev žensk na trg dela. Država se lahko med drugim bolj usmeri v podporno vlogo pri družinski oskrbi kot pa v razvijanje storitev. Za južno Evropo je značilno, da država ne razvija dovolj storitev za oskrbo starega človeka na domu, družina pa pri oskrbi ni dovolj finančno podprta.

Tradicionalnost oz. inovativnost oblik bivanja je odvisna od naklonjenosti države, trga in skupnosti do določene oblike bivanja. Socialna politika Skandinavskih držav se usmerja v zmanjševanje institucionalnih oblik bivanja in povečevanje inovacij v skupnosti, medtem ko se recimo v Romuniji in Bolgariji povečuje število domov za stare (Spasova, 2018).

Izbira oblike bivanja je v veliki meri odvisna tudi od finančne zmogljivosti starega človeka, saj nekatere oblike bivanja in oskrbe predstavljajo večji finančni zalogaj. V Sloveniji je cenovno ugodneje bivati v domu za stare kot pa prejemati pomoč na domu, saj je obseg storitev pomoči v instituciji večji kot v domačem okolju (Kerbler, 2012). Občutno zmanjšana stopnja samostojnosti in zmogljivosti starega človeka povečuje možnost za selitev v bolj institucionalne oblike bivanja kot so npr. domovi za stare. Težnja po odhodu v institucionalno varstvo običajno postane opcija šele, ko stari ljudje zaradi zmanjšane samostojnosti potrebujejo dodatno pomoč in nego (Kerbler, 2011).

Pomemben spekter izbire predstavlja poznavanje in sprejemanje različnih oblik bivanja za stare ljudi. Filipovič Hrast, Sendi, Hlebec in Kerbler (2019) so v raziskavi ugotovili, da se starim ljudem v primeru zmanjšane stopnje samostojnosti in skrbi zase, zdi najbolj sprejemljiva ravno tradicionalna oblika bivanja, tj. dom za stare, najmanj pa bivanje pri oskrbniški družini, ki jo uvrščamo v inovativno obliko bivanja.
V Sloveniji je institucionalna oblika bivanja za stare ljudi razvita do te mere, da se srečujemo s fenomenom »čakalnih vrst« za sprejem v domove za stare ljudi. Razlog je predvsem v dobri prepoznavnosti domov za stare med vsemi generacijami. Starim ljudem oz. njihovim sorodnikom se zdi namestitev v dom pogosto edina rešitev bodisi zaradi neenakomerne porazdeljenosti skupnostnih oblik pomoči bodisi zaradi manj razvitih drugih podpornih dejavnikov, ki bi staremu človeku omogočile samostojno življenje in podaljšano bivanje v domačem okolju (Hlebec in Mali, 2013). Ti podporni dejavniki so zadostna razvitost, raznovrstnost in dostopnost alternativnih oblik bivanja in pomoči, dobra informiranost starih ljudi oz. njihove socialne mreže o teh oblikah bivanja in pomoči ter finančna podpora države pri inovacijah v skupnosti. Podeljevanje koncesij za opravljanje institucionalnega varstva v zasebni sferi je znatno povečalo število domov za stare v zadnjih treh desetletjih (Kerbler, 2012). V Sloveniji smo do sedaj razvijali zlasti institucionalizirano stanovanjsko oskrbo starih ljudi, ki kot najdražja oblika stanovanjske oskrbe ne zadostuje povečevanju deleža starega prebivalstva (Filipovič Hrast, Sendi, Hlebec in Kerbler, 2019). Ne le, da obstoječe

kapacitete v domovih ne zadostujejo, temveč tudi niso regijsko skladno razporejene (Kerbler, 2012).

Hlebec in Mali (2013) opozarjata na togost slovenskega sistema oskrbe starih ljudi, ki se kaže v pomanjkanju skupnostnih oblik skrbi in pretirani institucionalizaciji, torej življenju v domu za stare. Upoštevati moramo, da so stari ljudje zelo heteronomna skupina prebivalcev, omejen nabor ponujene oskrbe pa ne more zadostovati njihovim potrebam.

Življenje v domu za stare ljudi ni za vsakogar, je pa pomembno, da ima star človek možnost izbire tudi te tradicionalne oblike bivanja, če ustreza njegovim potrebam in željam po takšnem načinu oskrbe. Enako velja za določene inovativne oblike bivanja, kot je npr. bivanje pri oskrbniški družini, saj bo kot specifična oblika stanovanjske oskrbe lahko ustrezala le peščici.

Glede na to, da tradicionalna oblika bivanja, kot so domovi za stare, ne nudi dovolj kapacitet in ne ustreza prvotnim željam mnogih starostnikov, je potemtakem smiseln prehod v bolj inovativne oblike bivanja v skupnosti. Ne le, da lahko ustrezna stanovanjska oskrba znatno podaljša pričakovano trajanje življenja stanovalcev, temveč se z ustreznim bivališčem brez ovir zmanjšujejo zdravstveni izdatki (Rogelj in Bogataj, 2018).

Družba se lahko na povečano potrebo po ustrezni stanovanjski oskrbi za stare ljudi odzove tudi tako, da starejšim zagotovi čim daljše bivanje v domačem okolju (Kerbler, 2011), kar opisujem v naslednjem poglavju.

1.2. Teorija »aging-in place«

V tem poglavju se osredotočam na čedalje bolj uveljavljeno teorijo »aging-in place« oz. staranje v domačem bivalnem okolju. Gre za odmik od institucionalizacije, zato jo povezujemo z alternativnostjo v bivalnih okoljih. S pomočjo teorije lažje razumemo, zakaj so stari ljudje veliko bolj naklonjeni bivanju domá. Posledično se lahko usmerimo v nadaljnji razvoj alternativnih oblik bivanja, ki podaljšujejo življenje starega človeka v domačem bivalnem okolju.

Izraz *aging-in place* je v gerontologiji opredeljen kot staranje v domačem bivalnem okolju, pri čemer je prisotna določena stopnja neodvisnosti (Iecovich, 2014, str. 22). Pri tem Kerbler (2012) razlikuje med *aging-in place*, ki pomeni staranje v kraju bivanja in *aging at home*, ki je definirano kot staranje domá.

Iechovich (2014) trdi, da večina starih ljudi želi bivati v domačem okolju, pri čemer je izražena želja po njihovi avtonomnosti, aktivnosti, čim daljši samostojnosti in bivanju v domačem okolju v krogu sorodnikov in prijateljev. Samostojnost v tem primeru pomeni, da ima star človek možnost izbire in nadzora nad odločitvami pri konstruiranju svojega življenja. Institucionalna oskrba je pri starih ljudeh manj zaželena, mnogokrat obravnavana kot zadnja možnost izbire. Avtorica meni, da je odhod v dom za stare ljudi pogosto posledica oz. splet pomanjkljivih okoliščin doma, ki ne zagotavljajo ustreznega bivanja doma, bodisi zaradi poslabšanja zdravstvenega stanja in zmanjšane zmožnosti skrbeti zase. Kot razlog za odhod v dom za stare avtorica pripisuje tudi dejavnikom kot so:

- osamljenost starega človeka,
- ovire doma in v okolici,
- neustrezna oskrba oz. nega starega človeka,
- naposled tudi nevarnost in strah pred kriminalom in nasiljem v manj varnih soseskah (2014, str. 21-22).

Nerazvita infrastruktura in pomanjkanje storitev, ki bi podpirale bivanje doma, so dodaten razlog za odhod v institucionalno obliko bivanja predvsem pri ljudeh, ki živijo v ruralnem okolju oz. skupnosti (Martin, Long & Kessler, 2019). Kerbler (2012, str. 108) navaja tudi visoke stroške vzdrževanja nepremičnine kot dodaten razlog za preselitev v dom za stare, zlasti pri starih ljudeh z nižjimi viri dohodkov. Prehod v institucionalno obliko bivanja je za mnoge stare ljudi odbijajoč, saj imajo negativno predstavo o bivanju v domu za stare. Odhod v institucijo smatrajo kot travmatičen dogodek, saj je to zadnja postaja pred smrtjo (Kerbler, 2011).

Mandičeva (2011) ugotavlja, da se s stanovanjem kot kompleksno dobrino lahko zadovoljuje fizične, psihološke in socialne potrebe. Navsezadnje jim lastništvo nad stanovanjem predstavlja velik življenjski dosežek, kar poglobi vidik pomembnosti nepremičnine za starega človeka (Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast, 2017).

Torej termin *aging-in place* ne predstavlja samo fizičnega bivanja starega človeka v domačem okolju, temveč obsega tudi druge pomembne razsežnosti, ki jih Iechovich (2014) opredeli kot:

- socialno dimenzijo, ki poudarja pomen medsebojnih odnosov in povezovanje posameznika v skupnosti

- čustveno in psihološko dimenzijo, ki zagotavljata občutek navezanosti in pripadnosti v domačem okolju ter
- kulturno dimenzijo, ki vsebuje vrednote, prepričanja in simboliko, ki posameznika vežejo na določeno bivalno okolje.

Dom potemtakem ni samo fizični prostor, temveč koncept, ki omogoča, da star človek ohranja svojo življenjsko zgodbo, zgodovino ter identiteto tudi, ko ga zaznamuje kronična bolezen ali hendikepiranost. S staranjem se zmanjšuje rezidenčna mobilnost, zato se stari ljudje še toliko bolj navežejo na svoje okolje, skupnost. Občutek pripadnosti skupnosti se s staranjem poveča (Iecovich, 2014; Kerbler, 2012). Da bi bilo staranje v domači skupnosti kakovostno, Dahlberg (2019) meni, da mora biti star človek socialno vključen v to okolje. Selitev v drugo sosesko lahko zamaje občutek pripadnosti in vključenosti ter poveča tveganje za socialno izključenost starega človeka. Hillcoat-Nallétamby in Ogg (2014) ne izključujeta možnosti, da nekaterim posameznikom bivanje doma zaradi določenih pomanjkljivosti ne bo ustrezalo, zato težijo k premestitvi v institucijo.

Po mnenju Štuheca in Frasa (2010) je življenje starih ljudi v glavnem osredotočeno na stanovanje z okolico, zato je prisotna močna navezanost na dom, ki lahko pozitivno vpliva na zdravje in vključenost v skupnost. Vendar Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast (2017, str. 20) opozarjajo na morebitne negativne učinke navezanosti na dom. Stari ljudje lahko zaradi premočne navezanosti na dom vztrajajo pri bivanju v manj ustreznem bivalnem okolju tudi, ko se bo njihovo zdravstveno stanje znatno poslabšalo ali pa ko bodo nastopile druge neugodne okoliščine. V nekaterih primerih se lahko stari ljudje zaradi pretirane navezanosti na stanovanje socialno izolirajo in zadržujejo večinoma znotraj doma.

Ideja koncepta *aging-in place* je, da lahko stari ljudje s primerno podporo in storitvami bivajo v domačem okolju tudi, ko se jim zdravstveno stanje poslabša. Bistvo koncepta je po Iechovich (2014) staranje v domačem okolju in ohranjanje uporabnikove samostojnosti, zasebnosti, varnosti, kompetentnosti ter nadzora v lastnem okolju.

Iechovich (2014) pravi, da se pri starih ljudeh, ki živijo v domačem bivalnem okolju in potrebujejo kontinuirano formalno oskrbo, pojavlja zanimiv paradoks o zasebnosti kot pomembnemu razlogu za težnjo po bivanju doma. Z izvajanjem oskrbe je potrebno poseči v

zasebnost starega človeka. Tako postane dom za tiste, ki potrebujejo vsakodnevno oskrbo, tudi na nek način javni prostor, kjer formalni oskrbovalci prihajajo in odhajajo.

Izhodišča koncepta *aging-in place* se tudi pri starih ljudeh z demenco kažejo kot smiselna in uporabna. Večina ljudi z demenco namreč želi ostati v svojem domu in skupnosti. Hyde idr. (2015) ugotavljajo, da staranje v domačem bivalnem okolju upočasnjuje proces napredovanja demence in izboljšuje kvaliteto življenja. Takšno bivanje starim ljudem z demenco omogoča, da so obdani z družinskimi člani. Hkrati avtorji raziskave opozarjajo, da je lahko takšno bivanje doma s pomočjo neformalne oskrbe starega človeka z demenco finančno obremenjujoče, v nekaterih primerih celo nemogoče.
Ljudje z demenco lahko podaljšajo svoje staranje v domačem okolju s pomočjo tehnologije pametnih domov, ki jih podpira pri samostojnem bivanju. Sistem pametnega doma spremlja aktivnosti in opozarja na situacije, ki ogrožajo človeka z demenco. IKT v pametnem domu koristi kot pomoč pri formalni in neformalni oskrbi starega človeka. Pri tem se je treba zavedati, da je sistem pametnih domov uporaben le takrat, ko je prilagojen posameznikovim potrebam. Velik izziv pri načrtovanju pametnega doma za človeka z demenco je v razumevanju, kaj pravzaprav posameznik potrebuje. Stari ljudje z demenco so edinstveni posamezniki, ki točno vedo kaj hočejo in potrebujejo, a pogosto tega ne izrazijo tako, da bi bilo ostalim dovolj jasno in razumljivo (Amiribesheli & Bouchachia, 2017).

Navsezadnje bivanje starega človeka v domačem okolju blagodejno vpliva tudi na druge, ki so navzoči v življenju starega človeka. Iechovich (2014) izpostavlja prednosti bivanja v domačem okolju, in sicer:

1. s perspektive starih ljudi in njihovih sorodnikov se s čim daljšim bivanjem v lastnem domu podaljša kontrola nad življenjem, ohranja identiteta in dobro počutje. Selitev pomeni izgubo samostojnosti, določenih socialnih stikov in odnosov, spremembo dnevne rutine in načina življenja. Ob odhodu v dom za stare, posameznik ne more nesti svojih osebnih stvari, na katere je navezan, saj so prostori v domovih manjši.
2. z vidika socialne politike je institucionalna oblika dražja kot pa ustreznejši pristop k skupnostni oskrbi v domačem okolju starega človeka.

1.3. Socialno delo in dolgotrajna oskrba

Demografske spremembe so v zadnjih desetletjih povzročile preobrat tudi na področju socialnega varstva. S pojavom povečevanja stisk vse večjega števila starih ljudi, ki potrebujejo dalj trajajočo pomoč in podporo drugih in zmanjševanjem števila ljudi, ki izvajajo pomoč, se je oblikovala tema o dolgotrajni oskrbi. Po Flakerju idr. (2008, str. 19-22) gre za paradigmatski premik, ki vpeljuje nove načine in pristope pri zagotavljanju organizirane in kontinuirane skrbi in pomoči za stare ljudi. Nova paradigma vzpostavlja drugačne vzorce pomoči, strokovnosti in solidarnosti. Gre za posebno polje socialne varnosti in organizacije oskrbe, kjer zdravstveno in socialno varstvo nista ločeni, temveč koherentna celota. Dolgotrajna oskrba je tesno povezana tudi z obliko bivanja, saj gre za vzpostavljanje sistema za stare ljudi z dolgotrajnimi stiskami, pri čemer je omogočeno bivanje v domačem okolju (Flaker idr., 2019, str. 23).

Malijeva (2013a) dodaja proces dezinstitucionalizacije kot dodaten pomemben razlog za razvoj dolgotrajne oskrbe.

1.3.1. Prehod k skupnostnim oblikam oskrbe za stare ljudi

Skupnostne oblike bivanja in oskrbe v socialnem delu povezujemo z dolgotrajno oskrbo in z vzporednim procesom dezinstitucionalizacije.

Stanovanjsko problematiko starih ljudi so v preteklosti sistemsko reševali s spodbujanjem k nameščanju starih ljudi v institucije (Hlebec in Mali, 2013). Takšen sistem oskrbe je v 2. polovici 20. stoletja postal čedalje bolj kritiziran.

Goffman (kot navedeno v Mali, 2006) pri tem institucijo pojmuje kot totalno ustanovo, v kateri dolgotrajno biva večje število ljudi s podobnim položajem. Njihovo življenje je na robu družbe, prisilno in formalno vodeno. Ravno kritična teorija institucij je vodila v raziskovanje institucionalnega varstva starih ljudi. Zaprtost pred zunanjim svetom kot značilnost totalnih ustanov, se je v preteklosti kazala v nameščanju starih ljudi v gradove, ki so pri starih ljudeh vzbujali neprijetnost, tesnobnost in strah. Nameščanje v tovrstno obliko bivanja so ljudje dojemali kot poslednjo postajo pred smrtjo, hiralnico (Mali, 2008). Takšno dojemanje domov je še sedaj močno ukoreninjeno v zavesti, zato od tod izhaja še vedno močan strah pred selitvijo v institucionalno obliko bivanja. Med drugim je kritika totalne ustanove bila v tem, da je vsakdanje življenje stanovalcev podrejeno rutini in ciljem ustanove. Odnosi med uporabniki in osebjem so v totalni ustanovi natančno urejeni in

formalizirani, birokratizirani (Mali, 2006, str. 17–21). Že sam obstoj institucije sproža potrebo po nadzoru človeškega vedenja, le-to postane ob prihodu starega človeka vnaprej definirano (Mali, 2002). Kritike institucionalizirane oskrbe in razna družbena gibanja so sprožile proces dezinstitucionalizacije, tj. zapiranje velikih ustanov in prehajanje v skupnostne oblike bivanja in oskrbe (Flaker idr., 2008).

Flaker idr. (2019) si pojem dezinstitucionalizacije razlagajo kot fizični premik uporabnikov iz zaprtih institucij v skupnost ter spreminjanje odnosov moči med uporabniki in strokovnjaki. To pomeni, da se strokovnjak odpove vsevedni drži in uporabniku skozi emancipacijo omogoči, da postane polnovredni član družbe.

Kljub prizadevanju za prehajanje v skupnost, imamo v Sloveniji še vedno izrazito institucionalno obliko oskrbe v domovih za stare ljudi, ki so sicer doživeli nekaj pomembnih razvojnih sprememb (Mali, Flaker, Urek in Rafaelič, 2018).

Po Hlebec in Mali (2013), tipologijo razvoja domov zaznamujejo trije modeli kot odraz tedanje socialnopolitične usmeritve institucionalnega varstva. Socialnogerontološki model domov za stare je trajal od 1965 do 1990, domovi so bili institucije za stare in predvsem bolne ljudi, kjer je pri delu prevladovala bolnišnična oz. medicinska obravnava kot osrednja strokovna doktrina. Postopoma so kot protiutež začeli v domovih zaposlovati socialne delavke, ki so vpeljevale pristop vključevanja vseh (stanovalcev doma, osebja in sorodnikov) v medsebojno sodelovanje in večjega posvečanja stanovalcem, tj. njihovim osebnim stiskam, čustvom in avtonomiji. Sledilo je obdobje bolnišničnega modela, ki je krepilo institucionalno mrežo varstva starih ljudi. V omenjenih institucijah si je socialno delo resda vse bolj utiralo pot, a je kljub temu prevladoval medicinski pristop dela. Razlog je v zdravstvenem profilu večine zaposlenih, ki so uspešno skrbeli za stanovalce z vse bolj kompleksnimi zdravstvenimi težavami. Jasno definirana delitev nalog je vodila v rutino dela, čedalje bolj formalizirane odnose ter zmanjšanje medsebojnega sodelovanja in podpore. Od leta 2000 naprej se je nadaljevalo načrtno povečevanje institucionalnega varstva (ne samo v javni, temveč tudi v zasebni sferi), s povečevanjem števila starih ljudi v domovih pa so se zaposleni in stroka začeli zavedati, da je potrebno spremeniti način dela. Heterogenost potreb, zahtev in želja starih ljudi je presegala institucionalni okvir pravil dela in življenja v domu. To je bilo še posebej razvidno pri povečanem številu stanovalcev z demenco, pri katerih je bil medicinski pristop in način dela neučinkovit (Hlebec in Mali, 2013).

Po Kornhauser in Mali (2013) je lahko za stare ljudi prehod iz domačega v institucionalno bivalno okolje težaven, saj se nemalokrat oblikovan življenjski stil, znanje in navade

posameznika razlikujejo od institucionalnih pravil in praks. Bistven problem institucije je, da se ne more popolnoma prilagoditi posameznikovi osebnosti. Ob vselitvi v dom se mora sam star človek bolj prilagoditi domu kot pa se dom prilagaja posamezniku (Mali, 2002, str. 316). A vendarle Hlebec in Mali (2013) menita, da je v institucionalni oskrbi mogoče prožnejše delo z uporabniki, če se socialno delo in prevladujoče medicinsko osebje povežeta. Socialne delavke lahko svoje izkušnje in metode dela podelijo z zdravstvenimi delavci v domu in jih pripravijo na individualizirano delo z uporabnikom. Interdisciplinarnost spodbuja razvijanje prilagojenih storitev za uporabnike in navsezadnje tudi začetek procesov dezinstitucionalizacije (Hlebec in Mali, 2013).

Pri tem Mali (2012a) poudarja, da mnogi domovi za stare ljudi danes nimajo zgolj vloge namestitve in oskrbe starega človeka v instituciji, temveč svojo dejavnost izvajajo tudi v domačem okolju starih ljudi in v skupnosti prek dnevnega varstva, socialne oskrbe na domu, socialnih servisov in oskrbovanih stanovanj. Tako domov za stare ljudi ne smemo gledati le skozi okvirje institucionalnega varstva, ampak širše kot pomemben akter zagotavljanja celostne oskrbe starih ljudi (Hlebec in Mali, 2013).

Prehod k skupnostnim oblikam oskrbe upošteva heterogeno značilnost starih ljudi in njihovih ovir, vključuje uporabnike pri načrtovanju in izvajanju storitev pomoči in stremi k pluralizaciji storitev (Mali, 2012a, str. 88). Kar se tiče zmanjševanja institucionalnega varstva, Mali (2012b) predlaga reorganizacijo velikih domov za stare ljudi v manjše bivalne enote oz. razvoj drugačnih, inovativnih oblik bivanja.

1.3.2. Spretnosti in metode socialnega dela s starimi ljudmi

Poleg razvijanja tipologije domov za stare, so se skozi desetletja razvijali različni modeli socialnega dela. Tipologija domov je vplivala na modele socialnega dela s starimi ljudmi in obratno, stroka socialnega dela je z novejšimi modeli vse bolj utirala pot v spreminjanju načina dela v domovih. Tako je socialno delo prehodilo pot od tradicionalnega, medicinskega modela obravnave uporabnika do socialno-konstruktivističnega modela (Miloševič Arnold in Poštrak, 2003).

Tradicionalni model socialnega dela se je s pomočjo medicinskega pristopa osredotočal na uporabnikove pomanjkljivosti, torej reševanje problemov, ki izhajajo iz uporabnika samega. Socialni delavec je bil ekspert, ki s svojim znanjem in močjo rešuje probleme uporabnika. Odnos socialnim delavcem in uporabnikom je odtujen in neenakovreden, podrejen strokovnjaku. S socialno-konstruktivističnim modelom se je spremenil odnos in hierarhija

moči. Socialni delavec se odpove drži vsevednega in ustvari partnerski odnos z uporabnikom. Vloga socialnega delavca je, da uporabnika, ki ima težave, v procesu sodelovanja in pomoči vodi do rešitve (ibid.).
Tako se pri socialno-varstvenih storitvah pomaknemo iz medicinskega v socialni model obravnave (Škerjanc, 2006). Uporabnik ni več pasivni prejemnik pomoči, temveč aktiven oblikovalec oskrbe (Mali, 2013b).

Socialno delo s starimi ljudmi je po mnenju Malijeve (2013b) precej specifično, ker za uspešno delovanje potrebuje obširno interdisciplinarno znanje in izkušnje o staranju in drugih bioloških, psiholoških in družbenih procesih, značilnih za to življenjsko obdobje. S pomočjo posebnih spretnosti in znanj lahko socialni delavec raziskuje in išče odgovore na potrebe in stiske starih ljudi. Ravno razumevanje in delovanje starega človeka s socialno-konstruktivističnim modelom razlikuje socialno delo od ostalih strok oz. disciplin, ki se ukvarjajo s starimi ljudmi. Posebnost socialnodelovnega ravnanja je v prizadevanju za iskanje moči in virov starih ljudi, ne pa v osredotočanju na njihove pomanjkljivosti.
Mali (2013b, str. 62-63) dodaja, da delovanje socialnega dela s starimi ljudmi vselej poteka na vseh treh ravneh – mikro, mezo in makro. Tudi Flaker (2015) je istega mnenja, saj pravi, da socialni delavec pri delu s starim človekom obenem (ne)posredno dela s skupinami, ki jim star človek pripada, se srečuje s posameznikovimi razmerji do skupnosti in države in obratno. Mikro raven predstavlja delo s posameznikom, kjer se socialni delavec srečuje z različnimi situacijami starega človeka in mu pomaga pri premagovanju konkretnih težav in stisk. Mezo raven je delovanje na področju skupnosti, kjer socialni delavec krepi medgeneracijsko povezanost, pomaga staremu človeku in njegovi družini pridobiti pomoč lokalnih služb ter deluje v smeri povezovanja in koordinaciji storitev pomoči in oskrbe. Makro raven je delovanje na družbeni ravni, kjer je socialni delavec vključen v oblikovanje političnega sistema, ki temelji na potrebah starih ljudi in omogoča socialne, ekonomske in politične pravice ter priznava pomembno, antidiskriminacijsko vlogo starega človeka v družbi (Mali, 2013b, str. 62 – 63).

Za socialno delo s starimi ljudmi ni potrebno samo obširno znanje, temveč tudi uporaba specifičnih spretnosti in metod. Stroka socialnega dela je posebna v tem, da deluje v nepredvidljivih situacijah, ki jih poskuša inovativno in ustvarjalno rešiti (Flaker, 2003, str. 242).

Socialni delavec pri delu s starimi ljudmi potrebuje različne spretnosti kot so »sposobnost za komuniciranje, presojanje, sodelovanje v multidisciplinarnih timih, povezovanje različnih generacij« (Mali, 2013b, str. 62).

Metode socialnega dela po Flakerju (2003, str. 80 – 87), ki so uporabne za delo s starimi ljudmi, so:

- svetovanje in pogovarjanje,
- ocenjevanje življenjskih situacij, potreb, tveganj, moči in resursov,
- skupinsko delo,
- osebno načrtovanje in izvajanje storitev,
- zagovorništvo,
- krepitev moči,
- zagotavljanje storitev, dajatev in informacij,
- rezidencialno delo,
- skupnostno socialno delo in
- raziskovalno delo.

Mcdonald (v Mali, 2013b, str. 65) strukturira metode nekoliko drugače, in sicer pri delu s starimi ljudmi najprej opredeljuje tri področja, znotraj katerih socialni delavec nato uporablja specifične metode. Ta področja so:

- *delo s posameznikom*, pri katerem socialni delavec uporablja metodo ugotavljanja uporabnikovih zmožnosti, zagovorništva, svetovanja in izdelovanja analize uporabnikovega življenja;
- *delo z družino in skupino*, ki vsebuje metode dela s partnerji in družinami ter skupinske pomoči in podpore;
- *skupnostno delo*, za katero so značilne metode razvijanja skupnosti, dela s sosedi in usposabljanja starih ljudi za aktivne medsebojne odnose.

Svetovanje in pogovarjanje je ena od temeljnih metod socialnega dela, saj od socialnega delavca pričakuje spretnost vodenja pogovora, empatičnega poslušanja, reflektiranja in sklepanja dogovorov za soustvarjanje rešitev z uporabniki (Flaker, 2003). Tako je v socialnem delu pogovor ključno sredstvo za nastajanje procesa pomoči (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2015).

Za potrebe dolgotrajne oskrbe in dezinstitucionalizacije, stopajo v ospredje predvsem metode (1) krepitve moči, (2) ocenjevanja potreb in (3) osebnega načrtovanja in izvajanja storitev.

Dragoš (2005) pravi, da z metodo krepitve moči pravzaprav delamo z viri moči in krepimo vloge uporabnika, da bi lahko izboljšali njegov položaj. Pri tem lahko z viri ravnamo na več načinov, in sicer lahko aktiviramo že obstoječe vire moči, kreiramo nove vire moči, povečujemo dostopnost virov ali pa jih prerazporedimo (redistribucija). Omenjena metoda omogoča iskanje in povečevanje virov starih ljudi v procesu pomoči.

Ocenjevanje potreb je prav tako pomembna metoda pri delu s starimi ljudmi, saj želimo izvedeti, kakšne potrebe po pomoči in storitvah so zaznane bodisi v domačem okolju starega človeka, institucionalnem varstvu ali pa ob prehodu iz institucionalnega varstva v samostojno življenje v skupnosti. Pri tem se lahko uporablja pripomoček hitre ocene potreb in storitev, ki ga uporabljamo za oblikovanje odgovorov na zaznane potrebe. S hitro oceno potreb in storitev analiziramo in predstavimo izzive raziskovanega področja in predlagamo načine premostitve. Gre za način povečevanja moči starega človeka in skupnosti ter uporabe virov in sredstev za izboljšanje kakovosti življenja. Z omenjenim pripomočkom se lahko preprečuje in zmanjšuje institucionalizacija dolgotrajnih stisk starih ljudi, v našem primeru podaljševanje bivanja v domačem bivalnem okolju (Flaker idr., 2019).

Osebno načrtovanje in izvajanje storitev je »osnovna metoda, ki jo uporabljamo pri koordinirani obravnavi v skupnosti« (Flaker, Mali, Rafaelič, Ratajc, Balantič 2013, str. 19). Videmšek in Mali (2018) dodajata, da je ta metoda pogoj za trajnostne spremembe in inovacije v institucionalni oskrbi starih ljudi. Ključna pa je pri načrtovanju selitve uporabnika iz institucije v skupnost, vzpostavljanju skupnostnih služb in preprečevanju institucionalizacije (Flaker idr., 2015). Načrt vsebuje proces načrtovanja, potrjevanja načrta, izvedbe zastavljenega in navsezadnje tudi revizije, evalvacije oz. ponovnega načrtovanja.

1.3.2.1. Pomoč in oskrba po osebni meri človeka

Ne glede na prakso in metode socialnega dela s starimi ljudmi, v procesu pomoči vedno delujemo v smeri izboljšanja kakovosti življenja starega človeka. Oblikovanje življenja po osebni meri starega človeka ugodno vpliva na doživljanje procesa staranja. Ustvarjanje ustrezne pomoči in oskrbe je možno, če uporabniku omogočimo aktivno oblikovanje lastnega življenja.

Kot pravi Škerjanc (2006) se je v procesu pomoči potrebno odpovedati strokovnjaški, vsevedni drži, ki je značilna za koncept skrbi. Ta namreč vzpostavlja storitve na osnovi strokovne ocene, kaj je potreba. Gre za sistem *od zgoraj navzdol,* kjer potrebe po skrbi ocenjuje strokovni delavec in izdela posplošeno oceno potreb. Tako nastane paket storitev, načrtovan za neobstoječo povprečno skupino prejemnikov pomoči. Posledično takšne storitve ne zaobjamejo vseh potreb individualnega starega človeka, k večjemu so celo neustrezne, saj ne izboljšujejo kakovosti življenja. Uporabnik postane pasiven prejemnik pomoči in izgubi vpliv nad upravljanjem lastnega življenja.

Da se temu izognemo, se mora socialni delavec zavedati in razumeti, da so stari ljudje zelo raznolika skupina uporabnikov s specifičnimi problemi. Z raziskovanjem življenjskega sveta starega človeka pridemo do spoznanja o človekovi enkratnosti, odkrivamo in krepimo njegove konkretne vire in potenciale ter načrtujemo rešitve, cilje (Rapoša Tanjšek, 2007). Z zbiranjem življenjskih zgodb starih ljudi si socialni delavec po mnenju Malijeve (2013, str. 64) pridobiva znanje in vedenje o socialni realnosti posameznega starega človeka, da bi mu lahko pomagal.

Čačinovič Vogrinčič (2010) pravi, da je uporabnik ekspert iz izkušenj, kar pomeni, da je ekspert za svoje življenje. Star človek pozna svoje življenje najbolje in ve, kaj potrebuje in si želi. Z vzpostavljenim enakopravnim in partnerskim odnosom, lahko socialni delavec in star človek medsebojno sodelujeta in določata cilje, ki so uresničljivi pri dejanski posameznikovi življenjski situaciji (Mali, 2013b, str. 63).

Pri metodi osebnega načrtovanja in izvajanja storitev ter oskrbe starega človeka je izredno pomembna tudi uporabniška perspektiva. Izhajanje iz uporabniške perspektive se kaže v vključenosti starega človeka v vseh procesih načrtovanja in izvajanja načrta. Staremu človeku tako podelimo vpliv in nadzor nad lastnim življenjem, saj pri načrtu točno ve kdo je in kaj želi (Videmšek in Mali, 2018). Škerjanc (2006, str. 25) temu postopku pravi sistem načrtovanja *od spodaj navzgor*, ker izhaja iz uporabnika samega. Star človek si zastavi določene življenjske cilje, kasneje vpliva in nadzira načrtovanje in izvajanje storitve, ki jo naposled tudi oceni in si izboljšuje kakovost življenja.

Navsezadnje izpostavljam pomen perspektive moči kot ključnega koncepta pri socialnem delu s starimi ljudmi. Ravnanje iz perspektive moči je tendenca po iskanju virov in moči starega človeka. To ne pomeni, da zanemarimo uporabnikov problem, temveč se po identificiranju problema osredotočimo na »pomoč in podporo staremu človeku, da iz svojih

bogatih življenjskih izkušenj črpa moč za premagovanje težav v sedanjosti« (Mali, 2013b, str. 63).

Vse te opisane značilnosti lahko uporabljamo pri delu s starim človekom v skupnosti, v domačem okolju. Če je bivanje v institucionalni obliki neizbežno, potem z oskrbo po osebni meri človeka spreminjamo koncepte dela v ustanovah, kot je dom za stare. Z uvajanjem sodobnih konceptov dela in raznovrstnih dejavnosti ter programov rahljamo togost institucionalizacije in povečujemo možnost izbire za stare ljudi. To lahko dosežemo, če ima star človek možnost:

- ohranjanja avtonomije oz. nadzora nad sprejemanjem odločitev;
- nadzora nad svojim življenjem;
- izbire in sooblikovanja ponudb, dejavnosti;
- enakopravnih odnosov z zaposlenimi;
- zasebnosti;
- participacije oz. sodelovanja pri dejavnostih in storitvah;
- dostopa do različnih informacij in
- podpore in zagovorništva (Mali, Flaker, Urek in Rafaelič, 2018).

Ključno je razumevanje potreb ljudi, da bi lahko v teoriji in praksi socialnega dela ustrezno načrtovali in izvajali izboljševanje kakovosti življenja starih ljudi. Pri raziskovanju potreb se z usmeritvijo *od spodaj navzgor* približamo razumevanju bivalnih potreb starih ljudi in njihovega videnja v prihodnosti, kar predstavljam v nadaljevanju naloge.

2. Formulacija problema

Staranje prebivalstva je družbeni proces, ki med drugim obsega tudi potrebo po zagotavljanju ustrezne stanovanjske oskrbe in storitev (Kerbler, 2011). Star človek ima načeloma izbiro med odhodom v institucionalno obliko bivanja (ang. *moving out*) in staranjem v domačem bivalnem okolju (ang. *aging-in place*), pri čemer tako tuje kot domače raziskave kažejo, da so stari ljudje veliko bolj naklonjeni bivanju domá.

V nalogi izhajam ravno iz utrjenih raziskovalnih spoznanj o naklonjenosti starih ljudi za bivanje domá, ki sovpadajo z razvojem koncepta *aging-in place*. Pri tem ne zadošča več, da vemo zgolj to, da je želja starih ljudi bivati doma, temveč da pridobimo njihov poglobljen, konkretnejši pogled v prihodnost bivanja.

Namen raziskave je predvsem ugotoviti, kako si stari ljudje predstavljajo in načrtujejo prihodnost staranja domá, da se lahko kasneje ustrezno odzovemo na njihove potrebe in jim zagotavljamo kakovostno staranje v domačem bivalnem okolju.

Cilj te naloge je pridobiti mnenja starih ljudi o bivanju doma v prihodnosti, njihovem načrtovanju prilagoditev in spreminjanju navad, da bi lahko čim dlje ostali v svojem domu.

Raziskovalna vprašanja, na katere sem želela pridobiti odgovore, **so**:

- Kako stari ljudje vidijo bivanje doma v prihodnosti?
- Kako se stari ljudje prilagajajo oz. kako spreminjajo življenje v svojem domu?
- Kakšne prilagoditve (še) načrtujejo, da bi lahko čim dlje ostali v svojem domu?
- Kakšen je za stare ljudi idealen dom za starost?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Opravljena raziskava je kvalitativne narave, saj smo pridobili besedne opise o pojavih, ki kažejo, kako si stari ljudje spreminjajo življenje v svojem domu, katere prilagoditve načrtujejo, da bi lahko čim dlje ostali v domačem bivalnem okolju in kako si predstavljajo bivanje domá v prihodnosti (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 85).

S spraševanjem smo pridobivali novo, neposredno izkustveno gradivo, kar Mesec (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 84) uvršča med empirične raziskave.

Glede na stopnjo v procesu spoznavanja sem raziskavo opredelila kot eksplorativno oz. poizvedovalno, ki odkriva in opredeljuje osnovne značilnosti področja problematike predstave starih ljudi o bivanju domá v prihodnosti (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 80).

S pridobljenim empiričnim gradivom smo pridobili neposredno uporabna spoznanja o problematiki bivanja starih ljudi v domačem okolju, ki vplivajo na strategije spopadanja s stanovanjsko problematiko starih ljudi, zato gre za uporabno raziskavo (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 85).

3.2. Merski instrumenti

Merski instrument je vnaprej pripravljen delno strukturiran vprašalnik, ki obsega 4 ključna vprašanja odprtega tipa, torej več podvprašanj, ki smo jih intervjuvarji po želji preoblikovali in prilagajali vsebini pogovora. Merski instrument je priložen dodatku naloge (*glej prilogo 7.1.*).

Vprašanja zajemajo pet poglavitnih izhodišč, ki so predmet raziskovanja, in sicer: (1) selitev v drugo okolje, (2) predstava o staranju oz. bivanju domá, (3) prilagoditve na domu za lažje bivanje, (4) spreminjanje navad in (5) idealen dom in okolica za starost.

3.3. Opredelitev enot raziskovanja - populacija, vzorec

Populacijo sestavljajo vse osebe v Republiki Sloveniji, starejše od 65 let, ki na dan 1.11. 2018 bivajo domá.

Enote raziskovanja so vzorčene, pri čemer gre za neslučajnostni priložnostni vzorec, kar pomeni, da so intervjuvarji spraševali stare ljudi po principu dostopnosti (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 153). V vzorec so vključene vse regije Republike Slovenije,

vključeni intervjuvanci obeh spolov so tako iz ruralnega kot iz urbanega okolja. Poleg tega so pripadniki različnih starostnih skupin:

- mlajša starostna skupina od 65 do 79 let in
- starejša starostna skupina od 80 let dalje.

3.4. Zbiranje podatkov

Neposredno izkustveno gradivo je bilo zbrano s pomočjo metode spraševanja. Gre za neposredno ustno spraševanje, natančneje individualen delno standardiziran intervju (Mesec, Rape Žiberna in Rihter, 2009, str. 213).

Gre za raziskavo, ki je del QAPS projekta *Model za staranje starejših v domačem bivalnem okolju* (QAPS, b.d.), katerega nosilci so Urbanistični inštitut RS in Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani. Za namene magistrskega dela sem pridobljene podatke reducirala, tj. zajela le določen spekter pridobljenih podatkov, relevantnih za moja raziskovalna vprašanja.

Intervjuvanje je potekalo od novembra 2018 do januarja 2019, in sicer na domu starega človeka. Študentje modula *Dolgotrajna oskrba starih ljudi* smo opravili 41 intervjujev, pri čemer sem sama izvedla dva intervjuja. S predhodnim soglasjem sogovornikov smo pogovore snemali z diktafonom in jih v nadaljevanju v skladu z navodili transkribirali.

3.5. Obdelava in analiza gradiva

Avdio zapise zbranega gradiva smo najprej uredili in prepisali v pisno obliko, tj. ustvarili transkripte intervjujev. Večina intervjuvarjev je dosledno zapisala pogovor, pri čemer se je ohranila avtentičnost, narečne besede in slovnične napake.

Urejeno gradivo sem v nadaljevanju kvalitativno analizirala po Mesecu (1998). Zapis vsakega intervjuva sem smiselno razčlenila in določila enote kodiranja. Ne relevantne podatke in balast sem izpustila. Vsaka enota je podčrtana in ločena s poševnimi črtami (/…/). Enoti kodiranja je dodana koda izjave, ki vsebuje črko (intervjuvanca) in zaporedno številko izjave.

Primer: /Ne vem kaj bi blo treba še renovirati./(C7) /Mislim, da mam drugo vse kolko tolko zrihtano./(C8)

Zatem je sledilo odprto kodiranje razčlenjenih enot besedila tako, da sem v tabelo zapisala številko izjave in dobeseden zapis izjave, kateri sem pripisala pojem (oz. kodo). Sorodne pojme sem združevala v kategorije in definirala teme (*glej prilogo 9.1.*).

Primer:

Številka izjave	Izjava	Pojem (koda)	Kategorija	Tema
Č6	Zaenkrat še nič.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Č7	Mam tudi premalo penzijo, da bi lahko kaj vlagal v hišo. Tak da tega si ne morem privoščit.	Prenizki dohodki za renovacije	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Č8	Mogo bi si zrihtati centralno napeljavo, da bi si lahko grel celo hišo, al pa vsaj taglavne prostore.	Centralno gretje	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

Tabela 1: Primer odprtega kodiranja

Zadnja faza analize je osno kodiranje, kjer gre za proces prikazovanja razčlenjenih in urejenih tem na kategorije in izbrane relevantne pojme (*glej prilogo 9.3.*).

Primer:

PRILAGODITVE NA DOMU ZA LAŽJE BIVANJE

- **Ovire pri izvedbi**
  - Prenizka pokojnina (H28) (H30) (P7)
  - Ni finančnih ovir glede prilagoditev (G17) (S15) (e15)
  - Ni organizacijskih ovir (M10)

4. Rezultati

V tem poglavju predstavljam najpomembnejše rezultate obdelanega empiričnega gradiva, ki sem ga skušala sistematično in smiselno strniti v 5 obravnavanih tem: (1) selitev v drugo okolje, (2) predstava o staranju oz. bivanju doma, (3) prilagoditve na domu za lažje bivanje, (4) spreminjanje navad ter (5) idealen dom in okolica za starost. Pri opisovanju ključnih ugotovitev se opiram na relevantne pojme iz osnega kodiranja (*glej prilogo 9.3.*) in jih podkrepljujem z izjavami intervjuvancev iz odprtega kodiranja (*glej prilogo 9.2.*).

4.1. Selitev v drugo okolje

Osrednja raziskovalna tema je predstava starih ljudi o prihodnosti bivanja domá, pri čemer se v določeni meri ne moremo izogniti tematiki verjetnosti selitve, saj intervjuvanci med drugim omenjajo tudi možnost odhoda iz domačega bivalnega okolja. Intervjuvanci se nagibajo k bivanju doma, obenem pa določeni ne izključujejo možnosti selitve v drugo okolje, zato bom predstavila tudi ta vidik pogleda starih ljudi o bivanju v prihodnosti.

V primeru, ko intervjuvanci ne bi mogli več živeti domá, smo ugotavljali, **kam** bi se **preselili.** Precejšen delež vprašanih, ki so izpostavili možnost selitve v drugo okolje, bi se po vsej verjetnosti preselili v dom za stare. »*Šla bi verjetno v dom (Y5).*« Ena intervjuvanka je že podala vlogo za odhod v dom za stare. »*V tem slučaju sem dala vlogo v dom za ostarele (A1).*« Eden izmed intervjuvancev je predlagal odhod v bolnišnico. »*V takem primeru bi mogo pol iti v dom al pa v bolnico (Č4-Č5).*« Nekateri posamezniki so se opredelili bodisi za gospodinjske skupine ali pa recimo oskrbovano stanovanje. Dvema se zdi selitev v manjše stanovanje primernejša. »*…mogoče bi bila selitev enkrat v prihodnosti v eno stanovanje, ki bi bilo manjše (V9).*« Določenim posameznikom se zdi selitev k sorodniku sprejemljiva opcija, ena intervjuvanka je dodala, da obstaja možnost bivanja pri otrocih. »*Sin mi zmjrem reče 'mama, zmjrem smo razširjena družina in kar ne boš mogla, prideš h nam ne' (Š6).*« Določeni intervjuvanci so bili pri lokaciji selitve manj specifični in menijo, da bi se lahko selili nekam, kjer je omogočena skrb in nega oz. da je odhod v drugo okolje pogojen s situacijo v danem trenutku. »*…kjer mi bo to lahko omogočeno, torej skrb zame (F15).*«

Nadaljnje nas je zanimalo kako utemeljujejo potencialno selitev v drugo okolje, torej kateri so **razlogi** za **selitev**. Teh je veliko, zato sem se bolj osredotočila na vsebinskost kot pa številčnost določenih razlogov. Upad samostojnosti starega človeka je eden od

najpogostejših razlogov za selitev iz svojega domačega bivalnega okolja. »*Kadr ne bom upu več samostojno živet (T4).*« Poleg tega se med podobnimi razlogi pojavlja tudi nezmožnost starega človeka samooskrbe in samonege. »*Če ne bi mogla se sama rihtat (A2).*« Ne le to, kot razlog je posameznik navedel tudi nezmožnost opravljanja toalete. »*Ja, če neb mogu več do skreta pridt, pa take stvari ane* (M4).« Nezmožnost opravljanja gospodinjskih opravil je dodaten razlog za selitev iz lastnega doma. Selitev starih ljudi v drugo okolje posega tudi v zdravstveni vidik. Nekateri bi se namreč selili v primeru poslabšanja zdravstvenega stanja in ob večjih zdravstvenih težavah. Slabo zdravstveno stanje, onemoglost in (huda) bolezen so temu sorodni razlogi za selitev drugam. »*V primeru težke bolezni…(I5).*« Določena intervjuvanka je dodala konkretno bolezen, tj. demenco kot razlog za odhod drugam, in sicer v dom za stare. »*V dom pa samo, če bi bila dementna (B5).*« Nemalo intervjuvancev navaja tudi nepokretnost oz. nemobilnost kot razlog selitve. »*Ja, če bi bila tak nepokretna, bi verjetno mogla poiskat, da bi se nekam odselila (R2-R3).*« S tem povezani so tudi razlogi kot so oteženo negovanje in 24-urna nega nepokretnega starega človeka. »*Ampak če si tak… če maš bolnika v postelji in rabi nego 24 ur na dan, to pa res ni za drugam kot pa za v dom (S35).*« Težavnost oskrbe na domu, ki se kaže kot posledica težkega usklajevanja poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja tistega, ki oskrbuje starega človeka, je za določene intervjuvance podlaga za razmislek o selitvi. »*…saj vem da bosta imele svoje obveznosti in svoje družine za katere bosta mogle poskrbeti (F11).*« Zaposlenost otrok in nemogoča družinska oskrba na domu tako s strani otrok kot zakonca sta še bolj slikovita razloga za razmislek starega človeka o selitvi. Občutek bremena drugim ter osamljenost sta nadaljnja razloga za selitev. »*Potem pa ko bi bila enemu breme bi se pa preselila (Y4).*« Nekateri bi se selili ob potrebi po pomoči oz. večji prilagojenosti, drugi pa le v primeru hudih okoliščin in stisk. »*Hudo bi moglo biti ka bi se želela seliti (Q1)*.« Podani so manj nazorni razlogi za selitev kot je npr. situacija, ko ne bo več mogoče biti doma, obenem pa tudi konkretne okoliščine kot sta npr. primoranost prodaje hiše in naravna katastrofa – plaz. »*Recimo, tle dol so nevarnosti plazov. Ja. D b' djav, zato k ta teren je ves plazovit. Ja, d b' djav, d se kšn plaz utrga, d nas zasuje tle. Pol bi se pa mogl preselt nekam (k4).*« Na odločitev o selitvi drugam vplivajo tudi slabi družinski odnosi in selitev otrok iz iste hiše. »*Selil bi se le, če se ne bi razumeli doma (d2).*«

Ključne ugotovitve o razlogih za selitev iz domačega bivalnega okolja:

- Razlogi, povezani s fizičnim zdravjem:
  o potreba po negi;
  o nepremičnost;
  o bolezen
- Razlogi, povezani z družino:
  o ne zmorejo skrbeti
- Razlogi, povezani z duševnim zdravjem, počutjem:
  o osamljenost
- Drugi razlogi:
  o ko ne gre več;
  o izredne okoliščine.

Tabela 2: Ključne ugotovitve - razlogi za selitev

Stari ljudje so povedali svoje **mnenje o selitvi** pri določenih okoliščinah. Zanimivo je, da so pri tem v večji meri izrazili predvsem svoje mišljenje o selitvi v dom za stare. Nekaterim intervjuvancem se zdi selitev v dom za stare edina možnost. »*Pol je ta neka edina opcija v dom najbrž, če bi blo res treba (L8).*« Določeni sprejemajo možnost odhoda v institucionalno obliko bivanja, posamezniki so pozitivno naravnani do doma za stare. »*Mislim, da bi bila super zadovoljna s to oskrbo v domu (S28).*« Prisotna so tudi manj naklonjena stališča o selitvi, kjer je star človek sprijaznjen z odhodom v dom za stare oz. se zaveda primoranosti selitve v to institucionalno obliko. »*Drugače pa ne bi rada šla v dom (X5).*« Odhod v dom za stare je za določene posameznike opcija le, ko ni druge izbire, nekateri pa celo nasprotujejo taki selitvi. »*Jaz nikakor nebi rada šla od doma. Te bojše da me sploh ni več. Za dom niti nečem slišati (H6).*« Glede selitve v dom za stare so nekateri izrazili tudi zaskrbljenost o dolgi čakalni vrsti in dragi namestitvi. »*Je dolga čakalna vrsta in drago je (Y8-Y9).*«

Določenim intervjuvancem selitev drugam ne predstavlja težave, prisotna je tudi pripravljenost na možnost selitve. »*…se mi ne bi bil noben problem kam preseliti (F3).*« Med nekaterimi starimi ljudmi se pojavlja tudi zavedanje, da bo v prihodnosti selitev verjetno potrebna. »*Se že zdaj pripravljam na to, da se zna zgoditi to, da bom moral mogoče oditi od doma (F4).*« Posamezna intervjuvanka je omenila skopo lokalno ponudbo za selitev drugam. »*Šla bi verjetno v dom. Ker drugega pri nas ni (Y5-Y6).*« Intervjuvanci so omenili tudi finančni vidik bivanja drugje, tj. stroške in finančne izdatke družine, ki bi jo ob selitvi starega človeka obremenile. »*Je pa problem v financah, kar se tiče tega, kakšni bi bili stroški*

bivanja kje drugje in koliko bi potem družini denarja ostajalo za neko dostojno, normalno življenje (F16-F17).«

Medtem ko nekateri razmišljajo o selitvi in se na njo pripravljajo, drugi temu ne namenjajo veliko pozornosti oz. sploh ne razmišljajo o tem. »*Ne vem, ne razmišljam še o temu. Živim, kot živim (V10).*« K večjemu, določeni stari ljudje nočejo razmišljati o selitvi, odločitev o selitvi se jim zdi težka. »*Tak da tako na lahko se ne bi odločil, da bi se selil (I4).*« Eden se je pred nekaj leti že selil, zato o ponovni selitvi ne razmišlja. »*Ma sej sm se selu pred 3 leti. Mi ne pada na pamet zdej, da bi se spet selu (T2).*« Navsezadnje nekateri selitve ne odobravajo in so nenaklonjeni bivanju drugje. Selili bi se le, ko ne bi bilo na voljo druge izbire. »*Če ne bi blo mus, ne. Čeb blo, če ne bi blo drugga izhoda, pol drgač (k3).*« Skrajni primer je mnenje intervjuvanca, da se ne bi selil v nobenem primeru. »*...v nobenem primeru se ne bi selil (Ž3).*«

Ključne ugotovitve o mnenju o selitvi iz domačega bivalnega okolja:

- v dom za stare:
  - kot edina možnost;
  - sprejemanje odhoda (peščica intervjuvancev);
  - primoranost selitve;
  - ko ni druge izbire;
  - odklanjanje;
  - zaskrbljenost glede dolge čakalne liste;
  - zaskrbljenost glede drage namestitve.
- drugam (ne nujno v DSO):
  - brez težav;
  - zavedanje, da bo to potrebno;
  - skopa lokalna ponudba drugih oblik bivanja;
  - visoki finančni izdatki;
  - brez razmišljanja o selitvi;
  - težka odločitev;
  - odklanjanje;
  - v nobenem primeru.

Tabela 3: Ključne ugotovitve - mnenje o selitvi drugam

Peščica intervjuvancev je izrazila **občutke** do predstave o selitvi v drugo okolje. Nekatere je strah selitve v dom za stare, drugim to ne predstavlja bojazni. Prisoten je občutek nepredvidljivosti o selitvi drugam. »*Uglavnem, nmorem zaenkrat nč rečt kej bo (T34).*« Eni

intervjuvanki se zdi, da bi s selitvijo drugam obremenila sorodnike. »*Nobenemu nočem biti v breme (D9).*« Izpostavljeni so tudi deljeni občutki glede domov za stare. Medtem ko imajo nekateri pozitivni izkušnjo z domovi za stare, so drugi za odhod v dom nezainteresirani in bi jih bivanje v omenjeni instituciji dolgočasilo. »*…drgač pa ne. Js ne bi zdržala dva dni, js bi umrla. Men bi blo tako dolgčas (N4).*«

Ključne ugotovitve o občutkih ob predstavi o selitvi v drugo okolje:
- strah;
- nepredvidljivost;
- obremenitev svojcev;
- nezainteresiranost.

Tabela 4: Ključne ugotovitve - občutki ob selitvi

4.2. Predstava o staranju oz. bivanju doma

Raziskave kažejo, da so stari ljudje veliko bolj naklonjeni bivanju domá kot pa selitvi v drugo okolje, zato smo ugotavljali, kako si intervjuvanci **predstavljajo staranje** oz. **bivanje doma.**

Nekateri intervjuvanci so podali značilnosti **trenutnega bivanja doma**. V sedanjem domu se dobro in ugodno počutijo. »*…in mi paše bit doma (T26).*« Na lasten dom so navajeni in navezani. »*To je pa nej tak enostavno nej. Kelko je bilo vloženoga truda, dela, neprespanih noči pa to vsega ka je to..v ton smisli bi bilo dom težko zapistiti (W1).*« Nekaj sogovornikov izpostavlja samostojnost bivanja v svojem domu. »*…skoz živim samostojno življenje (R20).*« Nekaterim bivanje domá olajšuje podpora in pomoč družinskih članov in sorodnikov. »*Sorodniki mi pomogajo keko se le do pa kak majo sami peneze (H31).*« Pri posameznih sogovornikih je navzoč mir in stik z naravo. »*Pa mir je tukaj, ni hrupa (Z2).*« Prisotne so tudi manj ugodne značilnosti bivanja doma sogovornice kot je npr. bivanje brez družabnih stikov. »*… zato ker so vsi tisti s kterim sm se družla, mrtvi al pa v domu (c25).*«

Pogled v prihodnost bivanja domá zajema predstavo o **trajanju** bivanja v svojem domu. Kar nekaj intervjuvancev je podelilo svojo predstavo, do kdaj bodo po njihovem mnenju lahko bivali domá. Želijo si, da bi v lastnem domu bivali čim dlje časa oz. vse dokler bo to mogoče. »*Doma bom dokler bom lahko (d1).*« Trajanje bivanja domá je pri drugih povezano z možnostjo opravljanja samonege in samooskrbe. »*Ja dokler sem še tak, da se lahko še sama rihtam nebi nikamor hodila (C2).*« Dobro zdravstveno stanje je dodaten dejavnik, ki bi pri intervjuvancih podaljšalo bivanje v lastnem domu. »*Čem ostat doma dokler bo mi služlo*

zdravje (T3).« Pri nekaterih je trajanje bivanja domá pogojeno s samostojnostjo; ko le-ta upade, si intervjuvanci bivanje v svojem domu težje predstavljajo. »*Dok pa sama zmorem, pa ne bi šla nikamor (R4).*« Samopomoč in medsebojna partnerska pomoč prav tako vplivata na trajanje bivanja. »*Dokler si sami pomagamo ne, bi najrajše ostala u svojem domu (Š1).*« Posameznica je dejala, da bo doma bivala, dokler ne bo primorana oditi v dom. »*…razen če bi blo treba iti v dom…Do takrat bi pa tu doma ostala (C19).*« Navsezadnje je peščica sogovornikov dejala, da bo v svojem domu bivala do smrti. »*V svojem domu itak nameravam ostat do konca življenja (K9).*«

Ključne ugotovitve o predstavi glede trajanja bivanja v svojem domu:
- čim dlje;
- dokler je možno;
- dokler si samostojen;
- dokler lahko poskrbiš zase, se urediš;
- dokler drugi pomagajo;
- do primoranosti odhoda v DSO;
- do smrti.

Tabela 5: Ključne ugotovitve - predstava o trajanju bivanja doma

Intervjuvance smo povprašali, kako si predstavljajo **dober scenarij** bivanja domá. Nekaterim sogovornikom je to sedanje stanje bivanja domá. »*Da bi vse ostalo tako kot je danes (č21).*« Dober scenarij bivanja domá je povezan z dobrim zdravstvenim stanjem in zdravim razumom posameznikov. »*Najhujše pa to, pamet naj je čedna (Q27).*« Ohranjanje vitalnosti je dodaten dober vidik bivanja v lastnem domu. »*Če bom še najprej tko vitalen, bo super (T19).*« Dober razplet bivanja starih ljudi domá je povezan tudi s pokretnostjo oz. mobilnostjo ter zmožnostjo hoje. »*Ja če bom lahko hodila, je to zame dober scenarij (P23).*« Predstava o dobrem staranju oz. bivanju domá obsega tudi vidik samostojnosti. Ohranjanje samostojnosti in prizadevanje za čim manjšo stopnjo odvisnosti sodita v omenjen scenarij. »*Dobr bi bilo, da smo čim manj odvisni od drugih (K29).*« Ob zmanjšani samostojnosti, bi po mnenju nekaterih k dobremu scenariju bivanja domá pripomogla pomoč otrok in prevzem skrbi sorodnikov za obveznosti. »*Tudi če pozabljaš, da bi poskrbeli svojci za račune in vse druge stvari. Da pač drugi prevzamejo, ko ti kaj ne zmoreš več kaj počet (D32).*« Medtem ko si nekateri predstavljajo čim manjšo stopnjo pomoči drugih kot dober scenarij staranja domá, se drugim zdi pomoč dobrodošla. Pri tem gre bodisi za organizirano pomoč na domu ali pomoč družinskih članov, sorodnikov in drugih - pri recimo gospodinjskih opravilih in

prinosu potrebščin. »*Da imaš vsaj nekoga, ki ti malo pomaga (X27).*« Določeni intervjuvanci ugoden razplet staranja v lastnem domu povezujejo z bivanjem s partnerjem oz. nekom. »*Tak da dobro bi blo, da nebi živel sam (Č15).*« Stari ljudje omenjajo tudi socialne interakcije; dober scenarij je imeti nekoga ob sebi, družbo in da niso zapuščeni. »*Da nisi zapuščen…(D28).*« Dobri družinski odnosi in obiski sorodnikov ter prijateljev so dodatni ugodni vidiki bivanja domá; med takšne socialne interakcije so všteti tudi telefonski klici sorodnikov in prijateljev. »*…in da me otroci malo obiščejo… kdaj pa vsaj pokličejo po telefonu. In prijateljice me pokličejo po telefonu (X28-X29).*« Poleg tega je eden kot primer dobrega bivanja izpostavil topel dom in preskrbljenost. »*…bil na toplem pa da bi bil vsak dan preskrbljen (Č17-Č18).*« Kot dober scenarij pa nekateri navajajo abstraktnejše pojmovanje, in sicer spontano življenje in normalno bivanje. »*Drugače pa saj ne rabiš nobenega scenarija. Življenje te samo odpelje naprej (E24).*« Dva sogovornika si predstavljata hitro smrt kot opredelitev dobrega razpleta. »*Ko bo pa prišlo tisto tazadnje, pa naj bo na hitro fertik (C17).*« Eden posameznik nima odgovora na vprašanje o dobrem scenariju bivanja oz. staranja domá. »*To je težko pitanje. Neman odgovora na vse takše stvari (W20).*«

Ključne ugotovitve o dobrem scenariju bivanja domá:
- vse ostane kot je;
- zdravje;
- gibljivost, premičnost;
- samostojnost;
- pomoč drugih;
- bivanje z nekom;
- druženje, stiki;
- preskrbljenost.

Tabela 6: Ključne ugotovitve - dober scenarij bivanja doma

Na vprašanje, kako si predstavljajo **slab scenarij** bivanja domá, precejšen del intervjuvancev navaja nepokretnost oz. nemobilnost. »*Slab scenarij pa je to, da si nepokreten (f26).*« Pri tem nekateri dodajajo tudi dolgotrajno nepokretnost, onemoglost in nezmožnost hoje po stopnicah. »*Da ne bom mogel hoditi po stopnicah (d21).*« Velik del sogovornikov slab razplet bivanja domá opredeljuje s poslabšanjem zdravstvenega stanja, boleznijo oz. poglobitvijo obstoječe bolezni. »*če bi se bolezen kakšna poslabšala, da te kap zadene al kaj podobnega (e31).*« Posamezna sogovornica dodaja tudi konkreten primer poslabšanja zdravja, in sicer izgubo spomina. »*Najhujše je, če pomisliš…da te spomin zapusti na starost*

(R25).« Poleg bolezni, so določeni izrazili tudi nezgode, poškodbe in padce kot neugoden scenarij bivanja domá. »*…ali pa še ki padala po stopnicah, da si še slučajno kolk sterem ali pa kaj drugega. Tega me je strah (P25).*« Nezmožnost samonege, samopomoči in skrbi zase je dodatna predstava takšnega scenarija. »*K si nemorš sam nč pomagat, okol obrnt ne, v postli, ne (M22).*« Glede samega bivanja v gospodinjstvu, je ostati sam oz. živeti sam za nekatere primer slabega staranja domá. »*Bojim pa se ostati sama (D21).*« Prisotna sta tudi scenarija osamljenosti in majhne socialne interakcije, tj. brez obiskov in stikov. »*…in da me ne bi noben pršu obiskat (T30).*« Ena stara oseba si kot slab razplet bivanja predstavlja redke stike z otroki in njihovo oddaljenost. Navzoči so tudi drugi dejavniki takšnega bivanja, in sicer zapuščenost in zanemarjenost starega človeka ter brezbrižnost sorodnikov zanj. »*Slab scenarij pa je, da si zapuščen, da se ne brigajo za tebe (D33-D34).*« Določeni stari ljudi so dejali, da si ne želijo občutka ujetosti, omejenega in utesnjenega bivanja. »*…in si ne morem predstavljat, da bi bila nekje recimo v bloku zaprta (R21).*« Prav tako nekateri ne želijo biti odvisni od družine oz. nekoga drugega. Velik delež intervjuvancev je izpostavilo, da noče obremenjevati družine oz. drugih z oskrbo doma. Takšen scenarij predstavlja problematičnost usklajevanja poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja oskrbovalca starega človeka. »*Nekako ne morem obremenjevati svoje družine, torej hčerke in vnukice s tem, da skrbita še za mene doma (F9).*« »*Samo, da ne bom breme otrokom, ker če si pa breme je pa problem, je zmeri bil in zmeri bo (U19-U20).*« Navsezadnje so izpostavljeni tudi drugi slabi scenariji bivanja oz. staranja domá kot je npr. pasivna socialna služba in slabe prometne povezave. »*Slabo je to če nimaš kam it, da bi imeli avtobus, kombi (Y20-Y21).*«

Ključne ugotovitve o slabem scenariju bivanja domá:
- biti nepokreten;
- slabo zdravstveno stanje, bolezen;
- nezgode;
- demenca;
- odvisnost od drugega;
- biti sam;
- osamljenost, premalo stikov;
- obremenjevanje drugih z oskrbo.

Tabela 7: Ključne ugotovitve - slab scenarij bivanja doma

Sogovorniki so pri svoji predstavi o prihodnjem bivanju domá izrazili **želje**, ki pa ponekod odražajo zgolj bolj ugodno situacijo, ne pa nujno tudi idealno. Pri nekaterih gre za željo, da ostane bivanje takšno kot je sedaj. »*…če bi ostal na svoja stara leta doma, bi si definitivno*

želel ohraniti vse tako kot je (F34).« Več kot polovica intervjuvancev želi ostati domá. »*Želim ostati v svojem domu (h1).*« Posamezniki izpostavljajo željo po bivanju zgolj doma, v svojem domu. »*Doma bi ostala v vseh primerih (P3).*« Nekolikšen delež starih ljudi ima željo ohranjati dobro zdravstveno stanje v prihodnosti. »*Ja jst si želim, da bi bla zdrava (b13).*« Pri eni posameznici je to celo predstava, da bo zdrava do smrti. »*Jst si predstavljam, da bom ostala do smrti zdrava in čila (c19).*« Glede zdravstvenega stanja so sogovorniki poudarili željo po mobilnosti in zmožnosti hoje. »*Ja jst si želim, da bi bla zdrava, pa hodila (b13-b14).*« Za nekatere je izražena težnja k samostojnosti pri bivanju domá ter ohranjanju le-te. »*Jaz bi rada, da bi lahko še čim dlje bla samostojna…da bi bla vsaj tak kot sem zdaj (C13).*« En intervjuvanec je pripomnil, da nima želje po bivanju ob upadu samostojnosti. »*Dokler bom samostojen bo super, potem pa si ne želim več živet (E18-E19).*« Želje nekaterih se nanašajo na pomoč pri bivanju domá. Lahko je v obliki neformalne pomoči s strani otrok in sosedov pri npr. prinosu potrebščin. »*Recimo če je potrjba prinesit hrano. Če je potrjba, da ti dostavejo na dom tku, da ne zmoreš sam do trgovine, nmoreš tkw ne (Š21).*« Omenili so pa tudi željo po formalni pomoči, tj. oskrba na domu oz. pomoč na domu, raje kot odhod v institucionalno oskrbo. »*Tak se mi zdi, da pogrešam, mislim, tole pomoč na domu (J8).*« Izpostavljena je tudi želja po organiziranju pomoči s strani socialnih služb. »*Zanašam se tud na to socialno službo, da ti lahko priskoči na pomoč (e23).*« Sklop želja je povezan z medgeneracijskim bivanjem ali zgolj bivanje z nekom. »*Živel bi z družino, s hčerko in z vnuki, da bi mel skupno življenje (K21).*« Intervjuvanci ne izključujejo želja po dobrih odnosih, družabnosti, stikih in obiskih s strani otrok in drugih sorodnikov. »*Da pride kdo k teb na obisk (c20).*«

Ključne ugotovitve o željah glede nadaljnjega bivanja domá:
- kot je sedaj;
- živeti zgolj doma;
- zdravje;
- premikanje, hoja;
- samostojnost;
- pomoč drugih;
- bivanje z nekom;
- družabnost, stiki.

Tabela 8: Ključne ugotovitve - želje glede bivanja doma

Intervjuvanci so podali svoje **mnenje o staranju oz. bivanju domá**. Nekaj jih meni, da je bivanje domá edina možna opcija. »*Js bi doma ostala, za anben dnar ne bi šla (N1).*« Ena

izmed sogovornic je mnenja, da je zgolj bivanje domá edina ustrezna opcija. »*Le dom je taprav. Le dom je taprav (k2).*« Določeni posamezniki so tako navezani na svoj dom, da si težko predstavljajo bivanje drugje. »*Res, na dom sem tako navezana. Težko si predstavljam kaj drugega (P4-P5).*« Kljub temu, se nekateri posamezniki zavedajo realnih možnosti bivanja domá in o slabšanju zdravstvenega stanja. »*Toliko pa moraš bit realen, da vidiš situacijo…(S36).*« Določeni menijo, da bo njihovo bivanje domá odvisno od moči. »*Vse je in bo odvisno od moje moči (U10).*« Nekateri menijo, da bodo bivali domá kljub bolezni. »*Če bo pa kkšna bolezen pršla bo pa pršla (i9).*« Obstajajo pa tudi intervjuvanci, ki menijo, da bo potrebno razmisliti o drugih opcijah, ko bivanje domá ne bo več mogoče. »*Če pa res ne bo šlo pa boma takrat videla kako naprej (P14).*«

Nekaj sogovornikov je mišljenja, da bo pri bivanju domá potrebna pomoč. Posamezniki ocenjujejo, da bodo pri tem imeli podporo otrok v primeru nemobilnosti. »*Sem pa prepričana, da če bi sama tak v postelji ostala, da bi otroci neizmerno na mene pogledali (S38).*« Lahko pa gre za drugo osebo, ki pomaga pri vsakdanjih opravilih. »*…da bi mogo meti ob sebi neko osebo, ki mi bo pomagala pri vsakdanjih stvareh, drugače nebom mogo biti sam doma* (Č14).« Dva intervjuvanca, ki sta ostala brez zakonca, menita, da prisotnost partnerja znatno vpliva na predstavo o bivanju domá. »*Pa seveda ke bi mela (moža) ob sebi ke nebi bila soma. Fejst sma bla eden na drugega navezana. Pa si eden drugemu fejst pomogala. Zej pa se mi vidi vse tak prozno pa nesmiselno (H44-H45).*«

Določeni intervjuvanci so podali svoje mnenje glede bivanja z oskrbo. Peščica si to oskrbo predstavlja zgolj kot kratkotrajno negovanje s strani družinskih članov. »*Lahko se to mogoče kak mesec, dva dogaja, vendar za več let pa sigurno ne (F12).*« Poraja se tudi vprašanje o usklajevanju poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja družinskih članov, ki bi intervjuvance oskrbovali. »*Ker je služba in glede na to, da so vezani na dežurstva, nočne in tw, bi tudi bi blo malo teško (Š8).*« Ena sogovornica je izrazila dvom o socialnem oskrbovalcu na domu. »*Ker čim maš hišo pa vidiš, da ti nekdo po hiši šar, to je… sva predolgo bla samostojna… ne vem kako bi to zgledal. Ker je hiša prevelka (f3).*« Pri plačevanju socialne oskrbe na domu ena intervjuvanka meni, da ima nizko pokojnino. »*Oskrbovalke ne bi mogla odplačat. Nimam toliko sredstev (D8).*« Med drugim, rezultati kažejo, da določeni stari ljudje niso naklonjeni negi oz. oskrbi s strani drugih oseb. »*Res mi ni všeč, ko pomislim, da me bo nekdo čisto tretji kopal, hranil, kar zmrazi me (P2).*« Pri nekaterih ni pričakovanj, da bodo družina oz. drugi skrbeli za njih. »*Ampak tko, js nemorm od domačih nč prčakvt (L30).*«

Nekateri bivanje domá v prihodnosti pojmujejo kot sprejemanje dane situacije in se ne obremenjujejo glede nadaljnjega bivanja. »*...k po enkrat tega nebom mogu, pol pa nebom mogu, ane. Pa se ne obremenjujem preveč s tem. To še pride (M3).*« Določeni o predstavi, kakšno bo bivanje v prihodnosti, ne razmišljajo. »*Zaenkrat sploh o tem ne premišljujem (Z6).*« Ali pa recimo nočejo razmišljati o tem, dokler ne bo potrebno. »*Nočem o tem razmišljat dokler ni treba (V14).*« Nekaj sogovornikov nima predstave o bodočem bivanju v prihodnosti. »*Nč si dost ne predstavlam še (M14).*« Navzoča je tudi manj optimistična predstava o bivanju pri nekaterih. Ena sogovornica pravi, da ji je čedalje vse huje, zato se njena predstava sklada s trenutnim stanjem. »*Težko. Vsak dan mi je huje (X19-X20).*« Eden sogovornik je brez pričakovanja, da bo doživel visoko starost, drugi posameznik pa si ne predstavlja bivanja s težjim bolezenskim stanjem . »*Ne znam si predstavljat, pol je bolj, da me kar zakopljejo (e32).*«

Ključne ugotovitve glede predstave o bivanju domá v prihodnosti:

- zgolj bivanje domá;
- navezanost na dom;
- zavedanje o zmožnosti bivanja domá;
- odvisno od zdravstvenega stanja;
- bivanje domá kljub bolezni;
- pomembnost bivanja z zakoncem;
- pomoč in podpora s strani otrok;
- pomisleki o socialni oskrbi:
    - cenovna dostopnost, strah in neprijetnost pred neznanimi oskrbovalci;
- iskanje drugih rešitev šele ob upadu samostojnosti;
- razmislek o prihodnosti bivanja, ko bo potrebno;
- brez predstave in pričakovanj.

Tabela 9: Ključne ugotovitve - predstava o bivanju doma v prihodnosti

Stari ljudje so podelili svoje **občutke**, ki jih spremljajo ob predstavi prihodnosti bivanja oz. staranja domá. Nekatere obdaja občutek negotovosti in nepredvidljivosti glede bivanja domá v prihodnosti. »*To so želje, ane. Kaj ns pa čaka pa tko altko noben ne ve (M15).*« Eno intervjuvanko obdaja negotovost bivanja v primeru poslabšanja zdravstvenega stanja. Pri določenih je prisoten občutek strahu; pred osamljenostjo, boleznijo ali osamljeno smrtjo. »*Jst se bojim recimo, da me bo kap zadela, pa bom tu zgnila (c23).*« Ko si predstavljajo pogled prihodnost, nekateri izpostavljajo občutek navezanosti na dom in zaupanja, da bo otrok poskrbel za hišo. »*Res, na dom sem tako navezana (P4).*« Prisotna je tudi nasprotna

situacija, ko star človek ni čustveno navezan na svoj dom. *»…nisem zelo čustveno navezan na svoj dom, pa ne vem zakaj, pa ne zato, ker ne bi bil rad doma (F7).*« Eden intervjuvanec je prihodnost bivanja domá izrazil kot občutek čakanja na smrt. »*Na čakanju. Ne vem, kakšna je vrsta (Ž11).*«

Ključne ugotovitve o občutkih ob predstavi prihodnosti bivanja domá:
- negotovost;
- nepredvidljivost;
- strah;
- navezanost na dom;
- zaupanje, da bo otrok poskrbel za hišo.

Tabela 10: Ključne ugotovitve - občutki ob predstavi prihodnosti bivanja doma

4.3. Prilagoditve na domu za lažje bivanje

Pogled v prihodnost bivanja starega človeka obsega tudi prilagoditve in renovacije za lažje bivanje v starosti. Najprej smo povprašali po **obstoječih prilagoditvah**. Le nekaj jih je pritrdilo, da so v svojem domu že nekaj prilagodili. Polovica intervjuvancev je obstoj prilagoditev in renovacij zanikala, pri čemer rezultati kažejo, da so nekateri izmed teh intervjuvancev v preteklosti pravzaprav uvedli določene prilagoditve oz. renovacije. Nekaj intervjuvancev je svoj dom renoviralo, vendar ne za lažje bivanje v starosti. »*Renovirala sva, ampak nič nisva posebej prilagajala (V5).*« Eden posameznik je prilagoditve vpeljal že pri gradnji hiši, drugi pa pri prenavljanju hiše. »*Je že blo kr pripravljen. Takrat ko sma s hčero tole hišo obnavljala, sma že takrat študirala na to (a3).*« Velik delež prilagoditev za lažje bivanje je povezan s pritličnimi prostori hiš: prilagoditev in ureditev pritličnih prostorov, selitev v pritlične prostore, bivanje v njem in celo zgolj spanje. »*Menim, da je dom dobro prilagojen zame in za ženo, da živiva v pritličju (F35).*« »*Da je v pritličju najbolj nujno: kuhinja, kopalnica, sobica (X13).*« Precejšen del obstoječih prilagoditev se navezuje na lažje premagovanje gibalnih naporov starega človeka. Nekateri so si prilagodili pritlične prostore brez stopnic ali pa si uredili izhod iz hiše brez stopnic. »*Tu spodaj je tudi izhod ven iz hiše brez stopnic, kar je lažje za v starosti (F21).*« Tisti, ki imajo še vedno stopnice, so si prilagodili bivanje tako, da so je stopnic malo in so nizke. »*Stopnice niso visoke, tako, da lahko po njih normalno grem (G12).*« Nekateri so si namestili ograjo in oprijemala na stopnicah in v hiši. »*Po stopnicah smo ograjo naredl (k7).*« Eden je na invalidnem vozičku, zato je tudi stanovanje temu prilagojeno, imajo tudi dvigalo v stanovanjskem bloku. Prilagoditve nekaterih so povezane s širino in višino pragov; gre za široke vhod v hišo, širše

prehode med prostori in odstranitev visokih pragov med prostori. »*Tudi prehodi so širši, brez stopničke, kot je bila prej (č7).*« Intervjuvanci so izpostavili tudi določene prilagoditve v kopalnici. »*Kopalnico smo uredili (e7).*« Nekaj sogovornikov je kopalno kad zamenjalo za tuš kabino, ki ima nižji prag za vstopanje. »*Mam tuš kabino, mam nizko, da lahko notr prideš, se lahk usedeš, se lahk stuširaš (a5).*« Nameščena so tudi oprijemala in ročaji v tuš kabini, kopalni kadi, na stranišču. »*Na stranišču imam ob školjki ročko za prijeti, tudi pri kopalni kadi (d5).*« So prisotne tudi manjše prilagoditve kot je stol v tuš kabini in protizdrsna podloga. »*Pa stol mam not tak, da se lahko usedem (N7).*« Izpostavljena je tudi prilagoditev pri ogrevanju domá. Posamezniki so dodali vir ogrevanja – postavili kamin in namestili toplotno črpalko oz. centralno kurjavo namesto glinenih peči. »*Ja, lih toplotno je zj naredu ane (i3).*« Nekateri so pa zgolj zamenjali surovino za kurjavo; olje namesto drv. »*Pa tudi na olje zdaj kurim, prej sem pa na drva (R13).*« Obstoječe prilagoditve so tudi v spalnih prostorih. Nekaj jih je zamenjalo ležišče, kupilo novo posteljo, eden električno negovalno posteljo. »*Postlo sem dobil, tisto z oprijemom za lažje vstajanje pa elektro premikom. Pritisnem na gumb in tak lahka premikam kot ležanja (K8).*« Dodatne prilagoditve v spalnicah posameznikov so posteljni trapez in prilagojena vzmetnica za težave s hrbtom ter bližina postelje v bivalnih prostorih. »*…držalo za pomoč pri vstajanju. Trapez ali kak je že (R6).*« V kuhinji so nekateri vpeljali prilagoditve kot so menjava štedilnika, prilagoditev kuhinjskih pultov in uporaba nižjih kuhinjskih polic. »*Kuhinja ima višje in širše pulte (č4).*« Določeni sogovorniki so si bivanje prilagodili zelo specifično, za njih ustrezno, in sicer so uredili okolico, odstranili zavese, označili tipke na TV daljincu ipd. »*So pa mi vse označli na daljinci za televizjo (H10).*«

Ključne ugotovitve o obstoječih prilagoditvah na domu za lažje bivanje:
- življenje v pritličju;
- stopnice in ograja;
- kopalnica;
- ogrevanje;
- spalnica;
- kuhinja;
- drugo.

Tabela 11: Ključne ugotovitve - obstoječe prilagoditve na domu

Razlogi za prilagoditve na domu so večinoma povezani s fizičnim in zdravstvenim stanjem starega človeka. Oteženo gibanje po stopnicah, težave s kolki, slab oprijem so dejavniki, ki

vplivajo na potrebo po prilagoditvi domá. Stari ljudje želijo lažje opravljati toaleto, vstopati v kopalno kad oz. tuš kabino. »*…da je lažje vstopanje v banjo (L10).*« Razlog prilagoditev je tudi v lažjem gibanju in prehodu med prostori bivalnega okolja. »*da se laži gibam s palco al pa z vozičkom po stanovanju … po potrebi (K7).*« Strah in nevarnost pred padci in poškodbami ravno tako spodbuja sogovornike k prilagoditvam na domu za lažje bivanje. »*…da ne bo nevarnosti za padec (L12).*« Prilagoditve s kurjavo starim ljudem omogočajo, da privarčujejo in si olajšajo ogrevanje. »*…ni treba nubene r'či kupvat, ne ola,, ne dru (i4).*« Bližina in dostopnost prostorov je dodaten razlog za prilagojeno lažje bivanje. »*…d mava midva samo iz dnevne sobe, dva šrita nardit, sva pa v postl (k10).*«

Ključne ugotovitve o razlogih za prilagoditve na domu:
- lažje gibanje;
- bližina in dostopnost prostorov;
- boljši oprijem;
- večja varnost;
- manj padcev in poškodb;
- prihranek.

Tabela 12: Ključne ugotovitve - razlogi za prilagoditve na domu

Da bi lahko stari ljudje čim dlje časa ostali v svojem domu, smo jih povprašali o sedanji **potrebi po prilagoditvi** svojega doma. Le ena gospa je izrecno dejala, da je potreba po prilagoditvi, vendar noče obremenjevati otrok s tem. »*Svojega sina pa resno ne bom obremenjevala s tem. To ni njegova naloga (P8).*« Mnogo sogovornikov meni, da prilagoditev na domu ni potrebna. Posameznica je dejala, da se njeno in mnenje sorodnikov razlikuje, pri čemer sama ne vidi potrebe po prilagoditvah. »*…samo mi naši provijo ke bi mogli dosti vsega nareti. Samo meni se ne vidi potrebno (H15-H16).*« Dva sta izrazila, da ne vesta, ali potrebujeta prilagoditve v svojem domu. »*Ne vem zdaj točno, kaj bi še lahko prilagodili (R9).*« Velik delež tistih, ki so izrazili potrebo, omenja prilagoditve povezane s stopnicami in talnimi ovirami. Potrebna bi bila zmanjšati število stopnic, namestiti ograjo ali pa odstraniti stopnice. »*Ampak vem, da bodo enkrat stopnice do stanovanja prenaporne (V3).*« Posameznik je dejal, da je potreba po nakupu dvigala ali pa selitvi v kletne prostore. »*V naši hiši jaz vidim edino možnost, ki bi se dala postoriti, da bi se prestavili v klet ali pa da kupimo dvigalo (P9-P10).*« Prav tako je izražena potreba po širšem vhodu in odstranitvi talnih ovir. »*...pa vn vrčt vse preproge, da bi bla ravna tla, brez kakšnih ovir (e13).*« Vpeljava centralnega gretja in menjava oken in vrat ter menjava bele tehnike in pohištva so

dodatne potrebe starih ljudi, da bi lahko lažje bivali v svojem domu. »*Mogo bi si zrihtati centralno napeljavo, da bi si lahko grel celo hišo, al pa vsaj taglavne prostore (Č8).*« Eden sogovornik je delal, da bi bilo potrebno ponovno preurediti kopalnico. »*Predvsem bi blo treba kopalnico še enkrat preuredit (e12).*« Drugi pa je dodal, da bi bilo potrebno skrajšati razdaljo med spalnico in kopalnico. Prilagoditve niso potrebne zgolj v samem domu, temveč okrog njega. Posameznica je izpostavila, da potrebuje vrtno gredo in drva za ogrevanje bližje hiši. »*Pa greda bi lehko prestavli malo višje, pač bliže hiši (H22).*«

Ključne ugotovitve o izraženih potrebah po prihodnjih prilagoditvah svojega doma:
- stopnice in ograja;
- ravna tla;
- nakup dvigala/selitev v kletne prostore;
- širši vhodi;
- ogrevanje;
- menjava oken in vrat;
- menjava pohištva;
- preureditev kopalnice.

Tabela 13: Ključne ugotovitve - izražene potrebe po prilagoditvah

Pri mnogih sogovornikih že obstajajo dejavniki, ki kličejo po potrebi po prilagoditvi na domu. A določeni so povrh tega izrazili **potencialne okoliščine**, ki zahtevajo prilagajanje. Ena izmed teh okoliščin je nezmožnost hoje in da star človek pristane na invalidnem vozičku. »*…če bi bla tak stara, da nebi mogla hodit (c8).*« Ozki prehodi in zunanje stopnice so dodatne okoliščine, ki bi lahko v prihodnosti terjale prilagoditev. »*Če bi pa voziček rabil v stanovanju ne bi šlo, ker je preozko vse (e8).*« Posamezniki razmišljajo tudi o specifičnih okoliščinah, ki bi v prihodnosti lahko zahtevale prilagoditve. Te so nezmožnost vožnje avtomobila in težave pri jemanju zdravil. »*Verjamem, da čez nekaj let ne bom več sposoben iti za volan (F30).*«

Poleg tega so sogovorniki podelili tudi **potencialne prilagoditve** na domu. To so prilagoditve, ki trenutno niso nujno potrebne, vendar v prihodnosti mogoče bodo. Peščici intervjuvancem se zdi smiselna izdelava klančine, prilagoditev stopnic, namestitev ograje na zunanjih stopnicah in ureditev pragov med prostori. »*Sej vrjetn so v takem primeru štenge največ problem, ane (M9).*« Dodatna prilagoditev je ureditev kopalnice. »*Zdej edina ovira zdej u tem stanovanji u bodoče, če bi pršlo do tega, je kopalnica (Š9).*« Ostale potencialne prilagoditve se nanašajo na pomoč drugega. Lahko gre za pomoč s strani otrok. »*…kar vem, da se bom lahko zanesel na svojo hčer in vnukico, da bosta mi priskrbeli vse kar bom rabil*

(F31).« Možna je pa tudi organizirana pomoč in oskrba prek patronažne službe, negovalke ipd. »*Vem, da bi takrat ziher še zaprosili za kakšno drugo pomoč, kot je pomoč na domu (G7).*«

Pri **načrtovanju prilagoditev** smo dobili odgovore intervjuvancev, ali načrtujejo izvedbo prilagoditve, kdaj jo bodo izvedli in za kakšno prilagoditev gre. Nekaj jih je dejalo, da prilagoditev ne načrtujejo. »*Ma zaenkrat ne bi nč (T8).*« Eden je pripomnil, da kljub malce težji hoji, ne bi načrtoval prilagoditev. »*...ja zdaj če si zamislim starost v tem smislu, da bom samo malce težje hodil ne bi nič spreminjal (F24).*« Načrtovanje prilagoditev je za nekatere nepredvidljivo in odvisno od situacije. »*Če bi človik znau, ka bi se na to pripravlau ka bi se njemi dogodilo. Ka bi se njemi dogodilo vutro ali pa za mesec dni ali pol leta nej. Ka bi to predvideval že naprej, te bi to mogoče lejko kaj napravo (W5).*« Večinoma pa so mnenja, da bodo prilagoditve načrtovali ko bo potrebno in če bo potrebno. »*Kadar bo treba to nardit, bomo že nardili (c13).*« Eden bo prilagoditev izvedel ob zmanjšani sposobnosti dela, drugi pa ob zmanjšani zmožnosti hoje po stopnicah. »*Mislim, da bom tudi zase tako nardila, ko več nebom zmogla hoditi po stopnicah (h4).*« Konkretne prilagoditve, ki jih nekateri načrtujejo, so: nakup novega pohištva, menjava oken in vrat, prilagoditve pragov in namestitev ročaja v kopalnici. »*…bomo zamenjal vrata pa okna, za toplotno pa zvočno izolacijo (K11).*«

Ključne ugotovitve o načrtovanju prilagoditev na domu:
- zaenkrat še ne;
- odvisno od situacije;
- ko bo potrebno;
- ob obnemoglosti.

Tabela 14: Ključne ugotovitve - načrtovanje prilagoditev

Pri izpeljavi prilagoditev se poraja vprašanje o **ovirah pri izvedbi**. Mnenja, ali bodo intervjuvanci lahko izvedli načrtovane prilagoditve, so deljena. Poudarjene so finančne ovire nekaterih, da bi lahko željeno oz. potrebno prilagoditev izpeljali. Prenizke pokojnine ne zadostujejo za renovacije in visoke stroške prilagoditev. »*Mam tudi premalo penzijo, da bi lahko kaj vlagal v hišo. Tak da tega si ne morem privoščit (Č7).*« Obstaja tudi mnenje sogovornika, da se finančni vložek v renovacije ne izplača. »*Niti se več ne splača (Ž7).*« Drugim se zdi, da finančni vložek za izvedbo prilagoditev ne bi predstavljal težav oz. da takšnih ovir ni. »*Ne, glede denarja, saj ga nimam na pretek, ampak sva z možem kar*

šparavna in vema delati z denarjem (G7).« Izpostavljene so tudi organizacijske ovire izvedbe prilagoditev; kažejo se v tem, da renovacije ponekod niso možne in po smiselnosti vprašljive. »*Lahko bi naredu. Finančne ovire niso, bolj praktično, če ima to smisel (e15-e16).*«

Ključne ugotovitve o ovirah pri izvedbi prilagoditev na domu:
- finančne;
- arhitektonske.

Tabela 15: Ključne ugotovitve - ovire pri izvedbi prilagoditev

4.4. Spreminjanje navad

Na vprašanje, ali so stari ljudje spremenili svoje navade v zadnjih letih, je dobršen del intervjuvancev dejalo, da se njihove navade niso bistveno spremenile. »*V glavnem standardno, vsakdanje stvari so brez večjih sprememb (K12).*« Pri tistih, ki so odgovorili pritrdilno, so se spremembe pokazale na več področjih.

Navade, povezane z **vsakodnevnimi opravili**, se kažejo predvsem v zmanjšani opravilni aktivnosti starega človeka. Vsakodnevna opravila opravijo težje in počasnejše, nekateri so si omejili količino opravil ali pa jih opustili. »*Nekda sem delal vse, zej pa več nič. Nimam več delovnih navad (Ž8).*« Sprememba nekaterih navad se kaže v večji potrebi po pomoči pri opravilih, nekateri manj kuhajo in vzdržujejo red. »*Sam tole pospravljanje me pa kr učas pol mal matra, pa sosedo pokličem (J3).*« Tisti, ki se ogrevajo na drva, manj zahajajo v gozd po sečnjo drv ali pa si nošnjo drv v hišo prilagodijo. »*V šumo (gozd) več ne odin telko (Q10).*« Medtem, ko nekateri zmanjšujejo in opuščajo vsakodnevna opravila, je prisoten tudi kontrasten primer. Sogovornik, kateremu je umrla žena, je v starosti prevzel skrb za gospodinjska opravila. »*Prej je žena dosti dosti bolj kuhala in skrbela za gospodinjstvo. Potem sm mogu jst to preuzet in zdej to use delam sam (T14).*« Obseg opravil se je pri nekaterih starih ljudeh zmanjšal tako, da so opustili vožnjo z avtomobilom ali pa se vozijo v spremstvu. »*Več se ne vozin san z avtojon (W6).*« Ponekod se je narava opravil spremenila na tak način, da več beležijo kaj morajo opraviti in nosijo mobilni telefon s seboj. »*Zdaj imam tudi recimo mobitel, da če grem kam, da ga vzamem zraven (R12).*«

Ključne ugotovitve o spremenjenih navadah, povezanih z vsakodnevnimi opravili:
- manj opravil oz. opustitev le-teh;
- več pomoči;
- prilagoditve pri ogrevanju;

- spremstvo v vožnji;
- beleženje opravil;
- nošenje mobilnika.

Tabela 16: Ključne ugotovitve - navade, povezane z vsakodnevnimi opravili

Spremenjene so navade starih ljudi pri **obiskovanju storitev**. Ena izmed takih navad je pogostejši obisk zdravnika. »*Mogoče malo večkrat grem k zdravniku (V12).*« K storitvah gredo s spremstvom in/ali pa zaprosijo za prevoz. »*Jaz že en cejt tak živim ke pač vedno nucam pomoč od nekoga da me kam pela (H32).*« Nekateri storitve redkeje obiskujejo, zato jim otroci npr. pomagajo pri prinosu potrebščin. »*In če js kej rabim in da ne morem, pa mi prnesejo (A7).*« Ali pa se še vedno odpravijo po nakupih, vendar v bližjo trgovino kljub višji ceni. »*…in greš u trgovino to bolj blizu pa tudi če je en malo dražje (T16).*«

Ključne ugotovitve o spremenjenih navadah, povezanih z obiskovanjem storitev:

- pogostejši obisk zdravnika;
- spremstvo in prevoz do storitev;
- otroci prinesejo potrebščine;
- obisk bližnje trgovine.

Tabela 17: Ključne ugotovitve - navade, povezane z obiskovanjem storitev

Spremembe navad se pretežno kažejo v načinu **preživljanja prostega časa**. Več je prostega časa, ki ga stari ljudje preživijo doma. »*Tak san tudi menje časa od doma (W8).*« Veliko intervjuvancev je manj fizično aktivnih in bolj ležerno preživljajo svoj prosti čas. »*Pa zdej sem se polenila, pa ne vozim več sobnega kolesa (B8).*« Nekateri preživijo več časa pred televizijskim ekranom in bolj pasivno kot prej. »*…zdej pa se mi zdi, da smo najrajš doma (f13).*« Spremembe v preživljanju prostega časa se kažejo tudi pri družabnosti. Določeni intervjuvanci so zmanjšali družabnost, omejili stike in obiske. »*Ne hodim več v družbo kot včasih (d9).*« Peščica starih ljudi je dodala, da so se njihove navade spremenile tudi na ravni skupnosti. Manj se kulturno udejstvujejo in družijo s krajani. »*Opustil smo obiske kino, gledališča (e17).*« Prav tako je izpostavljena opustitev aktivnosti v skupnosti, družabnega kartanja in obiskovanja gostiln. »*Nisem več aktivna v Karitas in v župniji (X16).*« Nekaj starih ljudi omenilo zmanjšanje ali opustitev aktivnosti na prostem; izletov, pohodništva, kolesarjenja, plesanja ipd. »*Učasih sem se udeleževal športnih aktivnosti za starejše, zdej pa ne morm več (K15).*« Poleg športnih aktivnosti, so posamezniki prenehali z drugimi hobiji kot so npr. jezikovni in računalniški tečaji, risanje in vožnja z mopedom. »*Včasih sem hodila na tečaj jezikov, računalniške tečaje, osvežitev spomina. Zdej so take stvari preveč (f16).*«

Ena intervjuvanka je izpostavila večjo aktivnost v prostem času kot pred leti. Več potuje, se udeležuje pohodništev in organiziranih telovadb. »*Tkw, da več potujem. U naravi sm bla zmjrem, smo djlali na zemlji in to. Ampak zdej so to pohodi z društvom… H telovadbi hodem (Š13-Š15).*«

Ključne ugotovitve o spremenjenih navadah, povezanih s preživljanjem prostega časa:
- več časa doma;
- bolj pasivno, ležerno;
- več časa pred televizijskim ekranom;
- manj stikov in obiskov;
- manj vključevanja v skupnost;
- opustitev hobijev oz. aktivnosti.

Tabela 18: Ključne ugotovitve - navade, povezane s preživljanjem prostega časa

Življenjski slog prav tako vpliva na spremembo navad starih ljudi. V glavnem gre za opustitev škodljivih navad kot so kajenje, pitje kave in alkohola in prevzemanje zdravih vzorcev kot je npr. zdravo prehranjevanje. »*Nehal sem kaditi (d8).*« »*Pa pri hrani probam tudi malo gledati, da ne jem premastno (C11).*« Posamezniki uživajo manj hrane in več časa posvečajo gastroenerološkim potrebam. »*Ja. Pit morem recimo odvajala zaradi zdravstvenega stanja in potem sem na stanišču tudi po tri ure. Včasih mi to ni bilo treba (D16).*«

Stari ljudje so v zadnjih letih spremenili svoje navade zaradi raznolikih **razlogov**. Nekateri so mnenja, da počnejo nekaj drugače zaradi starosti. *»…ker se vseeno že pozna, da sem starejši in ne gre vse tako hitro kot je šlo nekoč (I22).*« Oslabljene motorične sposobnosti kot so hitrost, moč in gibljivost vplivajo na spremembo navad. »*Nasplošno mam manj moči (Č12).*« Drugi vidik so zdravstvene težave, ki otežujejo ohranjanje prejšnjih navad. Nezmožnost gibanja, bolečine in strah pred poškodbo so razlogi, ki vplivajo na obstoj navad. »*Prej sm več okrog hodila. Zdej ne morm, ko me boli v kolenih in se utrudim (J5-J6).*« Okvara sluha in slabši spomin sta dodatna dejavnika spreminjanja vzorcev navad posameznikov. »*Ne hodim več v družbo kot včasih zaradi sluha. Imam slušni aparat, vendar čim je več ljudi, ni čistega zvoka (d9-d10).*« Določen življenjski potek je posameznikom omogočil več prostega časa, kar je vplivalo na spremembo navad. »*Tkw da si lahko privoščimo dosti več prostega časa prou za našu dušu (Š16).*« Naposled so nekateri izrazili, da so opustili določene dejavnosti zaradi sprememb v njihovi okolici; počutijo se manj varne na cesti oz. v prometu. »*Pa tudi zaradi prometa. Ker so ceste tudi ravno nej tak okej (W9).*«

Ključne ugotovitve o razlogih za spremembo navad:
- starost;
- slabša pokretnost, gibljivost;
- strah pred poškodbo;
- zdravstvene težave;
- slabši spomin;
- nevarnost v prometu.

Tabela 19: Ključne ugotovitve - razlogi za spremembo navad

Dva sogovornika sta izrazila **potrebo po spremembi navade**. Ena je dejala, da se želi vključiti v dejavnosti zaradi osamljenosti. »*Mal bi se mogla vključit v kakšno dejavnost okrog. Vnukinja pride, pa se mi zdi, da bo lih kar nehala hodit, če bo kaj druzga dobila. Hčere pa več kot toliko ne morem okupirat (A10-A11).*« Drugi pa je pripomnil, da bi bila potrebna opustitev določenih opravil. »*Najbrž bi blo treba zmanjšat še te stvari, ki jih sam urejaš (e20).*«

Skoraj polovica intervjuvancev je dejala, da v prihodnosti ne **načrtuje spremeniti svojih navad.** »*Ne vem če bi kaj spreminjala…mislim da ne (C12).*« Posamezna oseba ne bo spreminjala navad, ker novih ne bo mogla prakticirati. »*Ma ne ne bi nič, ker itak nič ne bom mogla (X17-X18).*« Majhna skupina sogovornikov ne ve, ali bi oz. bo spremenila svoje navade. »*To pa ne vem. Na to vam ne znam odgovoriti (h8).*« Spreminjanje navad v prihodnosti je po mnenju nekaterih odvisno od potrebe v danem trenutku. »*Če se bo pa kej spreminjal, bom mogu, itak, ne, pol ni kej (M13).*« Načrtovanje novih navad je za nekatere pogojeno z zdravstvenim stanjem; če se poslabša zdravje in zmanjšajo motorične spodobnosti. »*Či de me zdravje do konca zapustilo bom verjetno mogla kej spremeniti (H40).*« Dva sogovornika v prihodnosti načrtujeta spremembo določenih navad; eden bo zmanjšal obseg dela, drugi pa opustil obseg kuhanja. »*Vem, da se bom z leti mogel tudi ustaviti glede dela, kajti včasih sam sebe preveč ženem in sem na koncu dneva čisto izčrpan (F33).*«

Želje po spremembi navade so za nekatere odvisne od počutja in zdravstvenega stanja. Dva sogovornika sta izrazila željo po ohranjanju sedanjih navad. »*Upam, da bom lahko opravljala delo kot do sedaj (h9).*« Eden želi spremeniti navado povezano z vsakodnevnimi opravili, da mu nekdo pomaga prinesti potrebščine, drugi pa na navade povezane z

življenjskim slogom in zdravjem. »*Ja, v prihodnosti si želim samo, da bi imela vse urejeno to s črevesjem (D17).*«

Ključne ugotovitve o načrtovanju sprememb obstoječih navad oz. želje:
- ne vem;
- zgolj ohranjanje sedanjih navad;
- odvisno od potreb;
- pogojeno z zdravstvenim stanjem in počutjem;
- pomoč pri prinosu potrebščin;
- manjši obseg dela.

Tabela 20: Ključne ugotovitve - načrtovanje sprememb obstoječih navad

4.5. Idealen dom in okolica za starost

Nekateri sogovorniki so opredelili **lokacijo** idealnega doma za starost. Mnogim je sedanji dom pravzaprav idealen dom za staranje. »*Zame je idealno tukaj, kjer sem zdaj v tem mojem stanovanju (Z8).*« Določenim predstavlja idealen dom nekje na svojem. »*Da si ti sam, da imaš svoje…(A22).*« Bližnje varovano stanovanje je eden izmed podanih odgovorov. »*No, recimo, če bi tole oni nudl, bi lahka js tule mela varovano stanovanje, ko je tk bliz, ne (J13).*« Drugim pa je to v predmestju ali na podeželju. »*Jaz bi imel rad dom, ki bi bil pri predmestju, da bi lahko šel v mesto (O12).*«

Ključne ugotovitve o lokaciji idealnega doma:
- kjer trenutno živijo;
- nekje na svojem;
- bližnje varovano stanovanje;
- v predmestju, na podeželju.

Tabela 21: Ključne ugotovitve - lokacija idealnega doma

Predstava starih ljudi zajema **fizične lastnosti** idealnega doma. Pri nekaterih gre za predstavo o stanovanju – večjemu in pritličnemu, brez stopnic. *»…da je to eno pritlično stanovanje, da ima vse v enem nivoju (B10).*« Ne glede na to, ali gre za stanovanje ali hišo, je mnogim idealno, da ni stopnic. Določenim je hiša idealna lastnost doma za starost. »*Idealna okolica bi bla za mene hiša (K23).*« Po opisu nekaterih sogovornikov gre to bodisi za pritlično, nizko hišo majhne ali srednje velikosti. »*Idealen dom je dom, brez stopnic, manjša hiška (I25-I26).*« Kar se tiče notranjosti prostora, je enemu sogovorniku trenutna razporeditev doma idealna. »*Takak je pri nas doma, nič nebi spreminjala (Q18).*« Bližina in dostopnost do

bivalnih prostorov je dodatna značilnost, ki prispeva k idealnemu domu. »*…da ima dostop do kopalnice, sobe in kuhinje (X23).*« »*Da imam vse pri roki (Y18).*« Zračnost, prostornost in topel, ogrevan dom so po mnenju posameznikov lastnosti, ki ustvarjajo idealen dom za staranje. »*Pa da imam prostora dost… Imam rada zračne prostore (A25-A26).*« Ena izmed sogovornic je dodala, da ji varna bela tehnika in kopalnica s tuš kabino predstavljajo idealen dom. »*Da v kopalnici ni banje, oziroma če je, da je še tuš zraven. Da mu ni treba not stopit (B13).*« Peščica intervjuvancev je idealen dom za starost povezala z obstojem balkona ali terase. »*In da ima pa le en tak izhod vem-ali da ima balkon, ali da ima teraso (B14).*« Nekateri dodajo tudi prisotnost vrta, parka in cvetja okoli hiše. »*…ali en konček vrta. Tako, da ima lahko tut en delček narave (B15).*«

Ključne ugotovitve o fizičnih lastnostih idealnega doma:
- brez stopnic;
- pritlična hiša oz. stanovanje;
- bližina in dostopnost kopalnice, kuhinje in spalnice;
- zračnost prostorov;
- topel, ogrevan dom;
- varna bela tehnika;
- kopalnica s tuš kabino;
- izhod ven – terasa ali balkon;
- zelenica okoli doma.

Tabela 22: Ključne ugotovitve - fizične lastnosti idealnega doma

Predstava o idealnem domu za starost ne predstavlja zgolj fizičnih značilnosti, temveč zajema tudi druge komponente – med drugim tudi **socialne značilnosti idealnega doma**. Nekaterim starim ljudem predstavlja bližina otrok in družinskih članov idealno bivanje domá. »*Da en sin živi u istem bloku in da se vidimo (T28).*« Vsakodnevni, redni stiki in druženja so drugi dejavnik, ki pripomore k predstavi idealnega staranja v svojem domu. »*Predvsem psihičnega pomena, druženje velik pomeni (K26).*« Pomembni so tudi družinski odnosi; idealno bi bilo, da so to dobri, kvalitetni in ljubeči odnosi. »*Da maš ob seb take ljudi, ki se razumejo, da se radi majo (b15).*« Za posameznico poleg omenjenega predstavlja enega od dejavnikov idealnega staranja domá tudi pomoč družinskih članov. »*Največ mi pa pomeni to kar imam okoli sebe ljubezen svoje družine, ki je vedno tu da mi pomaga pri težavah (g10-g11).*« Navsezadnje si nekateri idealen dom predstavljajo kot bivanje s partnerjem oz. nekom drugim. »*Za mene je idealno to, da imaš nekoga ob sebi s katerim se razumeš (I23).*«

Ključne ugotovitve o socialnih značilnostih idealnega doma:
- bližina družinskih članov; - redni stiki in druženja; - kvalitetni, topli družinski odnosi; - pomoč družinskih članov; - bivanje s partnerjem oz. nekom.

Tabela 23: Ključne ugotovitve - socialne značilnosti idealnega doma

Ena intervjuvanka je izpostavila dve **psihološki značilnosti** idealnega doma za starost, in sicer avtonomnost in varnost doma. »*…da lahko sam opravljaš v stanovanju. Pa da bi bilo tko zavarovan, da ti noben ne bi mogu not hodit. Da je poskrbljeno za varnost (B16-B17).*«

Na predstavo o idealnem domu za staranje vplivajo tudi **finančne značilnosti**. Dostojno življenje s finančnega vidika pripomore k idealnemu staranju domá. »*To, da imaš dovolj denarja, da se lahko preživiš, da nisi lačen in žejen in da si lahko tudi kaj privoščiš (I24).*«

Nazadnje pod idealen dom za starost uvrščam tudi **storitvene značilnosti** kot je npr. prinos potrebščin na dom po potrebi. »*…pa da ti skuha, če je treba. Ali pa prinese hrano in vse to. (A24).*«

Določeni intervjuvanci so podali svoje **mnenje** o idealnem domu za starost. Zaradi nepredvidljivosti v prihodnosti si sogovornik težje predstavlja idealen dom za starost. »*Nmorem pa jst vedet kej mi bo pašalo met ko nbo moč več bit tolko zdrau in samostojen (T24).*« Eden meni, da je težko imeti idealen dom za starost. »*Idealen bi bil težko…(O10).*« Drugi pa pravi, da takšen dom ne obstaja. »*Idealnega doma ni (R17).*« Peščica intervjuvancev ne ve, kakšen bi bil idealen dom za starost ali pa o tem ne razmišlja. »*To ti tko težko opišem, k ne vem…(e25).*« / »*O tem iskreno ne razmišljam (h10).*« Eden posameznik pa meni, da so za idealen dom za starost zadolženi drugi, in sicer za to usposobljen kader. »*To bi pač nekje mogli napraviti, tisti kateri se s ten ukvarjajo (W12).*«

Ključne ugotovitve glede mnenja o idealnem domu za starost:
- težko si predstavljati; - težko dosegljivo; - ne obstaja; - brez mnenja, razmišljanja o tem.

Tabela 24: Ključne ugotovitve - mnenje o idealnem domu za starost

Predstava o idealnem staranju domá vključuje tudi **idealno okolico**, v kateri stari človek biva. Peščica sogovornikov je lokalno okolico umestila v predstavo o idealnem staranju domá. Za mnoge je to sedanja **lokacija**, torej trenutna lokalna okolica oz. kraj. »*Bi rekla, da je tle kar fajn (A27).*« Eden pa je dodal, da je idealna okolica na obrobju mesta. »*Na obrobju mesta, da je malo bolj mir in že imaš skoraj občutek da si na podeželju (I29-I30).*«

Predstava o idealni lokalni okolici za starost zajema določene **fizične lastnosti**. Idealno lokalno okolico za starost nekateri povezujejo s prometom; le-tega naj je v neposredni bližini manj oz. nič. »*Ja js bi bla vesela da tele poti ne bi mela (N15).*« Vključena je predstava o prisotnosti parka in sprehajalnih poteh, pločniku. »*Da bi mela kje it na sprehod, ne da si takoj pod kolesji avtomobila (L23).*« / »*…in za sprehod malo pločnika, da se lahko sprehajaš (X25).*« Bližina narave in živali ter vrt so dodatne fizične značilnosti, ki pri nekaterih ustvarja predstavo o idealni lokalni okolici za starost. »*Drugač nej bojo naselja, to je vse v redu, ampak samo ena pot v naravo (L25).*« Posameznik meni, da bi za idealno okolico morala biti zunanja okolica bolj prilagojena in urejena za starega človeka. »*Zunanja okolica pa bi blo dobr, če bi bla mejhn bolj urejena, da ne bi blo raznih kanalov, preprek, stebričkov, neravnin, vsega tega je preveč za starejšega človeka (e27).*«

Ključne ugotovitve o fizičnih lastnostih idealne lokalne okolice za starost:
- čim manj prometa v neposredni bližini; - v bližini park, sprehajalne poti in pločniki; - bližina narave in živali; - brez arhitektonskih ovir.

Tabela 25: Ključne ugotovitve - fizične lastnosti idealne okolice za starost

Intervjuvanci so pri predstavi o idealni lokalni okolici za staranje dodali **psihološke lastnosti**. Okolje brez stresa je eno izmed takšnih značilnosti. »*Všeč mi je, da je mir, ker je tako brez stresno (č18).*« S tem povezano je tudi mirno okolje za idealno bivanje. »*…da je malo bolj mir in že imaš skoraj občutek da si na podeželju (I30).*« Varen promet je tretja značilnost, ki prispeva k idealni lokalni okolici za stare ljudi. »*…se ti ni treba bat avtomobilov (A30).*«

Ključne ugotovitve o psiholoških lastnostih idealne lokalne okolice za starost:
- mir, brez stresa; - varen promet.

Tabela 26: Ključne ugotovitve - psihološke lastnosti idealne okolice za starost

Velik delež predstave o idealni lokalni okolici obsega **storitvene značilnosti**. Idealno je, da so storitve blizu in dostopne. »*Fajn je, da je trgovina blizu, da greš lahko kupit. Tudi ostale stvar je pomembno, da so primerno dostopne (č19).*« Za eno osebo je idealno, da so storitve v neposredni bližini. »*Pa lahko bi bilo vse na dosegu roke, tak čez nekaj metrov bi že imel frizerja, banko, kafič, trgovino (O21).*« Posameznica trdi, da za idealno okolico za staranje primanjkuje trgovin. »*…manjka samo kakšna manjša živilska trgovina in pekarna (V18).*« Poleg storitev, kot so trgovina, frizer, pošta itn. so izpostavljene tudi lokalne službe za oskrbo na domu. »*Kolikor vem so na voljo določene službe, ki so pristojne za oskrbo ljudi na domu (F37).*« Izpostavljen je tudi način, kako priti do določenih storitev; s pomočjo organiziranega obiska storitve ali pa recimo omogočeno avtobusno linijo do mesta. »*Tak vse bi bilo organizirano, da bi lahko šel ne glede na to, da imam že malo težave s hojo (O22).*« Določen intervjuvanec pa je dodal specifične dejavnosti, ki bi zanj naredile lokalno okolico idealno – te so balinišče in plesni dogodki. »*Saj (imenovan kraj) je idealna, samo da bi bilo balinišče in plesi, bi bilo še boljše (E21-E23).*«

Ključne ugotovitve o storitvenih značilnostih idealne lokalne okolice za starost:
- bližina in dostopnost storitev;
- več storitev v bližini;
- prisotnost lokalne službe za oskrbo na domu;
- možnost organiziranega obiska storitve;
- potniško prometna povezava do storitev.

Tabela 27: Ključne ugotovitve - storitvene značilnosti idealne okolice za starost

Nekateri intervjuvanci so pri vprašanju, kako si predstavljajo idealen dom za starost, podajali odgovore za **idealen dom** kot **institucionalno obliko bivanja**. Določeni so dejali, da je idealen dom za stare v domačem okolju. »*Dom za upokojence je u bližini in to mi je najbližje, da si u svojem okolju (Š23).*« Glede lokacije samega doma, je za posameznike idealno, da je blizu sorodnikov in da je v mirnem, manj prometnem okolju. »*Pa da je v eni taki okolici, de ni preveč prometa (f21).*« Idealno je, da imajo stanovalci zdravnika. »*Aha, lahko bi imeli še svoje zdravnike, da nebi rabili čakati tak dolgo, kot zdaj (P22).*« Glede dinamike v domu za stare so posamezni intervjuvanci pripomnili, da je idealno imeti raznovrstno ponudbo storitev in dejavnosti v domu. »*…če pa želim bi pa šla recimo dol, pa da je čim več dejavnosti, karkšne koli (f20).*« Na drugi strani je poudarjena tudi zasebnost v domu. Sogovornica je pripomnila, da si želi bivati skupaj s partnerjem v sobi. »*Želela bi, da bi imela svojo sobo, kjer bi lahko bila z možem sama (P17).*« Lastna soba v domu po mnenju

posameznikov prispeva k idealni podobi doma za stare. »*Če bi prišla v dom, da imam svojo sobo (f18).*« Za posameznike je idealno imeti tudi lastno čajno kuhinjo. »*Tudi kuhinjo bi še imela, da bi si skuhala kavo in čaj, ko bi si želela in nebi trebala čakati na sestre (P18).*« Glede notranjosti doma je eni intervjuvanki pomembno, da so prisotne prijetne vonjave. »*Ja, notri pa nevem. Da bi lepo dišalo (D26).*« Intervjuvanci so izpostavili tudi zunanjost idealnega doma za stare. Zaželen je svež zrak. Okolica naj vsebuje vrt, ki je za kmečko prebivalstvo pomemben. »*…drugič pa če bodo imeli neke vrtove, se bodo te ženske v domu z nečim zunaj ukvarjale in jim bo čas hitreje tekel (S24).*« Izpostavljena je tudi obilica zelenja, klopca ter park v bližina doma za stare. »*…in da imaš možnost sedet zunaj, da lahko greš v park (D25).*«

Ključne ugotovitve o idealnem domu kot institucionalni obliki bivanja:
- v domačem okolju;
- v prometno mirnem okolju;
- blizu sorodnikov;
- domski zdravnik;
- raznovrstna ponudba storitev in dejavnosti;
- zasebnost v domu;
- lastna soba;
- čajna kuhinja;
- prijetne vonjave;
- urejena zunanja okolica – vrt, park, klopi.

Tabela 28: Ključne ugotovitve - idealen dom kot institucionalna oblika bivanja

5. Razprava

Nuja današnje družbe je razvijanje rešitev, ki bodo zadovoljevale potrebe starajočega se prebivalstva – med drugim tudi potrebo po zagotavljanju ustrezne in kakovostne stanovanjske oskrbe. Bivalni prostor postane v starosti bistvenega pomena, saj se pri večini starih ljudi potek in organiziranje življenja osredini na njihov dom oz. domače bivalno okolje (Kerbler, 2012).

Kot družba pogosto pozabljamo oz. zanemarjamo dejstvo, da so stari ljudje heterogena skupina populacije. Vsak individuum si v skladu s svojimi navadami, potrebami in željami predstavlja nadaljnje bivanje doma. Njihova percepcija prihodnosti bivalnega okolja je izhodišče za ustvarjanje, razvijanje in krepitev podpornih storitev za izboljšanje kakovosti življenja in bivanja.

Z raziskovalno nalogo smo prejeli potrditev številnih predhodnih raziskav, da se stari ljudje nagibajo k bivanju domá raje kot k odhodu v institucionalno oskrbo. Ravno ta ugotovitev preteklih raziskav je bila tudi izhodišče naloge, v kateri ne razpravljamo več toliko o tem, ali stari ljudje želijo ostati doma, temveč se osredotočamo na razumevanje, kako si predstavljajo bivanje domá v prihodnosti.

Želja starih ljudi je, da čim dlje bivajo v svojem domačem okolju oz. v lastnem domu. Raziskava je pokazala, da večina starih ljudi o premestitvi v drugo bivalno okolje ne razmišlja, nekateri o tej opciji sploh še niso razmišljali. Premestitev v drugo bivalno okolje povečini dojemajo kot primoranost oz. skrajno možnost. Nič presenetljivo novega ni, da bi se intervjuvanci v primeru primoranosti selitve po vsej verjetnosti selili v dom za stare ljudi. V največji meri so intervjuvanci svoje mišljenje o selitvi drugam asociirali z domom za stare ljudi. Ugotovitev se sklada z avtorjema (Drobež in Bogataj, 2022), ki pravita, da je takšna institucionalna oblika oskrbe namreč v Sloveniji zelo razvita in uveljavljena, obenem pa Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast (2019, str. 81) izpostavljajo, da so v Sloveniji raznolike oblike stanovanjske oskrbe za stare ljudi zelo slabo razvite oz. posebnih oblik skorajda ni. Temu adekvatno je tudi poznavanje drugačnih oblik stanovanjske oskrbe za stari ljudi, saj so vprašani zgolj v majhnem obsegu razmišljali o selitvi v manjše stanovanje, oskrbovano stanovanje ali gospodinjsko skupino.

V Sloveniji so domovi za stare zelo prepoznavni, srečujemo se tudi s fenomenom »čakalnih vrst« za sprejem v domove, do neke mere kot posledica skopega izbora skupnostnih oblik pomoči (Hlebec in Mali, 2013). Večina odhodov v domove je odraz pomanjkljivih okoliščin

doma, ki ne zagotavljajo ustreznega bivanja starega človeka (Iechovich, 2014). S tem soglašata tudi Mali in Grebenc (2021, str. 222), ki pravita, da prehod starega človeka v institucijo ni potreba, temveč slab odgovor na nezadovoljene potrebe starega človeka v svojem domačem bivalnem okolju. V raziskavi ugotavljamo, da bi povečane zdravstvene težave in čedalje večja odvisnost od drugih (predvsem domačih oskrbovalcev), botrovale odhodu starih ljudi iz domačega bivalnega okolja v druge oblike bivanja, predvsem v dom za stare ljudi. Le malo intervjuvancev sprejema možnost selitve drugam, obenem pa imajo občutek, da bi svoje bližnje obremenjevali z nudenjem pomoči in oskrbe na domu.
Stare ljudi skrbi tudi visok finančni izdatek ob primoranosti selitve, na kar Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast, (2019) opozarjajo, da je bivanje v domu za stare najdražja oblika oskrbe, Drobež in Bogataj (2022, str. 13) pa dodajata, da postaja takšna oblika bivanja vedno bolj draga. Bivanje v domu za stare bi mnogim predstavljal previsok finančni strošek, poleg tega se pri starih ljudeh oblikuje vsiljen scenarij bivanja, ki ne odraža njihovega življenjskega sloga in integritete (Mali in Grebenc, 2021, str. 77).

Raziskava je pokazala, da se stari ljudje želijo starati v svojem lastnem domu, tudi ko ob zmanjšani zmogljivosti težko obvladujejo življenje v lastnem domu, kar dokazuje visoko stopnjo navezanosti na domače bivalno okolje, o čemer razglabljata tudi Rogelj in Bogataj (2019). Visoko stopnjo navezanosti starih ljudi na svoje stanovanje med drugim potrjuje raziskava o stanovanjih, prilagojenih za starejše (Berčan, Pajnkihar, Ramovš in Turk, 2010), v kateri je bilo ugotovljeno, da so starostniki zelo nenaklonjeni selitvi v takšna stanovanja, četudi se v svojem domu le stežka spopadajo s premagovanjem arhitektonskih ovir.
Obstaja več razlogov, zakaj je starejša populacija zelo naklonjena bivanju v svojem lastnem domu. Večina starih ljudi namreč živi v lastniškem stanovanju oz. hiši (Kerlber, 2012; Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast, 2019; Drobež in Bogataj, 2022), kar se je pokazalo tudi v tej raziskavi. Le manj kot šestina vprašanih biva v nepremičnini svojih otrok oz. vnukov, v enem primeru pa je oseba v najemniškem stanovanju. Poleg tega je stanovanjska mobilnost intervjuvanih nizka, v naši raziskavi je povprečna dolžina bivanja v obstoječem domu 40,8 leta. Ugotovitev, da se pri starih ljudeh, ki živijo že dalj časa v svojem bivalnem okolju, stopnja navezanosti vse bolj povečuje, potrjujejo tudi Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast (2017).
Rezultati raziskave kažejo, da so stari ljudje navajeni in navezani na lasten dom, v njem se povečini dobro in ugodno počutijo. S svojim stanovanjem in bližnjo okolico so zadovoljni,

kar dodatno potrjuje smiselnost nadaljnjega staranja v domačem bivalnem okolju. Vsi si želijo, da bi njihovo bivanje v domačem okolju trajalo čim dlje oz. dokler je mogoče, nekateri so pa tudi vsebinsko definirali okoliščine, ki pogojujejo odhod v drugo obliko bivanja. Najpogosteje so te okoliščine povezane z upadom samostojnosti, slabim zdravstvenim stanjem in odsotnostjo pomoči drugih. Merilo stopnje in intenzitete teh okoliščin je sicer subjektivno, vendar menimo, da je kljub temu pomemben kazalnik ocene potreb pri nadaljnjem staranju v domačem okolju. Določeni intervjuvanci pričakujejo, da bodo doma bivali do smrti, kar kaže na pravico do kakovostnega življenja v domačem bivalnem okolju tudi pri oskrbi starih ljudi s kronično in neozdravljivo boleznijo. Področje paliativne oskrbe na domu je v Sloveniji na državni ravni neurejeno in nerazvito (Ebert Moltara, 2015), kar je pomembna iztočnica za nadaljnje delo na področju starih ljudi, vendar v tej raziskovalni nalogi ni predmet razprave.

Ugotovitve raziskave kažejo, da je pri nekaterih starih ljudeh dober scenarij bodočega bivanja doma pravzaprav ohranjanje trenutnega stanja, kar je lahko kazalnik zadovoljstva v lastnem domu. Ugoden izid bivanja doma je tudi dobro zdravstveno počutje in ohranjanje samostojnosti oz. čim manjša stopnja odvisnosti od druge osebe. Rafaelič in Flaker (2021, str. 63) pravita, da je neodvisno oz. samostojno življenje cilj procesa dezinstitucionalizacije oz. sistema skupnostne oskrbe za ljudi. Pri tem neodvisnost ne pomeni, da človek opravi vse samostojno, temveč da ob ustrezni podpori samostojno sprejema odločitve. Dober scenarij bivanja doma vključuje tudi preskrbljenost in pomoč drugih, pri čemer gre v največji meri za pomoč družinskih članov oz. sorodnikov pri gospodinjskih opravilih, prinosu potrebščin, do neke mere tudi pri opravljanju temeljnih življenjskih aktivnosti. To se sklada z ugotovitvami Hlebec, Nagode in Filipovič Hrast (2014), ki pravijo, da so družinski člani kot neformalni oskrbovalci pomemben doprinos h kakovostnejšemu življenju starega človeka v svojem domu. Starim ljudem je za nadaljnje bivanje doma pomembna tudi močna ožja družinska in širša socialna mreža. Prijetno staranje povezujejo z rednimi in kvalitetnimi stiki, obiski oz. druženjem v ožjem in širšem lokalnem okolju.

Staranje domá se lahko odvija tudi manj ugodno kot bi si star človek sicer želel. Slab scenarij bivanja doma si stari ljudje v glavnem predstavljajo kot odsotnost zgoraj naštetih specifik, torej slabo zdravstveno stanje, nezgode, nepokretnost, odvisnost od skrbi drugega in z njo povezan občutek obremenjevanja drugih z oskrbo. Po njihovem takšen scenarij bivanja neformalne oskrbovalce potiska v težje usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja, kar

potrjuje tudi Hvalič Touzery (2007b), ki pravi, da usklajevanje obojega ni prožno in sistemsko urejeno. Osamljenost, šibka socialna mreža in opora sta dodatno tveganje za upad kvalitete bivanja doma.

Pridobljena mnenja starih ljudi o bivanju oz. staranju doma v prihodnosti kažejo, da je stanovanje ključna dobrina, potrebna za zadovoljevanje potreb starih ljudi. Če se opremo na teoretična izhodišča, Mandič (1999, str. 188) zadovoljevanje stanovanjskih potreb primerja z Allardtovo klasifikacijo potreb (imeti – ljubiti – biti). Na temeljni oz. materialni ravni, stanovanje nudi streho nad glavo, s čimer človek zadovoljuje potrebo 'imeti'. Stanovanje kot materialni vir ne predstavlja le zavetišča, temveč zadovoljuje tudi potrebo po zasebnosti, finančni naložbi in premoženju. Človek lahko s stanovanjem zadovoljuje tudi potrebo 'ljubiti', ki se kaže prek medosebnih in družbenih odnosov. To pomeni, da lahko z bivanjem v stanovanju star človek zadovoljuje potrebo po družabnih stikih, solidarnosti, ohranjanju partnerskih in družinskih odnosov, vpetosti v lokalno skupnost in pripadnosti le-tej. Nazadnje velja dodati še potrebo 'biti', ki izraža simbolno funkcijo stanovanja. Gre za uresničevanje potreb na osebnem področju, torej samoaktualizacije in osebne identitete. S stanovanjem lahko star človek izkazuje življenjske dosežke in družbeni ugled. Teoretični izsledki se skladajo z raziskavo, kjer ugotavljam, da stari ljudje v svojem stanovanju zadovoljujejo tako bivanjske kot psihološke in sociološke potrebe. Njihova predstava o domu torej obsega več pomenov; bivanje domá jim je pomembno zaradi osebne avtonomije, samostojnosti, dom jim predstavlja finančno naložbo, spomin na življenje in dosežke.

Za lažjo oceno potreb starih ljudi o bivanju doma v prihodnosti smo v raziskavi povprašali tudi, kaj so domá že prilagodili, da bi lažje bivali. Le malo starih ljudi je v svojem domu že nekaj prenovilo oz. prilagodilo. Gre predvsem za preureditve prostorov in prilagoditve stanovanjske opreme za lažje premagovanje gibalnih naporov starega človeka.
Prilagajanje bivalnega okolja starih ljudi je v največji meri povezano z adaptacijo in selitvijo v pritlične prostore hiše. Zaradi težav s hojo po stopnicah in strahu pred padcem so nekateri intervjuvanci zmanjšali število stopnic oz. namestili ograjo in oprijemala. Določeni so tudi razširili prehode med prostori in odstranili prage. Prilagoditve nekaterih zajemajo tudi preureditev kopalnice, predvsem menjavo kopalniške opreme (npr. tuš kabina z nizkim pragom za vstopanje, oprijemala in ročaji) in uporabo pripomočkov (tj. stol, protizdrsna podloga) z namenom zagotavljanja boljšega oprijema, večje varnosti in zmanjševanja

padcev. Določeni so spremenili tudi način ogrevanja, da bi privarčevali. Nekateri so zamenjali sistem ogrevanja (toplotna črpalka) oz. menjali surovino za ogrevanje (kurilno olje namesto drv). Prilagoditve v spalnici so po večini povezane z lažjim vstajanjem iz postelje (npr. nakup posteljnega trapeza, vzmetnice ali celo negovalne postelje). Nekateri so posteljo premestili bližje drugim bivalnim prostorom, torej, da lažje dostopajo do kuhinje in kopalnice. V kuhinji so posamezni intervjuvani zaradi varnosti zamenjali štedilnik in prilagodili kuhinjski pult ter opustili uporabo visokih kuhinjskih polic.

Da bi lahko stari ljudje čim dlje ostali v svojem domu, smo jih povprašali, ali (še) načrtujejo prilagoditve in katere. Le malo starih ljudi razmišlja o prilagoditvah v svojem domu in jih načrtuje. Prilagoditve, ki so jih izpostavili, so: nakup novega pohištva, menjava oken in vrat, prilagoditve pragov, namestitev ročajev v kopalnici. Pri večini starih ljudi bo načrtovanje prilagoditev odvisno od dane situacije, o potrebnih prilagoditvah bodo intenzivneje razmišljali, ko obnemorejo. Torej, po večini bodo načrtovali prilagoditve, ko bodo le-te postale nujno potrebne. Nekateri so sicer izrazili potrebo po prilagoditvi, kjer gre predvsem za arhitektonske ovire v ožjem bivalnem okolju. Da bi se lažje gibali v svojem domu, bi morali odstraniti talne ovire in zmanjšati število stopnic, namestiti ograjo, se seliti v kletne prostore ali vgraditi dvigalo. Pomembna je tudi preureditev kopalnice ter dostopnost in prehodnost med bivalnimi prostori. Vpeljava centralnega gretja, menjava oken, vrat ter bele tehnike in pohištva so dodatne potrebe starih ljudi. Potreba po prilagoditvi se pojavlja tudi v širšem bivalnem okolju, kot je npr. skladiščenje drv za ogrevanje bližje hiši. Pri sami izvedbi načrtovanih prilagoditev prihaja predvsem do finančnih ovir. Prenizki dohodki ne zadostujejo za renovacije in visoke stroške prilagoditev. Posameznik pa je izpostavil zapleteno konstrukcijsko oviro izvedbe, saj meni, da prilagoditve ponekod niso možne in po smiselnosti vprašljive.

Raziskava je torej pokazala, da nekateri stari ljudje že sedaj potrebujejo prilagoditve v lastnem domu, v katerem bi kvalitetneje preživljali svojo starost, kar se sklada z dosedanjimi raziskavami (Berčan, Pajnkihar, Ramovš in Turk, 2010). Manj starih ljudi pa razmišlja o potencialnih okoliščinah, ki bi lahko v bližji prihodnosti ustvarjale potrebo po prilagoditvah v lastnem domu. Določeni stari ljudje so našteli prilagoditve, ki trenutno niso nujno potrebne, vendar v prihodnosti mogoče bodo. Te prilagoditve so v največji meri povezane z zmanjševanjem arhitektonskih ovir v stanovanju in neposredni okolici z namenom varnejšega gibanja. Rezultati kažejo tudi na pomembnost socialnega vidika spreminjanja življenja v svojem domu. Ni bistveno zgolj, da v bivalnem okolju prilagodimo notranjo

opremo in odstranimo arhitektonske ovire, temveč je pomembna potencialna prilagoditev tudi pomoč drugega. Lahko gre za neformalno pomoč s strani otrok, svojcev ali pa organizirano pomoč in oskrbo na domu.
Če povzamemo, obstaja potreba po preureditvi stanovanj za bivanje v starosti. Večina stanovanj ni bila grajena z miselnostjo, da se bodo v starosti stanovanjske potrebe človeka spremenile in s tem vplivale na kakovost bivanja, o čemer pišeta tudi Šeme in Kerbler (2021), ki predlagata domove za vse življenje kot inovativno rešitev za izboljšanje kakovosti življenja v vseh življenjskih obdobjih in okoliščinah. Takšni domovi so zasnovani tako, da med drugim upoštevajo in predvidijo pričakovane potrebe v starosti, zato so prilagoditve ob spremembi potreb starega človeka minimalne. To je tudi ugodna finančna rešitev v starosti, saj ob kasnejših prilagoditvah bivalnega okolja ne zahteva večjih finančnih izdatkov.

V raziskavi nas je zanimalo tudi, kako so stari ljudje spremenili svoj dosedanji življenjski slog za potrebe bivanja doma v starosti. Starost, zdravstvene težave, slabša mobilnost, težave s spominom, strah pred poškodbami ter nevarnosti v prometu so po večini razlogi za spremembo navad v bivalnem okolju. Stari ljudje spreminjajo svoje navade, povezane z vsakodnevnimi opravili predvsem tako, da zmanjšujejo in opuščajo določena hišna opravila. Poleg tega si prilagodijo in olajšajo nošnjo drv v hišo oz. pripravo drv na kurilno sezono zaradi obnemoglosti opustijo. Nekateri pri opravilih potrebujejo čedalje več pomoči, opustili so vožnjo avtomobila. Spremenjene navade pri obiskovanju storitev se kažejo pri pogostejšem obisku zdravnika, večji odvisnosti od tujega prevoza in spremstva k storitvam. Nekateri storitve redkeje obiskujejo, zato jim drugi prinašajo potrebščine. Določeni se še vedno odpravijo po nakupih v bližjo trgovino, četudi je cena izdelkov višja. Največ spremenjenih navad starih ljudi se kaže v preživljanju prostega časa. Več časa preživijo doma, preživljanje prostega časa je bolj pasivno in ležerno ter več časa namenijo gledanju televizije. Posamezniki so opustili hobije oz. športne aktivnosti. Nemalo starih ljudi ima manj družabnih stikov in obiskov, tudi na skupnostni ravni so manj vključeni. Navsezadnje so določeni stari ljudje spremenili svoj življenjski slog, tj. opustili kajenje in pitje alkohola ter prevzeli bolj zdrave prehranjevalne navade. Načrtovanje novih navad je pri mnogih pogojeno z zdravstvenim stanjem in počutjem, predvsem pa odvisno od potreb v danem trenutku. Ugotovitve kažejo, da lahko bivanje v neprilagojenem domačem bivalnem okolju za stare ljudi povzroči spremembo navad, ki slabšajo kvaliteto življenja. Otežen dostop do

stanovanja, slaba prometna povezava in oddaljenost do potrebnih javnih storitev povečujejo izoliranost od lokalnega okolja, kar opažajo tudi Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast (2017).

V empiričnem delu naloge smo pridobili tudi mnenja starih ljudi o njihovi predstavi, kakšen je idealen dom in okolica za starost. Mnogim intervjuvancem je idealen dom za staranje pravzaprav bivalno okolje, v katerem trenutno živijo. Pomembno jim je, da starost preživljajo nekje na svojem, za številne je to v predmestju oz. na podeželju. Podobno je tudi pri predstavi idealne okolice za bivanje v starosti, saj mnogi navajajo, da je to trenuten kraj bivanja. To nam daje dodatno potrditev, da je stopnja navezanosti starih ljudi na svoj dom in okolje zelo visoka.

Idealen dom za starost je funkcionalen in prilagojen potrebam starega človeka, ki zaradi degenerativnih sprememb, slabše gibljivosti, pogostejših zdravstvenih težav, večjega tveganja za padce in poškodbe potrebuje varno bivalno okolje. Po mnenju intervjuvancev je idealen dom varen, brez stopnic, zračen, ogrevan in ima varno belo tehniko. Razporeditev ključnih prostorov (kopalnica, kuhinja in spalnica) je strnjena in tako omogoča čim krajšo razdaljo prehajanja med prostori. V kopalnici je tuš kabina, sam bivalni objekt pa omogoča izhod na teraso ali balkon. Raziskava je potrdila, da idealno stanovanje ne obsega le fizičnih značilnosti, temveč tudi nematerialne značilnosti, kar potrjuje tudi Mandič, (1999). Takšne značilnosti zadovoljujejo potrebo po samostojnosti, občutku varnosti, ohranjanju družabnih stikov in druženj z bližnjimi. Bistvene socialne značilnost idealnega doma so, da stari ljudje bivajo z nekom in da družinski člani živijo blizu. Pomembno jim je, da imajo redne socialne stike in druženja, odnosi z bližnjimi pa naj so čim bolj kvalitetni. Veliko jim pomeni, če družinski člani priskočijo na pomoč, recimo prinesejo potrebščine. To se sklada z ugotovitvami o prevladujoči družinski podpori pri starih ljudeh, kjer so predvsem otroci pomemben vir socialne, finančne, materialne in emocionalne opore (Hlebec, Nagode in Filipovič Hrast, 2014, str. 15). Poleg tega so rezultati pokazali, da idealen dom za bivanje omogoča avtonomnost, da lahko star človek čim več stvari opravlja samostojno in pri tem ni v finančni stiski.

Za idealno okolico je pomembno, da je brez arhitektonskih ovir, tiha, varna in manj prometna v neposredni bližini. Predstava takšne okolice zajema tudi park, urejene sprehajalne poti in pločnike. Bližina in dostopnost do raznovrstnih lokalnih javnih storitev sta prav tako zelo pomembni značilnosti idealne okolice za staranje. Možnost organiziranega obiska storitve oz. dobra potniško prometna povezava do storitev sta dodatna vidika, ki vplivata na

kvalitetnejše staranje v lokalnem okolju. Izpostavljena je tudi prisotnost organizirane lokalne službe za oskrbo na domu kot možnost dodatne podpore in pomoči, na katero se lahko stari ljudje obrnejo. Torej, idealna okolica zagotavlja socialno vključenost starih ljudi, oskrbo in pomoč.

Če povzamemo, je za aktivno reševanje stanovanjske problematike starih ljudi potreben interdisciplinaren pristop, ki zajema področje zdravstva, socialnega varstva, arhitekture in urbanizma.

K izboljšanju kvalitete staranja vsakega posameznika v domačem bivalnem okolju lahko pripomore tudi stroka socialnega dela skozi raziskovanje življenjskega sveta uporabnika. To pomeni, da področje socialnega dela pri delu s starimi ljudmi raziskuje in ocenjuje njihovo življenjsko situacijo, tveganja, potrebe in resurse v domačem bivalnem okolju. Z raziskovanjem življenjskega sveta starega človeka v domačem bivalnem okolju odkrivamo in ocenjujemo, kako star človek živi, kakšne so njegove življenjske navade, razpoložljivost finančnih in materialnih virov, kako močna je formalna in neformalna socialna mreža ter dostop do pravic, sredstev in storitev, o čemer pišejo tudi Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek in Škerjanc (2007).

S pomočjo socialnega dela lahko stari ljudje izboljšajo bivalne razmere in kakovost svojega življenja tako, da se vključijo v nove ali dopolnjene storitve, ki povečajo in podaljšujejo avtonomnost bivanja v lastnem domu. Prav tako lahko socialno delo starim ljudem zagotavlja storitve, dajatve in informacije, potrebne za socialno vključenost in kakovostno staranje v domačem okolju, kar je po Flakerju (2003, str. 80 – 87) prav tako uporabna metoda za delo s starimi ljudmi.

6. Sklepi

Večina razvitih držav se intenzivno sooča z demografskimi spremembami, kot je proces staranja prebivalstva, ki vpliva na vse večjo potrebo po zagotavljanju ustrezne stanovanjske oskrbe in storitev za stare ljudi (Kerbler, 2011). Za Slovenijo je značilen visok delež lastniške zasedenosti stanovanj in nizka stanovanjska mobilnost med starimi ljudmi (Kerbler, 2012). Zagotavljanje ustrezne in kakovostne stanovanjske oskrbe starih ljudi je v veliki meri odvisno od stopnje razvitosti storitev in podpornih politik ter vloge družine pri skrbi za stare ljudi domá. Čeprav imamo v Sloveniji razvito institucionalno obliko bivanja (domovi za stare ljudi), so stari ljudje veliko bolj naklonjeni bivanju doma, kjer prevladuje vključenost družine pri skrbi za starega človeka.

V teoretičnem delu naloge smo se oprli na koncept *aging-in place* oziroma staranje v domačem bivalnem okolju, ki izhaja iz prepričanja, da bivanje v lastnem domu ugodno vpliva na počutje starih ljudi, saj omogoča in podaljšuje njihovo samostojnost in avtonomnost (Iechovich, 2014).

S pomočjo intervjuvanja starih ljudi smo poskušali pridobiti odgovore na raziskovalna vprašanja o predstavi bivanja domá v prihodnosti, načrtovanju (nadaljnjih) prilagoditev v lastnem domu in podobi idealnega doma za starost.

Zanimalo nas je, kako stari ljudje vidijo bivanje doma v prihodnosti. Izpostavilo se je, da sta velika navezanost in navajenost starih ljudi na lasten dom ter zadovoljstvo z njim pomembna razloga za nadaljnje čim daljše staranje v domačem okolju. Stari ljudje z bivanjem v lastnem stanovanju lažje zadovoljujejo svoje potrebe po osebni avtonomiji, samostojnosti, zasebnosti, pripadnosti in vpetosti v lokalno skupnost, ohranjanju partnerskih in družinskih odnosov ter družabnih stikov.

Čeprav so stari ljudje načeloma zadovoljni, da bivajo domá, lahko velika navezanost na lastno stanovanje negativno vpliva na kakovost življenja, o čemer opozarjajo tudi Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast (2017). Stari ljudje si želijo še najprej živeti v lastnem domu, tudi ko zaradi zdravstvenih težav ne bodo več zmogli obvladovati domačega bivalnega okolja. Nekateri že sedaj vztrajajo z bivanjem domá, četudi bivalne razmere niso idealne in s tem upada njihova kakovost življenja. Neustrezno bivalno okolje starim ljudem otežuje zadovoljevanje potreb po osebni avtonomiji, samostojnosti, ohranjanju dobrega fizičnega in duševnega zdravja ter socialni vključenosti.

Stanovanjske razmere starih ljudi kažejo, da trenutno grajeno okolje ni prilagojeno kakovostnemu staranju v ožjem in širšem domačem okolju. Značilnosti, kot so degenerativne spremembe in poslabšanje zdravstvenega stanja, že same po sebi posegajo v kvaliteto življenja starega človeka, neustrezno bivalno okolje za starost pa to problematiko še dodatno poglobi. V skladu s tem stari ljudje spreminjajo svoje dosedanje življenjske navade, predvsem se več časa pasivno zadržujejo doma in potrebujejo več pomoči pri vsakodnevnih opravilih in obiskovanju storitev. Primer so recimo arhitektonske ovire v stanovanju in okolici, ki pri starih ljudeh povečujejo tveganje za padce in poškodbe, obenem pa onemogočajo samostojno dostopanje do prostorov znotraj stanovanja, do javnih storitev ipd.

Za kakovostno staranje v domačem okolju so nujno potrebne preureditve obstoječih stanovanj. Le malo starih ljudi je že prilagodilo svoj dom za bivanje v starosti. V največji meri so preureditve povezane z odpravljanjem arhitektonskih ovir pri vstopu v bivalni prostor, selitvijo v pritlične prostore, prilagoditvijo stanovanjske opreme in namestitvijo pripomočkov za lažje premagovanje gibalnih naporov. Selitev starih ljudi v pritlične prostore znotraj lastnega doma kaže na prevelike bivalne prostore, vzdrževanje neizkoriščenih bivalnih prostorov pa kot dodatno finančno breme. Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast (2019) prav tako poročajo o prevelikih stanovanjih in s tem povezanimi visokimi stroški kot odraz neustreznih bivalnih razmer starih ljudi v Sloveniji.

Zelo malo ljudi razmišlja o prilagoditvah v svojem domu in jih načrtuje. O prilagoditvah bodo intenzivneje razmišljali, ko obnemorejo in ko bodo prilagoditve postale nujno potrebne. Vprašanje pa je, koliko so stari ljudje informirani o možnostih prilagoditev doma, kolikšen je obseg razpoložljivih virov in pomoči za prilagoditve. Pravočasna adaptacija domačega bivalnega okolja zmanjšuje potrebo po »primoranem« odhodu v institucionalno varstvo, kjer se oblikuje vsiljen scenarij bivanja, ki ne odraža življenjskega sloga in integritete starih ljudi (Mali in Grebenc, 2021).

Že sedaj obstaja potreba po preureditvi stanovanj, vendar stari ljudje prilagajanje bivalnega okolja povezujejo z visokimi stroški ter zahtevnim načrtovanjem in izvedbo prilagoditev. Finančni položaj starih ljudi znatno vpliva na kakovost bivanja v domačem okolju. Filipovič Hrast in Hlebec (2015) ugotavljata, da se s starostjo povečuje tveganje revščine, predvsem v eno- ali dvočlanskih gospodinjstvih. Stari ljudje z nizkimi mesečnimi prihodki težko

shajajo, zato bi potrebovali finančno podporo oziroma subvencijo za preureditev in prilagoditev lastnega doma. Sredstva za preureditve in prilagoditve stanovanja bi lahko pridobili s sprostitvijo lastniškega kapitala, kot je npr. »prodaja stanovanja v zameno za njegovo doživljenjsko uporabo in izplačilo doživljenjske rente« (Kerbler, Sendi in Filipovič Hrast, 2019, str. 86).

Idealen dom za starost je brez arhitekturnih in fizičnih ovir, strnjena razporeditev ključnih prostorov pa omogoča čim krajšo razdaljo prehajanja med prostori. Poleg tega takšen dom omogoča socialno vključenost, občutek avtonomnosti in varnosti. Neformalni oskrbovalci, ki so v največji meri ravno družinski člani, so ključen vir opore in pomoči pri zagotavljanju kakovostnejšega bivanja starih ljudi v svojem domu.

Idealna okolica za starost je brez arhitektonskih ovir, tiha, varna in manj prometna. Pomembna je bližina in dostopnost raznovrstnih lokalnih javnih storitev. Nerazvita infrastruktura in pomanjkanje storitev, ki bi podpirale bivanje doma, so razlog za odhod v institucionalno obliko bivanja predvsem pri ljudeh, ki živijo v ruralnem okolju (Martin, Long in Kessler, 2019).

Vse podane sklepe sem oblikovala na podlagi pridobljenih 41 delno standardiziranih intervjujev, kar predstavlja premajhen vzorec intervjuvanih, da bi lahko ugotovitve posplošili in uporabili pri celotni populaciji, starejši od 65 let. S pridobljenim empiričnim gradivom smo opredelili osnovne značilnosti o tem, kako si stari ljudje predstavljajo bivanje doma v prihodnosti in na katere spektre podpore in pomoči moramo biti bolj pozorni, da starim ljudem zagotovimo kakovostno staranje v domačem okolju. Slabost uporabljene metodologije raziskovanja je v neslučajnostnem priložnostnem vzorčenju, kar pomeni, da smo spraševali stare ljudi po principu dostopnosti. Pri tem smo izpustili ranljivejše skupine starih ljudi, kot so npr. osebe z demenco, osebe z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi ovirami, osebe iz različnih manjšinskih etničnih skupnosti ipd. To je lahko tudi izhodišče za nadaljnje poglobljeno raziskovanje omenjene problematike te naloge.

Za zaključek velja skleniti, da je za varno in kakovostno staranje v domačem bivalnem okolju potrebno starim ljudem zagotoviti prilagojeno stanovanje in zunanjo okolico ter omogočiti dostopnost do raznovrstnih storitev.

Socialno delo lahko s pomočjo posebnih metod, spretnosti in znanj raziskuje in išče odgovore na potrebe in stiske starih ljudi v domačem bivalnem okolju (Mali, 2013b). Socialni delavec se pri individualnem delu s starim človekom srečuje z različnimi situacijami starega človeka in mu kot aktivnemu oblikovalcu oskrbe pomaga pri premagovanju konkretnih težav in stisk. Na skupnostni ravni socialni delavec krepi medgeneracijsko povezanost, pomaga staremu človeku in njegovi družini pridobiti pomoč lokalnih služb ter deluje v smeri povezovanja in koordinaciji storitev pomoči in oskrbe. Na družbeni ravni je socialni delavec vključen v oblikovanje političnega sistema, ki temelji na potrebah starih ljudi in omogoča socialne, ekonomske in politične pravice na področju kakovostnega staranja v domačem bivalnem okolju (Mali, 2013b).

7. Predlogi

- Večja angažiranost države za zagotavljanje ustrezne in kakovostne stanovanjske oskrbe starih ljudi v domačem okolju.
- Gradnja domov za vse življenje, ki v starosti zahtevajo manj stroškov in organizacijskih veščin za prilagoditev bivanja.
- Osveščanje o pomembnosti prilagojenega ožjega in širšega bivalnega okolja za starost, kot protiutež 'vsiljenemu' odhodu v institucionalne oblike bivanja.
- Informiranje starih ljudi in njihovih svojcev o možnih izboljšavah in prilagoditvah prostorov ter stanovanjske opreme, ki večajo kvaliteto bivanja domá (npr. javno dostopen priročnik).
- Koncept oskrbovanega stanovanja prenesti v lastno stanovanje starega človeka.
- Subvencioniranje preureditve prostorov in prilagoditve opreme v domovih starih ljudi z namenom izboljševanja funkcionalnosti, obvladljivosti bivalnega prostora ter povečevanja kakovosti življenja.
- Vpeljevanje cenovno dostopnih tehnoloških rešitev za varno in samostojno bivanje starih ljudi domá. Takšna informacijsko-komunikacijska tehnologija mora biti starim ljudem sprejemljiva in njim prilagojena.
- Razvijanje in krepitev raznolikih oblik stanovanjske oskrbe in pomoči za stare ljudi tako v urbanem kot v ruralnem okolju.
- Uporaba premoženja starih ljudi za kritje povečanih potreb v starosti, kot je na primer:
    - sobivanje, ki združuje dve generacijsko drugačni skupini ljudi z namenom vzajemne koristi, pri čemer je staremu človeku ponujena pomoč in opora;
    - rentni odkup stanovanja, ki omogoči dosmrtno služnost stanovanja in izplačilo doživljenjske mesečne rente staremu človeku. Star človek potemtakem lažje pokrije stroške prilagoditev svojega doma.
- Nudenje pomoči starim ljudem pri načrtovanju in izvedbi prilagoditev v njihovem domu, kar zajema: adaptacijo prostorov, prilagoditev stanovanjske opreme in možnost uporabe pripomočkov za lažje bivanje v domačem bivalnem okolju.
- Integriran celostni pristop socialne in zdravstvene oskrbe v lokalni skupnosti kot nova oblika pomoči za stare ljudi.
- Ustvarjanje, razvijanje in krepitev podpornih storitev za izboljšanje kakovosti življenja in bivanja starih ljudi v domačem bivalnem okolju.
- Krepitev dostopa do skupnostnih storitev na področju dolgotrajne oskrbe.

- Cenovna dostopnost socialne oskrbe na domu.
- Razpoložljivost in cenovna dostopnost tehničnih pripomočkov.
- Razvit in dostopen prevoz do javnih storitev za zagotavljanje večje socialne vključenosti starih ljudi.
- Odpravljanje arhitektonskih ovir v ožjem in širšem bivalnem okolju.
- Angažiranost upravnikov večstanovanjskih stavb, da se namesti dvigalo.
- Večje prepoznanje države, da so družinski oskrbovalci pomemben del vzdržnega podpornega sistema pri zagotavljanju skrbi za stare ljudi.
- Več podpornih storitev in programov za družinske oskrbovalce, da lažje usklajujejo poklicno in družinsko življenje. Država s takšnim reguliranjem podpore družinskim oskrbovalcem poveča njihovo možnost izbire (*glej izbirni familializem* v Leitner, 2003).

8. Literatura in viri

Amiribesheli, M. & Bouchachia, H. (2017). A tailored smart home for dementia care. *Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing*, 9, str. 1755–1782. Pridobljeno 16.2. 2020 s https://doi.org/10.1007/s12652-017-0645-7

Berčan, M., Pajnkihar, M., Ramovš, J. & Turk, Z. (2010). Arhitektonske ovire in uporaba tehničnih pripomočkov v bivalnem okolju starostnika. *Obzornik zdravstvene nege*, 44 (4), str. 257 - 262. Pridobljeno 20. 5. 2022 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-YHEHWHLM/6057819d-b477-4c54-94c8-c059d1ae2f15/PDF

Čačinovič Vogrinčič, G. (2010). Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela. *Socialno delo*, 49(4), str. 239–245. Pridobljeno 2.4. 2020 s http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-8WEWOOF9/af86def9-c0ac-4176-baf5-ac3f6714dfd1/PDF

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N. & Možina, M. (2015). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Dahlberg, L. (2019). Ageing in a changing place: a qualitative study of neighbourhood exclusion. *Ageing and Society*, str. 1 – 19. Pridobljeno 22.2. 2020 s https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/86037AEC6EF3C2C743E12626D896B9BF/S0144686X1900045Xa.pdf/ageing_in_a_changing_place_a_qualitative_study_of_neighbourhood_exclusion.pdf

Dragoš, S. (2005). Moč – navodila za uporabo. V: Dragoš, S., Leskošek, V., Petrovič Erlah, P., Škerjanc, J., Urh, Š. & Žnidarec Demšar, S. *Krepitev moči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Drobež, E. & Bogataj, D. (2022). Legal Aspects of Social Infrastructure for Housing and Care for the Elderly—The Case of Slovenia. *Laws*, 11 (16). Pridobljeno 2.6.2022 s https://doi.org/10.3390/laws11020016

Ebert Moltara, M. (2015). Paliativna oskrba v Sloveniji. *V luči dostojanstva: zbornik*, str. 19 – 21. Pridobljeno 10.11.2022 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-9A28IFM4/ffe54206-37ab-4b1b-8704-0f113a2251c7/PDF

Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press. Pridobljeno 27.2. 2020 s https://lanekenworthy.files.wordpress.com/2017/03/reading-espingandersen1990pp9to78.pdf

Europe 2020: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Pridobljeno 15.2. 2020 s https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf

Filipovič Hrast, M. & Hlebec, V. (2015). *Staranje prebivalstva: oskrba, blaginja in solidarnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

Filipovič Hrast, M. (2018). *Skrbstveni režimi in omrežja opor: študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Filipovič Hrast, M., Sendi, R., Hlebec, V. & Kerbler, B. (2019). Moving House and Housing Preferences in Older Age in Slovenia,. *Housing, Theory and Society*, 36(1), str. 76–91. Pridobljeno 18.1. 2020 s https://doi.org/10.1080/14036096.2018.1510854

Flaker, V. (2003). *Oris metod socialnega dela: uvod v katalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J. & Urek, M. (2008). *DOLGOTRAJNA OSKRBA: Očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Mali, J., Rafaelič, A., Ratajc, S. & Balantič, K. (2013). *Osebno načrtovanje in izvajanje storitev*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V. (2015). *Prispevki k taksonomiji socialnega dela in varstva – 1. del*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Rafaelič, A., Bezjak, S., Ficko, K., Grebenc, V., Mali, J., Ošlaj, A., Ramovš, J., Ratajc, S., Suhadolnik, I., Urek, M. & Žitek, N. (2015). *Priprava izhodišč deinstitucionalizacije v Republiki Sloveniji: končno poročilo, verzija 2.2*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Ficko, K., Grebenc, V., Mali, J., Nagode, M. & Rafaelič, A. (2019). *Hitra ocena potreb in storitev*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Fox, A. (2011). A new model for care and support: sharing lives and taking charge. *Working with Older People*, 15(2), str. 58-63. Pridobljeno 24.2. 2020 s https://www-emerald-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/insight/content/doi/10.1108/13663661111144763/full/pdf?title=a-new-model-for-care-and-support-sharing-lives-and-taking-charge

Hillcoat-Nallétamby, S. & Ogg, J. (2014). Moving beyond 'ageing in place': Older people's dislikes about their home and neighbourhood environments as a motive for wishing to move. *Ageing and Society*, 34(10), str. 1771 – 1796. Pridobljeno 22.1. 2020 s

https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/C775967B53700A853F694B4BADEB9647/S0144686X13000482a.pdf/moving_beyond_ageing_in_place_older_peoples_dislikes_about_their_home_and_neighbourhood_environments_as_a_motive_for_wishing_to_move.pdf

Hlebec, V. & Mali, J. (2013). Tipologija razvoja institucionalne oskrbe starejših ljudi v Sloveniji. *Socialno delo*, 52(1), 29-41.

Hlebec, V., Nagode, M. & Filipovič Hrast, M. (2014). *Kakovost socialne oskrbe na domu: vrednotenje, podatki in priporočila*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Hogeweyk Dementia Village (b. d.). Pridobljeno 24.2. 2020 s https://hogeweyk.dementiavillage.com/en/kenniscentrum/

Homeshare International (b. d.). Pridobljeno 24.2. 2020 s https://homeshare.org/about-homeshare-international/about-homesharing/

Humanitas Woonstudenten (b. d.). Pridobljeno 25.2. 2020 s https://www.humanitasdeventer.nl/english

Hvalič Touzery, S. (2007a). Primeri inovativnih in dobrih praks pomoči onemoglim starim ljudem in njihovim oskrbovalcem v državah Evropske unije. *Kakovostna starost*, 10(4), 35-52. Pridobljeno 15.2. 2020 s http://www.inst-antonatrstenjaka.si/slike/484-1.pdf

Hvalič Touzery, S. (2007b). »Tukaj smo! Opazite naše delo! Pomagajte nam!« – Raziskava o oskrbi starega človeka v družini. *Kakovostna starost*, 10 (2), str. 4 – 27. Pridobljeno 5.11.2022 na http://www.inst-antonatrstenjaka.si/slike/461-1.pdf

Hyde, J., Perez, R., Doyle, P. J., Forester, B. P., & Whitfield, T. H. (2015). The Impact of Enhanced Programming on Aging in Place for People With Dementia in Assisted Living. *American Journal of Alzheimer's Disease & Other Dementiasr*, 30 (8), str. 733-737. Pridobljeno 15.2. 2020 s https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1533317513520212

Iecovich, E. (2014). Aging in place: From theory to practice. *Anthropological notebooks*. 20 (1), str. 21 – 33. Pridobljeno 14.1.2020 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-30F9ACX1

Imperl, F. (2012). *Kakovost oskrbe starejših: izziv za prihodnost*. Logatec: Firis Imperl & Co.

Imperl, F. (2010). Sodobne oblike bivanja starejših oseb – evropska izkušnja. V Kapitalska družba, Slovensko zavarovalno združenje & Zveza društev upokojencev Slovenije. *Zbornik prispevkov posveta 2010 Kje smo? 2020 Kaj želimo? Kako zagotoviti*

neodvisnost v starosti? (str. 16-25). Pridobljeno 17.2. 2020 s http://www.kapitalska-druzba.si/_files/1890/pregled_dobrih_praks_po_evropi.pdf

Kerbler, B. K. (2011). Alternativne oblike bivanja za starejše. *Geografski obzornik*, 58 (3), str. 13 – 19. Pridobljeno 14.1. 2020 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-YGCBBLAE

Kerbler, B. K. (2012). Stanovanjsko varstvo starejšega prebivalstva v Sloveniji: domovi za starejše in lastniško zasedena stanovanja. *Revija za geografijo*, 7(1), str. 101-114. Pridobljeno 16.1.2020 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-JOUBLRQ6/e061679c-a988-44dc-8a7e-aa14af406b9f/PDF

Kerbler, B., Sendi, R. & Filipovič Hrast, M. (2017). Odnos starejših ljudi do dóma in domačega bivalnega okolja. *Urbani izziv*, 28(2), str. 18 – 31. Pridobljeno 20.1. 2020 s http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MH8LMBNO/2e7f69e8-8553-4157-be10-6268c94bd958/PDF

Kerbler, B., Sendi, R. & Filipovič Hrast, M. (2019). Trajnostne oblike stanovanjske oskrbe starejših v Sloveniji. *Urbani izziv*, strokovna izdaja, št. 9, str. 81 – 89. Pridobljeno 24. 5. 2022 s https://urbani-izziv.uirs.si/portals/urbaniizziv/kompletni_pdf/uizziv-30-2019-strokovna_Web.pdf

Kornhauser, A. & Mali, J. (2013). Priprava starega človeka na življenje v domu za stare ljudi. *Socialno delo*, 52 (5), str. 321–350.

Leitner, S. (2003). Varieties of familialism - The caring function of the family in comparative perspective. *European Societies*, 5(4). str. 353–375. Pridobljeno 5.3. 2020 s http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=c79c7f91-b31b-4bb8-bf11-c2eac5756116%40sessionmgr4007

Macuh, B. (2019). *Medgeneracijsko sodelovanje: potreba in zahteva časa*. Maribor: Kulturni center, zavod za umetniško produkcijo in založništvo.

Majumder, S., Aghayi, E., Noferesti, M., Memarzadeh-Tehran, H., Mondal, T., Pang, Z. & Jamal Deen, M. (2017). Smart Homes for Elderly Healthcare – Recent Advances and Research Challenges. *Sensors*, 17(11). Pridobljeno 25.2. 2020 s https://www.researchgate.net/publication/320740711_Smart_Homes_for_Elderly_Healthcare-Recent_Advances_and_Research_Challenges

Mali, J. (2002). Starost, emocije in emocionalno delo. *Socialno delo*, 41(6), str. 317–323. Pridobljeno 24.3. 2020 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MCCZ5OHR/b1e3675a-9acd-4508-a790-dda3fb4ef43c/PDF

Mali, J. (2006). Koncept totalne ustanove in domovi za stare. *Socialno delo*, 45 (1/2), str. 17–27. Pridobljeno 15.3. 2020 s https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Koncept_URN_NBN_SI_DOC-SNFZ9ITE.pdf/20190128131359 19/

Mali, J. (2008). *Od hiralnic do domov za stare*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mali, J. (2012a). Uvajanje dezinstitucionalizacije na področju oskrbe starih ljudi. *Časopis za kritiko znanosti*, 40(250), str. 86–94. Pridobljeno 25.3. 2020 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JZ95KRJX/6674492d-4553-4530-83f7-62a27422d247/PDF

Mali, J. (2012b). Deinstitutionalisation as a challenge for the development of community-based care for older people. *Dialogue in praxis*, 1(14), str. 57–69. Pridobljeno 27.3. 2020 s https://www.researchgate.net/publication/276203970_Deinstitutionalisation_as_a_Challenge_for_the_Development_of_Community-based_Care_for_Older_People_Dezinstitucionalizacija_kot_izziv_za_razvoj_skupnostne_oskrbe_starih_ljudi

Mali, J. (2013a). *Dolgotrajna oskrba v Mestni občini Ljubljana*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mali, J. (2013b). Socialno delo s starimi ljudmi kot specializacija stroke. *Socialno delo*, 52(1), str. 57–67. Pridobljeno 27.3. 2020 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-TWJ8V0FM/bd22daf0-f574-40e6-8e6b-406c0e9c1602/PDF

Mali, J., Flaker, V., Urek, M. & Rafaelič, A. (2018). *Inovacije v dolgotrajni oskrbi: primer domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mali, J. & Grebenc, V. (2021). *Strategije raziskovanja in razvoja dolgotrajne oskrbe starih ljudi v skupnosti*. Ljubljana : Založba Univerze v Ljubljani.

Mandič, S. (1999). Stanovanje, kakovost življenja in spremembe v zadnjem desetletju. *Družboslovne razprave*, 15 (30/31), str. 186-208. Pridobljeno 12.6.2022 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YUHUFQUE/257f510f-a2a6-4e6d-aa83-7a1cdaea6e22/PDF

Mandič, S. (2011). Stanovanje in blaginja starejših: primerjava Slovenije z izbranimi evropskimi državami. V: Mandič, S. & Filipovič Hrast, M. (ur.). *Blaginja pod pritiski*

demografskih sprememb, str. 85 – 105. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Martin, D., Long, O. & Kessler, L. (2019). Planning for Aging in Place: Incorporating the Voice of Elders to Promote Quality of Life. *Journal of Housing For the Elderly*, 33(4), str. 382-392. Pridobljeno 16.1. 2020 s https://doi.org/10.1080/02763893.2019.1593280

Miloševič Arnold, V. & Poštrak, M. (2003). *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba, zbirka Scripta.

Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B., Rape Žiberna, T. (ur.) & Rihter, L. (2009). *Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo, Metodologija raziskovanja v socialnem delu I.* Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Nagode, M. (2009). Organizirana pomoč za stare ljudi, ki živijo na domu: pomoč na domu in varovanje na daljavo. V: Hlebec. V. (ur.). *Starejši ljudje v družbi sprememb.* Maribor: Založba Aristej.

QAPS. (b.d.). Pridobljeno 3.1. 2020 s http://qaps.uirs.si/sl-si/#projekt

Rafaelič, A., Flaker, V. (2021). *Dezinstitucionalizacija I: neskončna*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani.

Rapoša Tanjšek, P. (2007). Raziskovanje življenjskega sveta uporabnika v širšem kontekstu socialnega dela. V: Šugman Bohinc, L., Rapoša Tanjšek, P. & Škerjanc, J. *Življenjski svet uporabnika : raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje želenih razpletov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020 (ReNPSV13–20) (2013). Uradni list RS, št. 39/2013.

Resolucija o nacionalnem stanovanjskem programu 2015-2025 (ReNSP15–25) (2015). Uradni list RS, št. 92/15.

Rogelj, V. & Bogataj, D. (2018). Pregled literature o razvoju socialne infrastrukture za stanovanjsko oskrbo starostnikov in nekatere temeljne definicije. V: S. Drobne & B. Grum (ur.), *Uvod v socialno infrastrukturo za stanovanjsko oskrbo starostnikov* (str. 1-17). Trebnje: Zavod Inrisk – inštitut za raziskavo sistemov izpostavljenim rizikom.

Rogelj, V. & Bogataj, D. (2019). *Upravljanje s specializiranim stanovanjskim skladom za oskrbo starostnikov*. Trebnje: Zavod Inrisk.

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2016). *Demografske spremembe ter njihove ekonomske in socialne posledice*. Pridobljeno 8.7. 2020 s https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/kratke_analize/Demografske_spremembe_UMAR.pdf

Spasova, S., Baeten, R., Coster, S., Ghailani, D., Peña-Casas, R. and Vanhercke, B. (2018). *Challenges in long-term care in Europe. A study of national policies, European Social Policy Network (ESPN)*. Brussels: European Commission. Pridobljeno 24.3. 2020 s https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c12c65f9-c6b6-11e8-9424-01aa75ed71a1/language-en

Šeme, A. & Kerbler, B. (2021). Koncept domov za vse življenje in možnosti za njegovo implementacijo v Sloveniji. *Urbani izziv*, 5, str. 5–23. Pridobljeno 28. 9. 2022 s https://www.urbaniizziv.si/Portals/urbaniizziv/Clanki/2021/uizziv-31-20211-S-02.pdf

Škerjanc, J. (2006). *Individualno načrtovanje z udejanjanjem ciljev : pomen uporabniškega vpliva pri zagotavljanju socialnovarstvene storitve*. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.

Štuhec, J. I. & Fras, M. (2010). Različne oblike bivanja za tretjo generacijo. *Kakovostna starost*, 13(3), str. 3–15. Pridobljeno 18.2. 2020 s http://eds.a.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=c93ad895-c0a3-4b6c-b574-46a72a62ad32%40sessionmgr4007

Šugman Bohinc, L., Rapoša Tanjšek, P. & Škerjanc, J. (2007). *Življenjski svet uporabnika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Telban, U. & Milavec Kapun, M. (2013). Možnosti obravnave oseb z demenco. *Obzornik zdravstvene nege*, 47(3), str. 260-267. Pridobljeno 25.2. 2020 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-TOQDONCW/44ec08f3-5bd4-4942-b53d-fd5319925bf6/PDF

Van Bilsen, P. M.A., Hamers J. P. H., Groot W. & Spreeuwenberg, C. (2008) Sheltered housing compared to independent housing in the community. *Scandinavian journal of caring sciences*, 22(2), 265-274. Pridobljeno 18.2. 2020 s http://eds.b.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=9b007e6c-369c-4684-88e1-f7e51df4cfed%40pdc-v-sessmgr02

Videmšek, P. & Mali, J. (2018). Od načrta skrbi in programa oskrbe do osebnega načrtovanja in izvajanja storitev. *Socialno delo*, 57(1), str. 27–42. Pridobljeno 27.3. 2020 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-JTGYXKS7/a1dcf0b9-bb48-46c4-87b0-710e0dd59f2f/PDF

9. Priloge

9.1. Vprašalnik za intervju

1. Ali želite ostati v svojem domu ali se seliti?

V kakšnem primeru bi ostali? Zakaj in v kakšnem primeru bi se morda selili?

2. Ste na domu že kaj prilagodili, renovirali za lažje bivanje v starosti?

Kaj ste prilagodili in zakaj? Kaj pa bi morda želeli spremeniti, prilagoditi, renovirati, da bi lahko čim dlje časa ostali v svojem domu? Ali menite, da boste te prilagoditve lahko izvedli in kaj vidite kot ovire pri tem (npr. finančne, organizacijske)?

3. Ste morda v zadnjih letih že spremenili katere svoje navade?

Katere navade ste spremenili – kako in zakaj? Delate kaj drugače kot ste včasih? Kaj pa v prihodnosti, bi morda katere navade spremenili? Kaj in v katerih okoliščinah?

4. Kako si predstavljate prihodnost staranja doma?

Kakšen je za vas idealen dom za starost in kakšna je idealna okolica? Prosim, čim bolj podrobno opišite svojo predstavo in razložite, zakaj so vam posamezne stvari tako pomembne.

Kakšen je za vas dober scenarij staranja domá – prosim opišite? In kakšen morda slab scenarij? Kaj bi si želeli in česa ne?

9.2. Odprto kodiranje

Številka izjave	Izjava	Pojem (koda)	Kategorija	Tema
INTERVJU ŠT. 1 – OSEBA A				
A1	V tem slučaju sem dala vlogo v dom za ostarele.	Že podana vloga za dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
A2	Če ne bi mogla se sama rihtat.	Nezmožnost samonege	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
A3	bi šla v dom za ostarele.	Dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
A4	Ampak dokler bom js tok pr sebi, ne.	Dokler se lahko sam neguje	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
A5	Ni nč potrebno.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
A6	Ker mi otroka pomagata.	Pomoč otrok	Navade povezane z obiskovanjem storitev	Spreminjanje navad
A7	In če js kej rabim in da ne morem, pa mi prnesejo.	Otroci prinesejo potrebščine	Navade povezane z obiskovanjem storitev	Spreminjanje navad
A8	En cajt sm mela banko na računalniku. Sm mela, ampak ne gre. Morem kar tko it.	Ukinitev spletne banke in ponovno obiskovanje banke	Navade povezane z obiskovanjem storitev	Spreminjanje navad
A9	Drgač pa ne.	Ne		Spreminjanje navad
A10	Mal bi se mogla vključit v kakšno dejavnost okrog.	Vključitev v dejavnost	Potreba po spremembi navade	Spreminjanje navad
A11	Vnukinja pride, pa se mi zdi, da bo lih kar nehala hodit, če bo kaj druzga dobila. Hčere pa več kot toliko ne morem okupirat	Vključitev v dejavnost zaradi osamljenosti	Potreba po spremembi navade	Spreminjanje navad
A12	Ne morem si predstavljat drgač	Odhod v dom za stare kot edina možnost	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
A13	kot če bi enkrat oslepela	Slepota	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
A14	da ne bi mogla kuhat	Nezmožnost opravljanja gospodinjskih opravil	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
A15	da ne bi mogla več delat novih stvari	Nezmožnost ustvarjalnosti	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
A16	bi mogla it v dom.	Primoranost odhoda v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje

A17	Da če se mi to kaj zmede	Težave pri jemanju zdravil	Potencialna okoliščina, ki zahteva prilagajanje	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
A18	bi mogli najdet eno pomoč	Poiskati pomoč drugega	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
A19	Za kakšno tako stvar bi mi mogoče pršla patronažna pomagat	Pomoč patronažne službe	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
A20	da bi na primer jaz tu živela	V sedanjem domu	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
A21	in da bi bili otroci še bolj blizu. Da lahko pride v copatah, kakor se reče.	Neposredna bližina otrok	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
A22	Da si ti sam, da imaš svoje	Na svojem	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
A23	ampak da te vsak lahko pride vsak dan pogledat,	Vsakodnevni stiki	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
A24	pa da ti skuha, če je treba. Ali pa prinese hrano in vse to.	Prinos potrebščin po potrebi	Storitveni dejavniki	Idealen dom za starost
A25	Pa da imam prostora dost	Prostornost	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
A26	Imam rada zračne prostore.	Zračni prostori	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
A27	Bi rekla, da je tle kar fajn.	Sedanja okolica	Lokacija/Kje	Idealna okolica za starost
A28	Zato, ker so tle potke, ker ni prometa	Malo prometa	Fizične značilnosti	Idealna okolica za starost
A29	Tle je okrog za se sprehajat. Je pa zelo velik parka. Greš lahko v park in se sprehajaš kjer kol	Sprehajalne poti, park	Fizične značilnosti	Idealna okolica za starost
A30	se ti ni treba bat avtomobilov.	Varen promet	Psihološki dejavniki	Idealna okolica za starost
INTERVJU ŠT. 2 – OSEBA B				
B1	jaz bom kar tu ostala. Dokler se bo dal.	Dokler bo možno	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
B2	če bi se tut mladi	Selitev otrok iz iste hiše	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
B3	če bi bila recimo kakšna višja sila, da bi bilo treba hišo prodat	Primoranost prodaje hiše	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
B4	ali da bi se kaj zgodil	Izredne situacije	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
B5	V dom pa samo, če bi bila dementna.	Demenca – odhod v dom za stare	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje

B6	Ne.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
B7	Ja že nekaj časa ne pijem več kave.	Opustitev pitja kave	Navade povezane z življenjskim slogom	Spreminjanje navad
B8	Pa zdej sem se polenila, pa ne vozim več sobnega kolesa.	Manj fizične aktivnosti	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
B9	Če ne bo nobenih fizičnih sprememb, pol nobeno.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
B10	da je to eno pritlično stanovanje, da ima vse v enem nivoju	Pritlično stanovanje	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
B11	Da ima zagotovljeno ogrevanje.	Ogrevanje doma	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
B12	Da ima pralni stroj, pomivalni stroj, varen štedilnik.	Varna bela tehnika	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
B13	Da v kopalnici ni banje, oziroma če je, da je še tuš zraven. Da mu ni treba not stopit.	Kopalnica s tuš kabino	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
B14	In da ima pa le en tak izhod vem-ali da ima balkon, ali da ima teraso	Balkon ali terasa	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
B15	ali en konček vrta. Tako, da ima lahko tut en delček narave.	Vrt, bližina narave	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
B16	da lahko sam opravljaš v stanovanju.	Avtonomnost	Psihološki dejavniki	Idealen dom za starost
B17	Pa da bi bilo tko zavarovan, da ti noben ne bi mogu not hodit. Da je poskrbljeno za varnost	Varen dom	Psihološki dejavniki	Idealen dom za starost
INTERVJU ŠT. 3 – OSEBA C				
C1	razen če bi blo treba iti v dom. … Do takrat bi pa tu doma ostala.	Do primoranega odhoda v dom	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C2	Ja dokler sem še tak, da se lahko še sama rihtam nebi nikamor hodila.	Dokler se lahko sam neguje	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C3	Ko bom pa enkrat tak boga, da sama ne bom več sposobna, pol pa ne vem kak bo z menoj.	Negotovost	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C4	Če me bo preveč težko za rihtati, je bolše da grem v dom	Oteženo negovanje	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje

C5	Nič posebnega nisem renovirala.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
C6	Edino novo posteljo…novo, bolj masivno pa kompaktno posteljo… pa tudi višja je, tak da se lahko komot na njo vsedem.	Nova postelja	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
C7	Ne vem kaj bi blo treba še renovirati.	Ne vem	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
C8	Mislim, da mam drugo vse kolko tolko zrihtano.	Da	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
C9	Včasih sem šla še na kak izlet zram upokojencev, zdaj pa že več let ne hodim.	Opustitev izletov	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
C10	Ne morem okrog hoditi, nisem več sposobna.	Upad zmožnosti gibanja	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
C11	Pa pri hrani probam tudi malo gledati, da ne jem premastno	Zdravo prehranjevanje	Navade povezane z življenjskim slogom	Spreminjanje navad
C12	Ne vem če bi kaj spreminjala…mislim da ne.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
C13	Jaz bi rada, da bi lahko še čim dlje bla samostojna…da bi bla vsaj tak kot sem zdaj.	Ohranjanje samostojnosti	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C14	Mam toplo stanovanje, hrane tudi mam dosti, mam kje biti…drugo pa tak ne rabim.	Kot je sedaj	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C15	Če bi še penzijo malo dvignli, bi blo tudi dobro	Višja pokojnina	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C16	da bi bla čim dlje samostojna.	Čim daljša samostojnost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C17	Ko bo pa prišlo tisto tazadnje, pa naj bo na hitro fertik.	Hitra smrt	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C18	Nebi rada vidla, da bi za dolgo cajta neki obležala,	Nepokretnost, nemobilnost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C19	pa bi meli skrbi z menoj.	Oskrba s strani drugih	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
C20	Hudo je pol tisto ko si na konci že tak bogi, da ni nič več s tebe, pa ne	Dolgotrajna huda bolezen	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma

	moreš vmreti. Tega nebi rada doživela.			
INTERVJU ŠT. 4 – OSEBA Č				
Č1	Dokler se lahko še sam rihtam, želim ostati na svojem domu	Dokler se lahko sam neguje	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Č2	Če nebi mogel več skrbeti za sebe… da si nebi mogo kuhati, se zrihtati pa umiti	Upad samostojnosti	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
Č3	pa če bi me kaka huda bolezen zagrabla.	Huda bolezen	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
Č4	V takem primeri bi mogo pol iti v dom	Dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
Č5	al pa v bolnico.	Odhod v bolnišnico	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
Č6	Zaenkrat še nič.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Č7	Mam tudi premalo penzijo, da bi lahko kaj vlagal v hišo. Tak da tega si ne morem privoščit.	Prenizki dohodki za renovacije	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Č8	Mogo bi si zrihtati centralno napeljavo, da bi si lahko grel celo hišo, al pa vsaj taglavne prostore.	Centralno gretje	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Č9	Samo je spet problem denar, ker to je kr vlka stvar, vlki strošek…	Prenizki dohodki za renovacije	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Č10	Nisem.	Ne		Spreminjanje navad
Č11	Ja… težje delam, pa tudi bolj počasi.	Težje in počasnejše opravljanje dela	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
Č12	Nasplošno mam manj moči.	Upad moči	Razlog za spremembo	Spreminjanje navad
Č13	Nimam nekih posebnih navad… drugo pa tudi ni nič takega, da bi mogo spreminjati	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
Č14	da bi mogo meti ob sebi neko osebo, ki mi bo pomagala pri vsakdanjih stvareh, drugače nebom mogo biti sam doma.	Pomoč druge osebe pri vsakdanjih opravilih	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Č15	Tak da dobro bi blo, da nebi živel sam,	Bivanje z nekom	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma

Č16	da bi mel družbo	Imeti družbo	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Č17	bil na toplem	Topel dom	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Č18	pa da bi bil vsak dan preskrbljen.	Preskrbljenost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Č19	Najslabše bi blo, da bi bil v hiši sam	Živeti sam	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Č20	bolan,	Bolezen	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Č21	pa nepokreten.	Nepokretnost, nemobilnost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 5 – OSEBA D				
D1	Dokler mi zdravje omogoča, želim ostati doma.	Dokler zdravje služi	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D2	Če pa mi zdravje nebo omogočalo	Slabo zdravstveno stanje	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
D3	ali da bom mogla ostat sama in da nebom mogla nič,	Upad samostojnosti	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
D4	bom bla prisiljena it v dom.	Primoranost odhoda v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
D5	V vsakem primeru, samo da sem zmožna poskrbet zase.	Dokler se lahko sam neguje	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D6	Če ne morem hodit	Nepokretnost, nemobilnost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
D7	in če ne morem opravljat zase najnujnejših opravil.	Nezmožnost samonege	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
D8	Oskrbovalke ne bi mogla odplačat. Nimam toliko sredstev.	Prenizka pokojnina za oskrbo na domu	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D9	Nobenemu nočem biti v breme.	Obremenjevanje sorodnikov	Občutki	Selitev v drugo okolje
D10	Ne.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
D11	Edino jogije sem kupila, zaradi moje hrbtenice.	Nakup nove vzmetnice zaradi težav s hrbtom	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
D12	Ne. Saj imam vse uredu.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
D13	je morda treba menjati štedilnik, da nebi imela	Menjava plinskega štedilnika z električnim	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

	več plinskega, ampak električnega.			
D14	Ne, ne, nobenih. Vedno so iste navade. Nisem nič spreminjala.	Ne		Spreminjanje navad
D15	No, edino da obiskov ne sprejemam do devete ure … Ponavadi pa sem imela obiske tudi že zjutraj.	Opuščanje jutranjih obiskov	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
D16	Ja. Pit morem recimo odvajala zaradi zdravstvenega stanja in potem sem na stanišču tudi po tri ure. Včasih mi to ni bilo treba.	Več časa za gastroenterološke potrebe	Navade povezane z življenjskim slogom	Spreminjanje navad
D17	Ja, v prihodnosti si želim samo, da bi imela vse urejeno to s črevesjem.	Izboljšanje gastroenteroloških težav	Želje	Spreminjanje navad
D18	Manj jest. Preveč jem.	Zmanjšanje obrokov	Želje	Spreminjanje navad
D19	Prihodnost si predstavljam, da dokler sva oba z možem, mi nekako daje moralo	Skupaj z možem	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D20	in se ne bojim.	Strah biti sama	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D21	Bojim pa se ostati sama,	Ostati sama	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D22	potem pa nevem kako bi zmogla vse to.	Negotovost	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D23	Potem pa bi verjetno rabila kakšno pomoč.	Poiskati pomoč drugega	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
D24	Da si blizu doma recimo	V domačem okolju	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
D25	in da imaš možnost sedet zunaj, da lahko greš v park.	Klopce in park v bližini	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
D26	Ja, notri pa nevem. Da bi lepo dišalo.	Prijetne vonjave	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
D27	Jst mam idealen dom zdej.	V sedanjem domu	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
D28	Da nisi zapuščen,	Nisi zapuščen	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D29	da imaš obiske tvojih,	Obiski sorodnikov	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma

D30	da te pokličejo,	Telefonski klici sorodnikov	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D31	da če ne moreš kam sam, da ti prinesejo na primer kaj iz trgovine.	Sorodniki prinesejo potrebščine po potrebi	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D32	Tudi če pozabljaš, da bi poskrbeli svojci za račune in vse druge stvari. Da pač drugi prevzamejo, ko ti kaj ne zmoreš več kaj počet.	Pri zmanjšani samostojnosti sorodniki prevzamejo skrb za obveznosti	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D33	Slab scenarij pa je, da si zapuščen,	Zapuščenost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D34	da se ne brigajo za tebe.	Brezbrižnost sorodnikov	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D35	Najbolj si želim zdravja,	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
D36	Bojim se najbolj bolezni.	Bolezen	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 6 – OSEBA E				
E1	Ja, če pa nimam kam drugam?	Dom kot edina možna opcija	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E2	Ni šans.	Bivanje zgolj v svojem domu	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E3	Ni šans. Tle gor in dol. (Pokaže na balkon)	Do smrti	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E4	Noben ne bo. Dokler bom mogel sam, si bom pomagal,	Dokler si lahko sam pomaga	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E5	potem pa bomo nardili konec.	Samomor po upadu samostojnosti	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E6	Niti ne pomislim da bi šel v dom.	Niti slučajno odhod v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
E7	Zdaj živim srečno in mi nič ne manjka.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
E8	Ne, ne. Dokler je tako, je super.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
E9	Ko pa kaj ne bom mogel več delat, bom že takrat razmišljal o prilagoditvah.	Ob zmanjšani spodobnosti dela	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
E10	Stroški bi bili seveda da visoki.	Visoki stroški prilagoditev	Ovira pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

E11	Ampak o tem še nisem razmišljal in tudi sedaj še nebi. Bo že prišel čas za to.	Ko bo potrebno	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
E12	Ja!	Da		Spreminjanje navad
E13	Alkohol sem pustu. To je bila velika razvada.	Prenehanje pitja alkohola	Navade povezane z življenjskim slogom	Spreminjanje navad
E14	Pa ko sem dobil psa sem začel več hoditi ven na sprehode.	Več sprehodov	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
E15	Včasih sem risal, zdaj ne rišem več.	Opustitev risanja	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
E16	Ker me to spomni na te trenutke, ko sem pil. In takrat ko sem se ozdravil, sem nehal tudi z risanjem.	Zaradi spomina na alkoholizem	Razlog za spremembo	Spreminjanje navad
E17	Ne, ne. Sedaj je vse kot mora bit. Mislim da nimam nobenih slabih navad.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
E18	Dokler bom samostojen bo super,	Čim daljša samostojnost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E19	potem pa si ne želim več živet.	Umreti ob nesamostojnosti	Želja	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E20	Kaj pa je z mojim stanovanjem narobe? Saj imam vse in prav fajn se počutim. To je zame idealno.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
E21	Saj (*imenovan kraj)* je idealna,	Sedanji kraj	Lokacija/Kje	Idealna okolica za starost
E22	samo da bi bilo balinišče	Balinišče	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
E23	in plesi, bi bilo še boljše.	Plesni dogodki	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
E24	Drugače pa saj ne rabiš nobenega scenarija. Življenje te samo odpelje naprej.	Spontano življenje	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E25	To je res, ampak jaz si sebe ne predstavljam tako.	Brez pričakovanja o dolgi starosti	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E26	Ja, da si ne moreš več pomagat ne. To je glavno.	Nezmožnost samopomoči	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma

E27	Ker potem se itak ne splača več živet.	Upad kvalitete življenja ob nesamostojnosti	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
E28	Saj ta (*imenovan dom)* je dober. Kolkr jaz vidim imajo vse kar se jim zljubi notri. Imajo terapijo, fizioterapijo. To je mislim, da je pomembno.	Raznovrstna ponudba storitev	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
INTERVJU ŠT. 7 – OSEBA F				
F1	jaz vem, da na moja stara leta nekdo ne more skrbeti za mene.	Ni pričakovanj, da bo nekdo skrbel zanj	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
F2	Da ne bi obremenjeval svoje družine, ker vem da ima vsak svoje obveznosti,	Obremenjevanje družine z oskrbo	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
F3	se mi ne bi bil noben problem kam preseliti.	Selitev ne predstavlja težave	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
F4	Se že zdaj pripravljam na to, da se zna zgoditi to, da bom moral mogoče oditi od doma,	Zavedanje o verjetnosti selitve	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
F5	mogoče v kak dom za starejše ljudi,	Odhod v dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
F6	Tega me ni strah,	Brez strahu	Občutki	Selitev v drugo okolje
F7	nisem zelo čustveno navezan na svoj dom, pa ne vem zakaj, pa ne zato, ker ne bi bil rad doma	Brez čustvene navezanosti na dom	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
F8	ampak zato ker mi ni problem biti tudi nekje drugje. To mi ne predstavlja nobene ovire.	Selitev ne predstavlja težave	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
F9	Nekako ne morem obremenjevati svoje družine, torej hčerke in vnukice s tem, da skrbita še za mene doma,	Obremenjevanje družine z oskrbo doma	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
F10	na primer če bi bil nepokreten,	Nepokretnost, nemobilnost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
F11	saj vem da bosta imele svoje obveznosti in svoje družine za katere bosta mogle poskrbeti.	Težko usklajevanje poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
F12	Lahko se to mogoče kak mesec, dva dogaja, vendar za več let pa sigurno ne.	Zgolj kratkotrajna oskrba s strani družine	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma

F13	Že danes sem zato pripravljen,	Pripravljenost na možnost selitve	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
F14	da nekako vem, da se to lahko zgodi, da morem iti nekam,	Zavedanje verjetnosti selitve	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
F15	kjer mi bo to lahko omogočeno, torej skrb zame.	Kjer je omogočena skrb	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
F16	Je pa problem v financah, kar se tiče tega, kakšni bi bili stroški bivanja kje drugje	Finančni problem stroškov bivanja drugje	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
F17	in koliko bi potem družini denarja ostajalo za neko dostojno, normalno življenje.	Finančna obremenitev družine pri stroških bivanja drugje	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
F18	Ja, ta spodnje prostore, torej pritličje smo delali ravno za to, da ko bova z ženo stara, se lahko preseliva dol v pritličje,	Prilagoditev pritličnih prostorov hiše za bivanje v starosti	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F19	kjer ni nobenih stopnic.	Pritlični prostori brez stopnic	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F20	Čeprav žena vedno govori, da ona ne bo nikoli živela tu spodaj, ampak jaz ji vedno rečem, kaj pa ko te bodo mogoče zapustile noge, pa več ne boš mogla tako hoditi po stopnicah.	Zavedanje o pomembnosti prilagoditev v primeru manjše mobilnosti	Mnenje o prilagoditvah	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F21	Tu spodaj je tudi izhod ven iz hiše brez stopnic, kar je lažje za v starosti.	Izhod iz hiše brez stopnic	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F22	Nekako sem o tem že razmišljal pri sami gradnji hiši pred 26 leti, da je potrebno tudi spodaj urediti en tak prostor, kjer bova lahko z ženo živela v starosti.	Zavedanje o pomembnosti prilagoditev že pri gradnji hiše	Mnenje o prilagoditvah	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F23	Imam pa tudi namen v bližnji prihodnosti, čez par let renovirati te spodnje prostore, mislim renovirati, ne glih renovirati ampak, da bi se kupilo novo pohištvo, kar se tiče kuhinje.	Nakup novega pohištva	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

F24	ja zdaj če si zamislim starost v tem smislu, da bom samo malce težje hodil ne bi nič spreminjal,	Ob malce težji hoji – ne	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F25	če pa se mogoče zgodi, da pristane na vozičku,	Pristati na invalidnem vozičku	Potencialna okoliščina, ki zahteva prilagajanje	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F26	pa bi na primer morali razmisliti o tem, da bi naredili kakšne klančine,	Izdelava klančine	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F27	prage zravnali med prostori,	Brez pragov med prostori	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F28	To bi bili hvalabogu manjši finančni vložki in bi se to lahko mimogrede naredilo. To ne bi bil problem, če bi hotel dejansko tukaj ostati.	Ni – zgolj manjši finančni vložek za prilagoditve	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F29	Trenutno še nismo tak daleč, me zdravje v to ni prisililo, je pa definitivno to za razmisliti.	Ko bo potreba	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
F30	Verjamem, da čez nekaj let ne bom več sposoben iti za volan,	Nezmožnost voziti avto	Potencialna okoliščina, ki zahteva prilagajanje	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F31	kar vem, da se bom lahko zanesel na svojo hčer in vnukico, da bosta mi priskrbeli vse kar bom rabil,	Otroci prinesejo potrebščine	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F32	da tudi obisk zdravnika ne bo težaven z njuno pomočjo.	Otroci peljejo k zdravniku	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
F33	Vem, da se bom z leti mogel tudi ustaviti glede dela, kajti včasih sam sebe preveč ženem in sem na koncu dneva čisto izčrpan.	Zmanjšanje obsega dela	Načrtovanje spreminjanja navade	Spreminjanje navad
F34	če bi ostal na svoja stara leta doma, bi si definitivno želel ohraniti vse tako kot je.	Tako kot je sedaj	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
F35	Menim, da je dom dobro prilagojen zame in za ženo, da živiva v pritličju.	Prilagojeno pritličje hiše	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

F36	Glede okolice, ne bi nič spreminjal.	Sedanja okolica	Lokacija/Kje	Idealna okolica za staranje
F37	Kolikor vem so na voljo določene službe, ki so pristojne za oskrbo ljudi na domu.	Pomembnost lokalnih služb za oskrbo na domu	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za staranje
F38	Strah me je mogoče,	Strah pred osamljenostjo	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
F39	da bi kdaj ostal sam, kajti sem družaben človek in rabim družbo ljudi okrog sebe.	Osamljenost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
F40	Ampak vem, da bo hčera zagotovo ostala doma, prevzela to hišo in skrbela zanjo, mogoče tudi vnukinja, zato se mogoče sam s tem manj obremenjujem.	Zaupanje, da bo otrok poskrbel za hišo	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 8 – OSEBA G				
G1	Seveda bi rada ostala tukaj doma, kjer sem navajena na vse in se dobro počutim,	Dobro počutje v sedanjem domu	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
G2	vendar me je strah bolezni	Strah pred boleznijo	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
G3	in vsega, saj vem, da so moji otroci vsi v službah	Težko usklajevanje poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
G4	in ne morem nikogar obremenjevati, da bi kdaj skrbel zame in me rihtal.	Obremenjevanje družine z oskrbo doma	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
G5	Nekaj časa bi šlo, to vem, ampak v nedogled ne,	Zgolj kratkotrajna oskrba s strani družine	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
G6	na primer če bi ostala priklenjena na posteljo.	Nepokretnost, nemobilnost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
G7	Vem, da bi takrat ziher še zaprosili za kakšno drugo pomoč, kot je pomoč na domu,	Pomoč na domu v primeru nepokretnosti	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
G8	Če ne pa pač v dom za starejše,	Dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
G9	čeprav bi še rada bila dlje časa doma.	Čim dlje časa	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
G10	smo že v času gradnje hiše gledali malce na to ko bomo stari.	Zavedanje o pomembnosti prilagoditev že pri gradnji hiše	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

G11	Živim v srednji etaži in dejansko so do sem samo 4 stopnice in oprijemalo.	Malo stopnic in oprijemalo	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
G12	Stopnice niso visoke, tako, da lahko po njih normalno grem,	Nizke stopnice	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
G13	Edino kar je težava je oddaljenost spalnice in kopalnice, ki je res dolga. To me zelo moti sicer,	Krajša oddaljenost med spalnico in kopalnico	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
G14	Potrebno bi bilo tudi to, da bi si kupila za v kopalnico stolček za v kad za lažje umivanje.	Nakup stolčka za kad	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
G15	Pragov ni med prostori v hiši.	Ni pragov med prostori	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
G16	Potrebovala bi tudi mogoče novi kavč, novo sedežno garnituro, bolj višjo ali pa kakšen počivalnik zame.	Nova, višja sedežna garnitura	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
G17	Ne, glede denarja, saj ga nimam na pretek, ampak sva z možem kar šparavna in vema delati z denarjem,	Ni finančnih ovir glede prilagoditev	Ovire pri prilagoditvah	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
G18	Te stvari pa vem, da če bi jih omenila hčerki bi mi jih priskrbela in bi mi to oni uredili.	Finančna podpora otrok pri prilagoditvah	Mnenje o prilagoditvah	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
G19	Pa saj je dejansko že zdaj vse doma tako kot bi jaz rada imela.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za staranje
G20	Nisem zahtevna in imam vse rada preprosto.	Nezahtevnost in preprostost bivanja	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
G21	Važno, da imam hišo, da imava pozimi z možem toplo	Topel dom	Fizične značilnosti	Idealen dom za staranje
G22	in da smo si v dobrih odnosih z otroci.	Dobri odnosi z otroci	Socialni dejavniki	Idealen dom za staranje
INTERVJU ŠT. 9 – OSEBA H				
H1	Ampak sem rejši doma tu kak sem navajena.	Navajenost na lasten dom	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
H2	O ten nečen niti razmišlati.	Noče razmišljati o temu	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
H3	Bognedej ke obležin	Nepokretnost, nemobilnost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma

H4	pa postanem, še bolj bolana.	Občutno poslabšanje zdravstvenega stanja	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
H5	Neven ke de se te zgodilo.	Negotovost bivanja ob poslabšanju zdravja	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
H6	Jaz nikakor nebi rada šla od doma. Te bojše da me sploh ni več. Za dom niti nečem slišati.	Nikakor odhod v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
H7	V skrejnem primeri či resen več nebi mogla sama bi šla k nečakinji če bi me štela vzeti k sebi domu.	V skrajnem primeru k sorodnici	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
H8	Prilagodili nesmo nič kej takšega.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H9	Edino to da mam novi šporhet.	Nov štedilnik	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H10	So pa mi vse označli na daljinci za televizjo	Označitev tipk na TV daljincu	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H11	ker se drgači ne znajdem tak.	Težave z upravljanjem TV daljinca	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H12	So mi tudi kupli stojalo za cote da ne rabim nositi cot ven vesit.	Nakup stojala za perilo	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H13	Prvo bi mogli rešiti te štenge pred vhodon	Prilagoditev stopnic pred vhodom	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H14	ker težko gren po jih.	Težave s hojo po stopnicah	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H15	samo mi naši provijo ke bi mogli dosti vsega nareti.	Da (mnenje sorodnikov)	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H16	Samo meni se ne vidi potrebno.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H17	Rekli so ke bi streho zrihtali, pa nova okna bi dali.	Nova okna in vrata (mnenje sorodnikov)	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H18	Dve okni sta že menjani,	Zamenjana dva okna	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H19	Vuneh so mi okolico spucali	Ureditev zunanje okolice	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H20	ke mam bol prehodno	Večja prehodnost	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

H21	pa nemam teko dela z vsen.	Manj dela z urejanjem okolice	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H22	Pa greda bi lehko prestavli malo višje, pač bliže hiši.	Vrtna greda bližje hiši	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H23	Ja pa zej pozimi, bi si želela ke mam več drv v hiši.	Drva v hiši	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H24	Ker tak težko gren zej	Oteženo nošenje drv pozimi	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H25	pa naj še kje padem zej ki de bol mrzlo pa led.	Možnost padca pri nošenju drv pozimi	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H26	Zaenkrat še se znajdem pa si naložim v en voziček drva pa si pripeljem do vrat.	Nošenje drv v vozičku do vrat	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
H27	Samo vseeno bi rajši mela v hiši drva. Al pa čist polek hiše.	Drva poleg hiše	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H28	Jaz mam soma malo penez, ki mi glih grejo skos da si kupim hrano pa za zdravila če kej nucam.	Prenizka pokojnina	Ovire pri prilagoditvah	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H29	Drugo pa ne rabin. Kej pa nucam na stora leta.	Skromnost	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
H30	Edino soma nebi zmogla totih vseh večjih popravil.	Prenizka pokojnina	Ovire pri prilagoditvah	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
H31	Sorodniki mi pomogajo keko se le do pa kak majo sami peneze.	Pomoč sorodnikov	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
H32	Jaz že en cejt tak živim ke pač vedno nucam pomoč od nekoga da me kam pela.	Pomoč drugih za prevoz	Navade povezane z obiskovanjem storitev	Spreminjanje navad
H33	Mam več časa od kej sem bolana pa ne več tak sposobna za delo.	Manjša sposobnost za delo zaradi bolezni	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
H34	Ne hodin več teko med krajane,	Manj druženja s krajani	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
H35	ker sem se očitno tak navadla z leti.	Zaradi starosti	Razlog za spremembo	Spreminjanje navad
H36	V gostilno pa nebon šla	Opustitev obiskovanja gostiln	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad

H37	ker se mi vidi ke sen prestara za to.	Zaradi starosti	Razlog za spremembo	Spreminjanje navad
H38	Kuham tudi manj, ker ne zmorem teko več, pa manj pojem kak sem.	Manj kuhanja in uživanja hrane	Navade povezane z življenjskim slogom	Spreminjanje navad
H39	Nemam pojma.	Ne vem	Načrtovanje spreminjanja navade	Spreminjanje navad
H40	Či de me zdravje do konca zapustilo bom verjetno mogla kej spremeniti.	Ob poslabšanju zdravja	Načrtovanje spreminjanja navade	Spreminjanje navad
H41	Neven. Nesem nikoli o ten razmišlala tak.	Ne vem	Mnenje	Idealen dom za starost
H42	Meni je moj dom dober takšen kak je ker sen navajena na njega.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
H43	Idealno bi blo če bi bila zdrava. Nič drugo samo to je nejpomembnejše.	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
H44	Pa seveda ke bi mela (*moža)* ob sebi ke nebi bila soma. Fejst sma bla eden na drugega navezana. Pa si eden drugemu fejst pomogala.	Staranje s partnerjem	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
H45	Zej pa se mi vidi vse tak prozno pa nesmiselno.	Prazno in nesmiselno življenje brez partnerja	Mnenje o staranju oz. bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 10 – OSEBA I				
I1	Seveda si želim ostati, ker mamo prenovljeno hišo.	Prenovljena hiša	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
I2	Pa tukaj se dobro počutima,	Dobro počutje v sedanjem domu	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
I3	pa sma navajena, ker itak je to najin dom, ki sma si ga zgradila z lastnim denarjem in s svojimi rokami.	Navajenost na svoj dom	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
I4	Tak da tako na lahko se ne bi odločil, da bi se selil.	Težka odločitev o selitvi	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
I5	V primeru težke bolezni,	Huda bolezen	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
I6	če ne bi mogel več sam hoditi	Nepokretnost, nemobilnost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
I7	in bi potreboval bolj prilagojeno stanovanje ali pa celo dom.	Potencialna potreba po večji prilagojenosti	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje

I8	Nevem no. Niti ne razmišljam toliko o tem.	Malo razmišljanja o selitvi	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
I9	Ampak mislim da bi se v teh primerih bil pripravljen seliti, vendar s težkim srcem.	Le stežka	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
I10	Renovirali smo celotno hišo. Prav za starost pa nisma ukrenila še ničesar ključnega,	Renovirana hiša, vendar ne za starost	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I11	ker do zdaj nisma potrebovala sprememb.	V preteklosti ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I12	Odkar ima žena težave s kolki,	Težave s kolki	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I13	sva namestila oprijemala ob zunanjih stopnicah	Oprijemala ob zunanjih stopnicah	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I14	in pa oprijemala na wc-ju	Oprijemala na stranišču	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I15	in v kopalnici v tuš kabini.	Oprijemala v tuš kabini	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I16	Stvari, ki jih pogosto žena rabi v kuhinji sva prestavila na nižje police,	Uporaba nižjih kuhinjskih polic	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I17	ker ne doseže več tako visoko	Otežen doseg visokih kuhinjskih polic	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I18	Imava tudi novo posteljo, ki je bolj udobna in se žena lažje uleže na njo.	Nova, udobna postelja	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I19	Mogoče bi morala kaj preštudirati glede teh stopnic, da jih nebi bilo toliko.	Manj stopnic	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
I20	Mislim da nisem ničesar bistveno spremenil.	Ne		Spreminjanje navad
I21	Mogoče malenkost moje delo in opravila tečejo počasneje,	Počasnejše opravljanje dela	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
I22	ker se vseeno že pozna, da sem starejši in ne gre vse tako hitro kot je šlo nekoč.	Zaradi starosti	Razlog za spremembo	Spreminjanje navad
I23	Za mene je idealno to, da imaš nekoga ob sebi s katerim se razumeš.	Imeti nekoga ob sebi	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost

I24	To, da imaš dovolj denarja, da se lahko preživiš, da nisi lačen in žejen in da si lahko tudi kaj privoščiš.	Dostojno življenje	Finančni dejavniki	Idealen dom za starost
I25	Idealen dom je dom, brez stopnic,	Brez stopnic	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
I26	manjša hiška,	Manjša hiša	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
I27	kjer imaš vse bolj na dosegu roke	Bližina in dostopnost storitev	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
I28	in je na takem okolju, kot je najina.	Sedanja okolica	Lokacija/Kje	Idealna okolica za starost
I29	Na obrobju mesta,	Na obrobju mesta	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
I30	da je malo bolj mir in že imaš skoraj občutek da si na podeželju,	Mirno okolje	Psihološki dejavniki	Idealna okolica za starost
I31	po drugi strani pa imaš čisto vse kar potrebuješ na dosegu roke.	Bližina in dostopnost storitev	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
INTERVJU ŠT. 11 – OSEBA J				
J1	Ne, ne bi nikamor se selila. Ne bi.	Neodobravanje selitve	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
J2	Sej nimam kej. Nimam kej. Je tako prijetno stanovanje. Mam dost prostora.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
J3	Sam tole pospravljanje me pa kr učas pol mal matra, pa sosedo pokličem.	Pomoč sosede pri pospravljanju	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
J4	Mislim, kar je treba gor v omarah. To se pa bojim na lojtro, ne. Se kr … od tistga časa, ko sm padla, mam kr strah, da bi spet padla.	Strah pred ponovnim padcem	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
J5	Prej sm več okrog hodila.	Manj fizične aktivnosti	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
J6	Zdej ne morm, ko me boli v kolenih in se utrudim,	Bolečine v kolenih	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
J7	No, ne vem.	Ne vem	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
J8	Tak se mi zdi, da pogrešam, mislim, tole pomoč na domu.	Vključitev pomoči na domu	Želje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
J9	Ne vem kje se to dobi, da bi kdo pršu, pa bi kej napravu, pa mu plačam,	Neinformiranost o pomoči na domu	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstave o staranju oz. bivanju doma

	ne. Zdej to ne vem kje se to dobi, ampak vem, da majo – po mestih majo to zlo pomoč na domu.			
J10	No, sam zdej si še nardim,	Samostojnost	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstave o staranju oz. bivanju doma
J11	ampak če ne bom mogla … Bi pa rajš, da bi mi doma kdo pršu pomagat kot da grem v dom.	Pomoč na domu raje kot selitev v dom za stare	Želje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
J12	Tole bi res rabl, da bi se tole mal odpiral, pa da nudi kakšne usluge v okolici.	Večja ponudba storitev pomoči na domu	Želje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
J13	No, recimo, če bi tole oni nudl, bi lahka js tule mela varovano stanovanje, ko je tk bliz, ne.	Bivanje v bližnjem varovanem stanovanju	Lokacija/Kje	Idealna okolica za starost
INTERVJU ŠT. 12 – OSEBA K				
K1	Ne želim menjat sredine. Želim ostat v svojem domu.	Ne		Selitev v drugo okolje
K2	Nimam finančne možnosti, da bi šou na bolše.	Finančna ovira za selitev	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
K3	Ja.	Da	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
K4	Ročne opore smo namontiral na steno v kopalnici,	Oprijemala v kopalnici	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
K5	da se laži tam gibam in umijem.	Lažje opravljanje toalete	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
K6	Odstranl smo še kako pohištvo notr	Odstranitev pohištva	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
K7	da se laži gibam s palco al pa z vozičkom po stanovanju … po potrebi.	Lažje gibanje s palico/invalidnim vozičkom po stanovanju	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
K8	Postlo sem dobil, tisto z oprijemom za lažje vstajanje pa elektro premikom. Pritisnem na gumb in tak lahka premikam kot ležanja.	Električna negovalna postelja	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
K9	V svojem domu itak nameravam ostat do konca življenja.	Do smrti	Trajanje	Predstave o staranju oz. bivanju doma

K10	Če se bo finančna situacija spremenila	Finančne	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
K11	bomo zamenjal vrata pa okna, za toplotno pa zvočno izolacijo.	Menjava oken in vrat	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
K12	V glavnem standardno, vsakdanje stvari so brez večjih sprememb.	Ne		Spreminjanje navad
K13	Odvisno od počutja	Odvisno od počutja	Želje	Spreminjanje navad
K14	pa zdravstvenga stanja.	Odvisno od zdravstvenega stanja	Želje	Spreminjanje navad
K15	Učasih sem se udeleževal športnih aktivnosti za starejše, zdej pa ne morm več.	Opustitev športnih aktivnosti za starejše	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
K16	V glavnem ne.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
K17	Glede na zdravstveno stanje bi se prilagajal kolkr bi se moral.	Odvisno od zdravja	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
K18	Normalno.	Normalno bivanje	Dober scenarij	Predstave o staranju oz. bivanju doma
K19	Ker sem družinski človk in nimam druge možnosti, bi ostal doma, tu, v stanovanju.	Dom kot edina možna opcija	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstave o staranju oz. bivanju doma
K20	Samo daj bože zdravlja.	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
K21	Živel bi z družino, s hčerko in z vnuki, da bi mel skupno življenje.	Medgeneracijsko bivanje z družino	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
K22	Bol veselo in živo bi blo v družini. Več pogovora z vnuki, smeha, veselja, druženja.	Pomen kvalitetne družinske povezanosti	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
K23	Idealna okolica bi bla za mene hiša,	Hiša	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
K24	skupno življenje z družino,	Medgeneracijsko bivanje z družino	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
K25	neki vrta pa več naravnega življenja.	Vrt	Fizične lastnosti	Idealna okolica za starost
K26	Predvsem psihičnega pomena, druženje velik pomeni.	Pomembnost stikov, druženja	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
K27	Najslabše bi blo, da se zdravje obema z ženo še poslabša	Občutno poslabšanje zdravstvenega stanja	Slab scenarij	Predstave o staranju oz. bivanju doma

K28	in ne mormo skrbet sami zase.	Nezmožnost skrbeti zase	Slab scenarij	Predstave o staranju oz. bivanju doma
K29	Dobr bi bilo, da smo čim manj odvisni od drugih	Čim manjša stopnja odvisnosti	Dober scenarij	Predstave o staranju oz. bivanju doma
K30	… da nam morjo drugi pomagat	Čim manjša stopnja pomoči drugih	Dober scenarij	Predstave o staranju oz. bivanju doma
K31	ampak na žalost ne gre drugač.	Pričakovanje, da bo pomoč potrebna	Mnenje o staranju oz. bivanju doma	Predstave o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 13 – OSEBA L				
L1	Ja js bom kr tukej ostala,	Ostati doma	Želje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
L2	dokler bom lahko,	Dokler bo možno	Trajanje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
L3	tut s kšno drugo pomočjo,	Bivanje doma s pomočjo	Želje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
L4	nego…	Bivanje doma z nego	Želje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
L5	Ja, ja, mi je zelo všeč to.	Pomoč na domu	Dober scenarij	Predstave o staranju oz. bivanju doma
L6	No, če bi blo kej hujšga,	Hujše okoliščine	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
L7	pa ni problemov, pol pa v dom.	Odhod v dom za stare	Lokacija/Kje	Selitev v drugo okolje
L8	Pol je ta neka edina opcija v dom najbrž, če bi blo res treba.	Odhod v dom za stare kot edina možnost	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
L9	kopalnica,	Prilagoditve v kopalnici	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
L10	da je lažje vstopanje v banjo,	Lažje vstopanje v kad	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
L11	pa da boš zdej naprej boš tele pragove,	Prilagoditev pragov	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
L12	da ne bo nevarnosti za padec.	Nevarnost pred padcem	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
L13	Ja, ja, ja, finančno. Je rekla (*imenovana oseba)* kar maš, pa ni treba vsega dat, k drgač bo pa ona, ona.	Finančna pomoč otrok	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
L14	Tko da tut če bo kdaj treba tiste stopnice,	Prilagoditev stopnic	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

L15	Ja, ja, to sploh nimam skrbi, bodo vse oni mi pomagal.	Finančna pomoč otrok	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
L16	Alpa dom plačvt, js mam premejhno pokojnino, je treba doplačat, ne, to nimam skrbi.	Pomoč otrok pri plačevanju doma za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
L17	Pa bi lahko šla gor, aveš, kar se tega tiče, gibljivosti. Ampak pozim, zakva bom gor kurila, ane.	Varčevanje s kurjavo	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
L18	Ja, to je sprememba. K prej smo pa gor sobe mel, gor smo spal, ane, so spalnice gor.	Spanje v pritličju hiše	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
L19	Recimo, če sm sama cel teden ane, da so na dopustu, sm zlo ležer, pa se mi kr ne da.	Leženo preživljanje prostega časa	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
L20	K res, rajš si dva jajca nardim, alpa skledo solate pa košček kruha, k da bi šla js skuhat zase. Ampak če skuham, pol pa več skuham, pol pa tri dni tist jem,	Manj kuhanja	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
L21	Ja, zdej še vse sama.	Samostojnost	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
L22	Ja js mam zdej sliko, ogledalo pr teti. Prej js tega pojma ne bi mela, zakaj in kako (govori o oskrbi na domu, op. a.). Js bi nejbrž mela mal odpora, da bi šla raj v dom, ane. Zdej pa vidm kako dol funkcionira, to bi bla pa js takoj kantent. Koj kantent, ja.	Bivanje doma z oskrbo na domu	Želje	Idealen dom za starost
L23	Da bi mela kje it na sprehod, ne da si takoj pod kolesji avtomobila.	Sprehajalne poti	Fizični dejavniki	Idealna okolica za starost
L24	Pa ropot, pa to.	Mirno okolje	Psihološki dejavniki	Idealna okolica za starost
L25	Drugač nej bojo naselja, to je vse v redu, ampak samo ena pot v naravo.	Bližina narave	Fizični dejavniki	Idealna okolica za starost
L26	Zdej pa js morm prečkat, če grem	Težave s prečkanjem glavne ceste	Razlog	Idealna okolica za starost

	recimo do hriba, morm prečkat glavno cesto,			
L27	Ja, rada, rada, js sm v hribe hodila, po borovnice, to mi pa manjka, ja.	Navezanost na naravo	Razlog	Idealna okolica za starost
L28	Ja, če bi bla pa js samo od naših odvisna,	Odvisnost od družine	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
L29	pa tle zaprta cel dan,	Zaprta cel dan	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
L30	Ampak tko, js nemorm od domačih nč prčakvt,	Ni pričakovanja o oskrbi s strani družine	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
L31	k so še v službi, od otrok (=vnukov, op. a.) tut ne k je šola,	Težko usklajevanje poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
L32	verjetno bi potem morala koga najet,	Organizirana oskrba na domu	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
INTERVJU ŠT. 14 – OSEBA M				
M1	Ja, želim bit tle, ane. Ja, mislm, sigurn.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
M2	Ja, dokler cajt bom lahko kej sam počel, bom ostau ane,	Do upada samostojnosti	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
M3	k po enkrat tega nebom mogu, pol pa nebom mogu, ane. Pa se ne obremenjujem preveč s tem. To še pride.	Neobremenjevanje glede nadaljnjega bivanja	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
M4	Ja, če neb mogu več do skreta pridt, pa take stvari ane,	Nezmožnost opravljanja toalete	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
M5	pol že neki da bi mogu pomoč nucat,	Potreba po pomoči	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
M6	Nč še.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
M7	Nimam nč, nobene take želje.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
M8	Sej pravm, pol, če se bo naredl kej tazga, bom že mogu ane.	Ko bo potrebno	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
M9	Sej vrjetn so v takem primeru štenge največ problem, ane.	Prilagoditev stopnic	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
M10	tko da tut če bi blo kej, se da hitr neki nardit, ane. To ni vprašanje.	Ni organizacijskih ovir	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

M11	Drgač je pa itak dost nizko, dost prostora, notranjih ovir ni, aveš.	Prilagojen dom za bivanje	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
M12	Če bi ohranu te, to bi blo najbol.	Ohranjanje sedanjih navad	Želje	Spreminjanje navad
M13	Če se bo pa kej spreminjal, bom mogu, itak, ne, pol ni kej.	Po potrebi	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
M14	Nč si dost ne predstavlam še.	Ni predstave o nadaljnjem bivanju		Predstava o staranju oz. bivanju doma
M15	To so želje, ane. Kaj ns pa čaka pa tko altko noben ne ve.	Negotovost	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
M16	Ja zame je idealno tle,	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealni dom za starost
M17	tle lepo v miru.	Mirno okolje	Psihološki dejavniki	Idealna okolica za starost
M18	Bližnja hriba vidm, tle, s kravam, idealno.	Bližina narave in živali	Fizični dejavniki	Idealna okolica za starost
M19	Sam da ne bi dolg ležu,	Pokretnost, mobilnost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
M20	dober scenarij, če že greš, da hitr greš.	Hitra smrt	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
M21	Pa da bi douh cajt ležu.	Dolgotrajna nepokretnost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
M22	K si nemorš sam nč pomagat, okol obrnt ne, v postli, ne.	Nezmožnost samonege	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 15 – OSEBA N				
N1	Js bi doma ostala, za anben dnar ne bi šla,	Dom kot edina možna opcija	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
N2	razn če bi bi blo tko, da ne bi blo anbenga pr hiš, kva pa pol.	Nemogoča družinska oskrba na domu	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
N3	Ja sam v takem, da ne bi mela tut enga ne, da bi en čaj prnesu alpa karkoli,	Osamljenost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
N4	drgač pa ne. Js ne bi zdržala dva dni, js bi umrla. Men bi blo tako dolgčas.	Dolgočasje v domu za stare	Občutki	Selitev v drugo okolje
N5	Samo en ročaj takle je reku da bo še dal, k sm rekla, nej da.	Ročaj v kopalnici	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
N6	Drugač pa mi ni nč.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

N7	Pa stol mam not tak, da se lahko usedem.	Stol v tuš kabini	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
N8	Uredu je, js nč druga ne želim, samo zdravje. drugo mam pa vse.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
N9	Ja tok mi govorijo, to ni treba, to ni treba, pa zdej še nism nč spremenila.	Ne		Spreminjanje navad
N10	Pol pa kdaj rečm, dej mi tole prnes, alpa js tole ne morm iz vrta alpa kej tazga. Sitnarm, mau sitnarm, no.	Iskanje pomoči pri družini	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
N11	To ne bom več. To nebom, k vidm, vse prpravm, če je že vse v redu, bom pa zažgala, če druzga ne, ane. Pa vidm, da nism sposobna več to pečt.	Opustitev določenih kuharij	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
N12	Bojim se, res se bojim,	Strah	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
N13	če bom sama ostala.	Živeti sama	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
N14	Ja premišlam, sevede, zato bi pa rada vidla, da bi kdo bil ane pr naš hiš.	Živeti z nekom	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
N15	Ja js bi bla vesela da tele poti ne bi mela.	Brez prometa v bližini	Fizični dejavniki	Idealna okolica za starost
N16	Js grem na uno stran in je tm lepo travnca in lepo je, sm rada tm. Mamo neki zelenice, jabuka mamo, pa jagode, trto.	Bližina narave	Fizični dejavniki	Idealna okolica za starost
N17	da bi še naprej lahko hodil na vrt	Vrt	Fizični dejavniki	Idealna okolica za starost
N18	Če maš ti enga še zravn, čist uredu.	Imeti nekoga ob sebi	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
N19	Če maš ti eno pomočnico mejhn nekje da ti ta težke lonce dvigne, pa da ti kej tazga premakne, ti še zmeri zravn vse pomagaš.	Pomoč pri gospodinjskih opravilih	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
N20	Ja, najbol bi bla domača, sevede najbol domača.	Pomoč bližnjega, sorodnika	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma

N21	Ja če sam ostaneš,	Živeti sam	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
N22	pol pa nimaš… Če ni nikjer nobenga, da bi ga lahko poklicu, ne.	Osamljenost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 16 – OSEBA O				
O1	Ja zdaj trenutno še želim ostati doma, seveda.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
O2	To je moj dom, sem se trudil tudi da bi si ga naredil tako, da bi lahko bil čim dalj časa tu.	Čim dlje	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
O3	Po drugi strani pa, saj nikoli ne veš kaj pride.	Negotovost/Nepredvidljivost	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
O4	Če slučajno zbolim še bolj, ali žena,	Poslabšanje zdravstvenega stanja	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
O5	potem pa bova verjetno morala v dom.	Odhod v dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
O6	Sej ne moreš reči nekomu od svojcev, zej pa ti skrbi za mene.	Ni pričakovanja o oskrbi s strani družine	Mnenje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
O7	To ravno da sem se preselil bol v pritličje.	Bivanje v pritličju	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
O8	Drugo ne vidim kaj posebnega.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
O9	Ne zaenkrat ne.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
O10	Idealen bi bil težko	Težko	Mnenje	Idealen dom za starost
O11	da veš kak smo stari, vsaki dan bi radi meli nekej drugače.	Težka uresničljivost želja	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
O12	Jaz bi imel rad dom, ki bi bil pri predmestju, da bi lahko šel v mesto,	V predmestju	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
O13	bi pa okoli bilo še vedno dovolj narave.	Bližina narave	Fizični dejavniki	Idealna okolica za starost
O14	Želel si bi sobo v pritličju	V pritličju	Fizični dejavniki	Idealen dom za starost
O15	z veliko teraso,	Velika terasa	Fizični dejavniki	Idealen dom za starost
O16	rad posedam zunaj pa opazujem okolico.	Rad poseda na terasi	Razlog	Idealen dom za starost
O17	Želel si bi biti v sobi skupaj z ženo.	Skupaj z ženo	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
O18	Imela bi svoj štedilnik,	Štedilnik	Fizični dejavniki	Idealen dom za starost

O19	da bi mi žena lahko kuhala kavo, jaz pa njej.	Pomembnost rituala priprave kave	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
O20	Obvezno želim imeti svojega psa sabo. Tudi druge živali bi lahko imeli.	Hišni ljubljenček	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
O21	Pa lahko bi bilo vse na dosegu roke, tak čez nekaj metrov bi že imel frizerja, banko, kafič, trgovino.	Neposredna bližina storitev	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
O22	Tak vse bi bilo organizirano, da bi lahko šel ne glede na to, da imam že malo težave s hojo.	Organiziran obisk storitev	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
INTERVJU ŠT. 17 – OSEBA P				
P1	Želim si ostati. Pomoje si vsak starček želi ostati.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
P2	Res mi ni všeč, ko pomislim, da me bo nekdo čisto tretji kopal, hranil, kar zmrazi me.	Neodobravanje nege s strani drugega	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
P3	Doma bi ostala v vseh primerih	V vsakem primeru bivanje doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
P4	Res, na dom sem tako navezana.	Navezanost na dom	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
P5	Težko si predstavljam kaj drugega.	Težka predstavljivost bivanja drugje	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
P6	Tudi teta, ki je že v domu, in jo obiskujem, ne vem.. ni to zamene.	Dom za stare kot neustrezen	Mnenje o selitvi	Selitev v drugo okolje
P7	Velik problem je, da imava z možem zelo majhne pokojnine.	Prenizka pokojnina	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
P8	Svojega sina pa resno ne bom obremenjevala s tem. To ni njegova naloga.	Da, vendar noče obremenjevat otroke s tem	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
P9	V naši hiši jaz vidim edino možnost, ki bi se dala postoriti, da bi se prestavili v klet	Selitev v klet	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
P10	ali pa da kupimo dvigalo.	Dvigalo	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
P11	Ampak vse to, je zelo drago in finančno nepredstavljivo.	Finančne	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

P12	Pa sej bi lahko vzela kredit, samo veš kako je to, da potem nekdo po tvoji smrti plačuje to.. eh.. ne, nebomo to.	Kredit za prilagoditve in kasnejše vračanje sorodnika po smrti starega človeka	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
P13	Kako dolgo bom lahko tu bom,	Dokler bo možno	Trajanje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
P14	če pa res ne bo šlo pa boma takrat videla kako naprej.	Razmišljanje o drugih opcijah ko ne bo več možno živeti doma	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstave o staranju oz. bivanju doma
P15	O tem nisem nikoli razmišljala.	Brez razmišljanja	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
P16	Želela bi da je okrog doma veliko zelenja. Ali bi bil to gozd, ali travniki, samo da nebi bil beton.	Veliko zelenja	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
P17	Želela bi, da bi imela svojo sobo, kjer bi lahko bila z možem sama.	S partnerjem skupaj v sobi	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
P18	Tudi kuhinjo bi še imela, da bi si skuhala kavo in čaj, ko bi si želela in nebi trebala čakati na sestre.	Lastna čajna kuhinja	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
P19	Obvezno bi imela živali. Jaz si ne predstavljam, da nebi imela mujceka al pa nekaj za cartati.	Prisotnost živali	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
P20	Tudi vrt! Obvezno. Lahko bi bil takšen kak je to po televiziji, da je vrt v lesenih takših visokih gredah. Da se ne pripogibaš dol.	Vrt z visoko gredo	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
P21	Uu mogoče bi bilo dobro če bi dom imel bazen, meni paše topla voda. Pa če si že nebi imela kaj za začeti, bi šla plavat.	Kopalni bazen	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
P22	Aha, lahko bi imeli še svoje zdravnike, da nebi rabili čakati tak dolgo, kot zdaj.	Stanovalci imajo zdravnika	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
P23	Ja če bom lahko hodila, je to zame dober scenarij.	Zmožnost hoje	Dober scenarij	Predstave o staranju oz. bivanju doma
P24	Najbolj me je strah, da bom obležala,	Nepokretnost/nemobilnost	Slab scenarij	Predstave o staranju oz. bivanju doma

P25	ali pa še ki padala po stopnicah, da si še slučajno kolk sterem ali pa kaj drugega. Tega me je strah.	Padec po stopnicah	Slab scenarij	Predstave o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 18 – OSEBA R				
R1	Jaz sem se tukaj rodila in mislim, da bom od tod tudi odšla, kam pač je treba it.	Do smrti	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
R2	Ja, če bi bila tak nepokretna,	Nemobilnost, nepokretnost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
R3	bi verjetno mogla poiskat, da bi se nekam odselila.	Verjetnosti primoranosti selitve	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
R4	Dok pa sama zmorem, pa ne bi šla nikamor.	Do upada samostojnosti	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
R5	Mhm.	Da	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
R6	postlo, kak se reče.. držalo za pomoč pri vstajanju. Trapez ali kak je že.	Posteljni trapez	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
R7	Pa stranišče smo prilagodili temu – imam ročaje, da se lažje vsedeš in tudi vstaneš.	Straniščni ročaj	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
R8	Aja, pa v kopalnici je tudi.. zdaj je tuš kabina, ki je dosti boljše kot pa bana.	Tuš kabina namesto kopalne kadi	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
R9	Ne vem zdaj točno, kaj bi še lahko prilagodili.	Ne vem	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
R10	Za zdaj imam dovolj prilagoditev.	Dovolj prilagoditev	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
R11	Ja, to pa je dosti drugače ja.	Da		Spreminjanje navad
R12	Zdaj imam tudi recimo mobitel, da če grem kam, da ga vzamem zraven.	Nošenje mobilnega telefona s seboj	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
R13	Pa tudi na olje zdaj kurim, prej sem pa na drva,	Gretje na olje namesto na drva	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
R14	ker jih zdaj si ne morem več sama nosit.	Nezmožnost nošenja drv	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
R15	Da bo tako kot je zdaj. Nič mi ne manjka.	Kot je sedaj	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma

R16	Samo da bi mi zdravje služlo.	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
R17	Idealnega doma ni.	Ne obstaja	Ne obstaja	Idealen dom za starost
R18	Težko pa bi živela nekje, kjer bi bila utesnjena,	Utesnjeno okolje	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
R19	ker sem skoz v naravi,	Stik z naravo	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
R20	skoz živim samostojno življenje	Samostojnost	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
R21	in si ne morem predstavljat, da bi bila nekje recimo v bloku zaprta.	Omejeno bivanje v bloku	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
R22	Tako da hiša na podeželju,	Hiša na podeželju	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
R23	v miru,	Mirno okolje	Psihološki dejavniki	Idealna okolica za starost
R24	po možnosti čim več cvetja okoli bajte.	Cvetje okoli hiše	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
R25	Najhujše je, če pomisliš.. da te spomin zapusti na starost,	Izguba spomina	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
R26	da vse v slabi luči vidiš. To je najhujše za starega človeka.	Pesimizem	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 19 – OSEBA S				
S1	dokler si jaz tako naredim, kot si zdaj naredim,	Samostojnost	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S2	se zelo dobro počutim doma.	Dobro počutje v sedanjem domu	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S3	Vem pa tudi, da mi stojijo vsi ob strani doma	Podpora družinskih članov	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S4	in da mi pomagajo.	Pomoč družinskih članov	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S5	Če bi bilo pa kdaj tak, da ne bi mogla več,	Upad samostojnosti	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
S6	da obležim v postelji,	Nepokretnost, nemobilnost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
S7	bi pa raje šla v dom,	Odhod v dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
S8	kot pa da doma obremenjujem družino.	Obremenjevanje družinskih članov	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma

S9	Ne bi mi bil problem it v dom.	Sprejemanje opcije odhoda v dom	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
S10	Ne,	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
S11	zdaj še nismo potrebovali tega.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
S12	Sicer je tak pritličje, tak da ne rabim nekih prilagoditev še zdaj.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
S13	Nismo nič prilagodili.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
S14	Če bo pa treba, pa bomo.	Če bo potrebno	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
S15	Finančno ni tak problem, mi bodo otroci sigurno pomagali, če bo šlo za kak večji znesek.	Ni finančnih ovir	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
S16	Ogromno,	Da		Spreminjanje navad
S17	recimo po kosilu, če mi paše, si privoščim kakšno uro počitka lepo,	Več počitka	Navade s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
S18	tak da kratko malo naredim v danem trenutku tisto, kar je dobro za mojo dušo.	Več posvečanja sebi	Navade s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
S19	Ja tak kot je zdaj	Kot je sedaj	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S20	da bi le bila še dolgo zdrava	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S21	in bi lahko vse sama delala… to si želim.	Samostojnost	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S22	Zelo pomembno bo tudi to, če bodo zdaj v našem kraju zgradili ta dom za stare, kot pravijo.	Dom za stare v domačem kraju	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
S23	prvič je za svojce lahko, ker bo tukaj blizu	Bližina doma za stare za sorodnike	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
S24	drugič pa če bodo imeli neke vrtove, se bodo te ženske v domu z nečim zunaj ukvarjale in jim bo čas hitreje tekel.	Pomembnost vrtov za kmečko prebivalstvo	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje

S25	Drugače pa sem bila že v nekaj domovih, in se mi zdi, da jim čisto nič ne manjka, da je idealno.	Pozitivna izkušnja z domovi za stare	Občutki	Selitev v drugo okolje
S26	Tako da bi si kar želela nekaj takega,	Sprejemanje opcije odhoda v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
S27	če sama več ne bi mogla.	Upad samostojnosti	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
S28	Mislim, da bi bila super zadovoljna s to oskrbo v domu.	Pozitivna naravnanost glede doma za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
S29	dokler sem na nogah,	Mobilnost, pokretnost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S30	da si lahko sama vse postorim,	Samostojnost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S31	mogoče če bi potem bilo tak da ne bi mogla vsega sama, da mi otroci še pomagajo,	Pomoč otrok pri delni samostojnosti	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S32	nikakor si pa ne želim da obležim nekje v postelji	Nepokretnost, nemobilnost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S33	in da bi mogla mlada družina se z mano ukvarjati. Tega si pa res ne želim.	Obremenjevanje družine z oskrbo	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S34	Pa kljub temu, da vem, da me majo neizmerno radi, pa smo navezani pa čisto vse.	Obremenjevanje družine z oskrbo kljub dobrim odnosom	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S35	Ampak če si tak.. če maš bolnika v postelji in rabi nego 24 ur na dan, to pa res ni za drugam kot pa za v dom.	24-urna nega nepokretnega človeka	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
S36	Toliko pa moraš bit realen, da vidiš situacijo	Zavedanje o realnih zmožnostih bivanja doma	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S37	in ne obremenjuješ drugih.	Obremenjevanje drugih	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
S38	Sem pa prepričana, da če bi sama tak v postelji ostala, da bi otroci neizmerno na mene pogledali..	Podpora in pomoč otrok v primeru nepokretnosti, nemobilnosti	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 20 – OSEBA Š				
Š1	Dokler si sami pomagamo ne, bi	Dokler je medsebojna partnerska pomoč	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma

	najrajše ostala u svojem domu.			
Š2	in sm vidla, da dom ni tako huda reč ku bi si človek mislu.	Sprejemanje opcije odhoda v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
Š3	Ja recimo, če bi bla nepokretna.	Nemobilnost, nepokretnost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
Š4	Da si ne moreš pomagat sam, ne moreš skuhat,	Upad samostojnosti	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
Š5	ne moreš opravit toalete in tega.	Nezmožnost samonege	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
Š6	Sin mi zmjrem reče 'mama, zmjrem smo razširjena družina in kar ne boš mogla, prideš h nam ne'.	Možnost bivanja pri otrocih	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
Š7	Zdej ne vem kaj bi blo, kadr bi pršla pred dejstvo. Kaj bi se odločla. Kakw bi blo. Sej je uprašanje ne.	Odvisno od dane situacije	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
Š8	Ker je služba in glede na to, da so vezani na dežurstva, nočne in tw, bi tudi bi blo malo teško.	Težko usklajevanje poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja	Mnenje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Š9	Zdej edina ovira zdej u tem stanovanji u bodoče, če bi pršlo do tega, je kopalnica.	Kopalnica	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Š10	Ne, ne.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Š11	Dokler smo še pri močeh, da lahko to nrdimo.	V bližnji prihodnosti	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Š12	Nejveč s preživljanjem prostega časa.	Da		Spreminjanje navad
Š13	Tkw, da več potujem.	Več potovanj	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
Š14	U naravi sm bla zmjrem, smo djlali na zemlji in to. Ampak zdej so to pohodi z društvom.	Pohodi s športnim društvom	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
Š15	H telovadbi hodem.	Organizirana telovadba	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
Š16	Tkw da si lahko privoščimo dosti več prostega časa prou za našu dušu.	Več prostega časa zase namesto obveznosti, dela	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad

Š17	Ne, ne. Jst niti ne razmišljam kolko let imam.	Starost ne predstavlja težav pri prostem času	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
Š18	Ne vem, kaj bi blo tw, da bi.	Ne vem	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
Š19	Ja, zaenkrat ne.	Ne	Potreba po spremembi navade	Spreminjanje navad
Š20	Recimo, da kadar bo potrjba, da me pridejo otroci večkrat po zmožnosti tkw obiskat.	Pogostejši obiski s strani otrok	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Š21	Recimo če je potrjba prinesit hrano. Če je potrjba, da ti dostavejo na dom tku, da ne zmoreš sam do trgovine, nmoreš tkw ne.	Otroci po potrebi prinesejo potrebščine	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Š22	Al pa si poiskat kšno pomoč na domu za določene usluge.	Po potrebi pomoč na domu	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Š23	Dom za upokojence je u bližini in to mi je najbližje, da si u svojem okolju.	Dom za stare v domačem kraju	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
Š24	Najrajši seveda, da si prilagodiš doma.	Prilagojen dom	Želje	Idealen dom za starost
Š25	Ja tko da me pride kšn pogledat.	Obiski na domu	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Š26	Ja, ja.	Čim daljše bivanje doma	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Š27	Ne vem, če bi uzela za slabo, da bi mogla it u dom. Pač bi mogu jet.	Sprejemanje opcije odhoda v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
Š28	Ja, si čim bolj olajšat. Če je mogoče, se pripravit psihično, da moreš. Da je to ta bujša rešiteu, če ni druge bujše.	Sprijaznjenje z odhodom v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
Š29	Hja, sej mogoče da ni slaba ideja.	Sobivanje s študentom kot potencialna ideja	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Š30	Kku bi blo u praksi, pa zdej nvem kr nimamo to takih izkušenj.	Premalo izkušenj za obliko sobivanja s študentom	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 21 – OSEBA T				
T1	Ma kam čem se selit?	Dom kot edina možna opcija	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstave o staranju oz. bivanju doma

T2	Ma sej sm se selu pred 3 leti. Mi ne pada na pamet zdej, da bi se spet selu.	Izkušnja selitve v preteklosti	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
T3	Čem ostat doma dokler bo mi služlo zdravje.	Dokler zdravje služi	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T4	Kadr ne bom upu več samostojno živet.	Upad samostojnosti	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
T5	Bom mogu iskat kšno drugo primerno rešiteu.	Iskanje primerne rešitve ob upadu samostojnosti	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstave o staranju oz. bivanju doma
T6	Grem usaki dan mimo doma upokojenceu na vrt pa se mi zdi, da mi tm to zaenkrat ne bi pašalo.	Nesprejemanje opcije odhoda v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
T7	Ja.	Renovirano stanovanje, vendar ne za starost	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
T8	Ma zaenkrat ne bi nč.	Ne	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
T9	Kadar bo pršla kšna potreba, bom mogu kej spremenit.	Ko bo potrebno	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
T10	Ma zdej ne rabim neč.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
T11	Ja.	Da		Spreminjanje navad
T12	Dosti reči si moram zapisat, recimo kdaj mam kšna pomembna opravila	Več beleženja glede opravil	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
T13	kr me spomin učasih heca.	Slabši spomin	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
T14	Prej je žena dosti dosti bolj kuhala in skrbela za gospodinjstvo. Potem sm mogu jst to preuzet in zdej to use delam sam.	Prevzemanje skrbi za gospodinjska opravila	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
T15	Prideš u leta, si bolj počasen	Manjša okretnost v starosti	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
T16	in greš u trgovino to bolj blizu pa tudi če je en malo dražje.	Odhod v bližnjo trgovino kljub višji ceni	Navade povezane z obiskovanjem storitev	Spreminjanje navad
T17	Pride dostkrat prou, da mam to blizu trgovino in če kej nujno rabim, imam blizu ne.	Bližina trgovine	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad

T18	Ne. Ne vem.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
T19	Če bom še najprej tko vitalen, bo super.	Ohranjanje vitalnosti	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T20	Da sm lahko kar se da čim več cajta doma ne.	Čim daljše bivanje doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T21	če bi bla žena še živa, bi blo use drgače.	Staranje s partnerjem	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
T22	Absolutno. Je drgači zdej ne ko sm sam. Ni kar tako to ko živiš z osebo štjrdeset let in pole je ni več.	Pomembnost bivanja s partnerjem	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T23	sej je uredu stanovanje zdej tko ku je. Ne manjka prou neč.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
T24	Nmorem pa jst vedet kej mi bo pašalo met ko nbo moč več bit tolko zdrau in samostojen.	Nepredvidljivost	Mnenje	Idealen dom za starost
T25	Zaenkrat še vedno upam use postorit	Samostojnost	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T26	in mi paše bit doma.	Ugodno bivanje doma	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T27	Ma čene mi definitivno dosti pomeni, da se redno vidim z otrocmi.	Redni stiki z otroci	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
T28	Da en sin živi u istem bloku in da se vidimo.	Neposredna bližina otrok	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
T29	Če bi biu recimo švoh zdrauja	Slabo zdravstveno stanje	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T30	in da me ne bi noben pršu obiskat.	Brez obiskov, osamljenost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T31	Da bi otroci živeli bolj daleč	Oddaljenost otrok	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T32	in se ne bi vidli pogosto.	Redki stiki z otroki	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
T33	Če nbi blo druge izbjre, bi mogu jet tudi u dom.	Odhod v dom za stare ko ni druge izbire	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
T34	Uglavnem, nmorem zaenkrat nč rečt kej bo.	Nepredvidljivost	Občutki	Selitev v drugo okolje
T35	Ma vem, da zdej trenutno nism zainteresjran za kašn dom.	Nezainteresiranost za odhod v dom za stare	Občutki	Selitev v drugo okolje

INTERVJU ŠT. 22 – OSEBA U				
U1	Želim ostati	Ostati doma	Želje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
U2	pokojnine so premajhne ane, morale bi biti tako visoke, da bi si v prihodnosti lahko zagotovil bivanje v domu.	Dom za stare - Nizka pokojnina	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
U3	imam moža, ki zaradi prometne nesreče, ki se je zgodila vrsto let nazaj, je zdaj na vozičku,	Mož na invalidnem vozičku	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
U4	dvigalo mamo,	Dvigalo	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
U5	Pa stanovanje tud primerno.	Stanovanje primerno za invalidni voziček	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
U6	Ne,	Ne		Spreminjanje navad
U7	naložila sem si še več stvari.	Več obveznosti, opravil	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
U8	Prej nisem imela časa zdj ga pa mam.	Več prostega časa	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
U9	K nam mogla več bom pa spet doma ane.	Ko bo upad moči	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
U10	Vse je in bo odvisno od moje moči.	Odvisno od moči	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
U11	Recimo če si čist nepokreten	Nepokretnost/nemobilnost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
U12	je bol, da si nekje kjer te lahko negujejo.	Nekje, kjer je nega	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
U13	Če pa si pokreten	Pokretnost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
U14	lahko sam skuhaš	Samostojnost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
U15	je pa fajn, da greš v varovana stanovanja	Oskrbovano stanovanje	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
U16	alpa, tko kokr sva midva.	Bivati doma	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
U17	K pa ne gre več	Ko ne gre več	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje

U18	je pa dom za stare prva varianta, nč druzga.	Odhod v dom za stare kot edina možnost	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
U19	Samo, da ne bom breme otrokom,	Obremenjevanje družine z oskrbo doma	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
U20	ker če si pa breme je pa problem, je zmeri bil in zmeri bo.	Problematičnost oskrbe doma s strani otrok	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 23 – OSEBA V				
V1	Želim ostati v svojem domu,	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
V2	dokler bom le lahko.	Dokler bo možno	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
V3	Ampak vem, da bodo enkrat stopnice do stanovanja prenaporne.	Stopnice do stanovanja	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
V4	O tem kaj potem, pa bomo takrat razmišljali.	Ko bo potrebno	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
V5	Renovirala sva, ampak nič nisva posebej prilagajala,	Renovirano stanovanje, vendar ne za starost	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
V6	edino kad sva zamenjala za tuš,	Tuš kabina namesto kopalne kadi	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
V7	za takrat, ko nebi mogla več plezat v kad.	Lažje vstopanje v kad	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
V8	Razmišljala sva tudi o stopnicah, ker podreti jih ne moremo,	Stopnice	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
V9	mogoče bi bila selitev enkrat v prihodnosti v eno stanovanje, ki bi bilo manjše.	Manjše stanovanje	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
V10	Ne vem, ne razmišljam še o temu. Živim, kot živim.	Malo razmišljanja o selitvi	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
V11	Zaenkrat še vse delam enako kot prej.	Ne		Spreminjanje navad
V12	Mogoče malo večkrat grem k zdravniku	Pogostejši obisk zdravnika	Navade povezane z obiskovanjem storitev	Spreminjanje navad
V13	Ne vem,	Ne vem	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
V14	Nočem o tem razmišljat dokler ni treba.	Noče razmišljati o tem dokler ni potrebno	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
V15	Kaj je idealno pa ne vem	Ne vem	Mnenje	Idealen dom za starost

V16	idealno bi bilo, da sem popolnoma zdrav	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
V17	ampak v starosti se to ne more pričakovat ane.	Zavedanje o slabšanju zdravstvenega stanja	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
V18	manjka samo kakšna manjša živilska trgovina in pekarna.	Več trgovin	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
V19	Družino imam blizu, to mi je najbolj pomembno.	Bližina družinskih članov	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
INTERVJU ŠT. 24 – OSEBA Z				
Z1	Ostanem tukaj.	Ostati doma	Želje	Predstave o staranju oz. bivanju doma
Z2	Pa mir je tukaj, ni hrupa.	Mir	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstave o staranju oz. bivanju doma
Z3	Zamenjala sem posteljo.	Nova postelja	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Z4	Drugo nimam pa kaj za renovirat	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Z5	Tle mi manjkajo hribi. Skoz sem hodila v hribe, vsak teden ob sobotah in nedeljah. Tudi na Triglavu sem bla. Pa smučali smo. Tu je pa vse ravno.	Opustitev pohodništva	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
Z6	Zaenkrat sploh o tem ne premišljujem.	Ne premišljuje o tem	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Z7	Kar bo, pa bo.	Kar bo dano v situaciji	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Z8	Zame je idealno tukaj, kjer sem zdaj v tem mojem stanovanju.	V sedanjem domu	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
INTERVJU ŠT. 25 – OSEBA Ž				
Ž1	Želim si ostati	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Ž2	do smrti,	Do smrti	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Ž3	v nobenem primeru se ne bi selil.	V nobenem primeru	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
Ž4	Na žalost ne.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

Ž5	Ne da se popraviti.	Popravila niso možna	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Ž6	Grajena je po starem načinu, stara pa več kot 200 let.	Stara gradnja hiše	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Ž7	Niti se več ne splača.	Finančno se ne splača	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Ž8	Nekda sem delal vse, zej pa več nič. Nimam več delovnih navad.	Opustitev dela	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
Ž9	Še zej bi ga, samo mi žena ne dovoli	Opustitev vožnje z avtomobilom	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
Ž10	Povem pa ti, da se na cesti tudi ne bi več počutil varnega.	Manj varnosti na cesti	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
Ž11	Na čakanju. Ne vem, kakšna je vrsta	Čakanje na smrt	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Ž12	Postelja.	Postelja	Želje	Idealen dom za starost
Ž13	Zdrav sem več ne. Jaz man diagnozo popuščanje srca, postaralo se je.	Slabo zdravstveno stanje	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 26 – OSEBA X				
X1	Želim ostati če se bo le dalo.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X2	Drugače bo treba v dom.	Dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
X3	Če ne bom imela nobenega, bi šla v dom.	Osamljenost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
X4	Ker otroci imajo službe.	Otroci zaposleni	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
X5	Drugače pa ne bi rada šla v dom.	Nenaklonjenost selitvi v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
X6	To hišo smo sami gradili in bi rada ostala tu.	Ostati doma – sami gradili hišo	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X7	Ne nisem.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
X8	Ni bilo potrebno. Je bila hiša tako prilagojena oziroma zidana.	Že pri gradnji hiše prilagoditve	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
X9	Edino držalo za stopnice,	Držalo za stopnice	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

X10	samo v kopalnici podloga da mi ne zdrsne	Protizdrsna podloga v kopalnici	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
X11	Ja širok vhod,	Širok vhod	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
X12	pritličje brez stopnic praktično.	Pritličje brez stopnic	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
X13	Da je v pritličju najbolj nujno: kuhinja, kopalnica, sobica.	Vsi nujni prostori v pritličju hiše	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
X14	Ja.	Da		Spreminjanje navad
X15	Saj ne morem iti nikamor!	Ne more iti nikamor	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
X16	Nisem več aktivna v Karitas in v župniji.	Opustitev aktivnosti v skupnosti	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
X17	Ma ne ne bi nič,	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
X18	ker itak nič ne bom mogla.	Nemogoče izvajanje spremenjenih navad	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
X19	Težko.	Težko	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X20	Vsak dan mi je huje.	Čedalje slabše	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X21	Pa tudi če bom mogoče morala kakšno negovalko na dom.	Negovalka na domu	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
X22	Ma ne bi šla v dom upokojencev	Nenaklonjenost selitvi v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
X23	da ima dostop do kopalnice, sobe in kuhinje.	Dostop do bivalnih prostorov	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
X24	Zunaj pa da ima vhod brez stopnic	Vhod brez stopnic	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
X25	in za sprehod malo pločnika, da se lahko sprehajaš.	Pločnik za sprehajanje	Fizične lastnosti	Idealna okolica za starost
X26	Predvsem zato da si lahko samostojen.	Ohranjanje samostojnosti	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X27	Da imaš vsaj nekoga, ki ti malo pomaga	Pomoč nekoga	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma

X28	in da me otroci malo obiščejo	Obiski sorodnikov	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X29	kdaj pa vsaj pokličejo po telefonu. In prijateljice me pokličejo po telefonu.	Telefonski klici sorodnikov in prijateljev	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X30	Bolna je.	Bolezen	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X31	Nič ne gre ven.	Nemobilnost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X32	Nihče ne skrbi zanje. Res so zanemarjeni.	Zanemarjenost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
X33	Tudi socialna jih ne pogleda.	Pasivna socialna služba	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 27 – OSEBA Y				
Y1	Ja seveda, se ve da je najbolje doma.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Y2	Ampak ko bo treba bom šla v dom.	Dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
Y3	Ja dokler lahko sama skrbim bom doma.	Dokler lahko skrbi sama zase	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Y4	Potem pa ko bi bila enemu breme bi se pa preselila.	Biti nekomu breme	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
Y5	Šla bi verjetno v dom.	Dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
Y6	Ker drugega pri nas ni.	Malo lokalne ponudbe za selitev	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
Y7	Sem slišala da imajo v Ljubljani neke gospodinje, tisto bi bilo fino.	Gospodinjske skupine	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
Y8	Je dolga čakalna vrsta	Dolga čakalna vrsta za lokalni dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
Y9	in drago je.	Draga namestitev v domu za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
Y10	Ja uredila sem si pritličje	Ureditev pritličja	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Y11	in se preselila dol.	Selitev v pritlične prostore	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Y12	Uf seveda, tega je veliko.	Da		Spreminjanje navad

Y13	Ma to bomo videli sproti ne.	Po potrebi	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
Y14	to da bom doma čim dlje.	Čim dlje časa	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Y15	Dokler se bo dalo,	Dokler bo možno	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Y16	ko pa se ne bo dalo, grem pa v dom.	Ko ne bo mogoče biti doma	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
Y17	Ma tako kot imam jaz.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
Y18	Da imam vse pri roki.	Vse pri roki, blizu	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
Y19	Edino še avtobus do mesta.	Avtobusna linija do mesta	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
Y20	Slabo je to če nimaš kam it,	Slabe prometne povezave	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Y21	da bi imeli avtobus, kombi.	Prevoz	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Y22	Drugače je pa idealen scenarij tako kot imam.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
Y23	Da imam vse pri roki. Brez ene stopnice.	Brez stopnic, pritličje	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
INTERVJU ŠT. 28 – OSEBA Q				
Q1	Hudo bi moglo biti ka bi se želela v seliti.	Huda stiska, situacija	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
Q2	Do smrti bi najraje doma bila.	Do smrti	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q3	Taka si nikomi nej v breme.	Obremenjevanje drugih	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q4	To je največja želja.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q5	Nejsmo še nika prilagodili	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Q6	Tou bi bile stopnice.Sicer zdaj je dobro, dokejč lejko odiš	Stopnice	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Q7	Dalo bi se to nekak napraviti. Sigurno.	Brez ovir	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
Q8	Ja to san zdaj opustila.	Opustitev vožnje z mopedom	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
Q9	Pravin, v mesto. V mesto več nejden sama.	V mesto s spremstvom	Navade povezane z	Spreminjanje navad

			obiskovanjem storitev	
Q10	V šumo (gozd) več ne odin telko.	Manj zahajanja v gozd po drva	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
Q11	Ker se bojin, ka se poškodujen.	Strah pred poškodbo v gozdu	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
Q12	Vse mi še paše kak je zdaj. Nemren si niti predstavlati ka de neka nači zdaj.	Ne	Načrtovanj spreminjanja navad	Spreminjanje navad
Q13	Nisika,	Nizka hiša	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
Q14	brez stopnic,	Brez stopnic	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
Q15	velki vrt,	Veliki vrt	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
Q16	park okoli,	Park okoli hiše	Fizične lastnosti	Idealen dom za starost
Q17	Trgovino, lekarno, frizer.	Bližina storitev	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
Q18	Takak je pri nas doma, nič nebi spreminjala.	Trenutna razporeditev doma	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
Q19	Takak je.	Kot je sedaj	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q20	Mir v družini,	Dobri družinski odnosi	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q21	lejko odin.	Pokretnost, mobilnost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q22	Dokejč si zmožen biti sam, brez tuje pomoči.	Ohranjanje samostojnosti	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q23	nekših poškodb,	Poškodbe	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q24	nekših neprilik,	Nevšečnosti	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q25	prepirov,	Družinski prepiri	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q26	Ja zdravstvenih težav naj nebi bilo.	Dobro zdravstveno stanje	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
Q27	Najhujše pa to, pamet naj je čedna.	Zdrav razum	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma

INTERJU ŠT. 29 – OSEBA W				
W1	To je pa nej tak enostavno nej. Kelko je bilo vloženoga truda, dela, neprespanih noči pa to vsega ka je to..v ton smisli bi bilo dom težko zapistiti.	Navezanost na dom	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
W2	Vsekakor želin ostati doma.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
W3	Nejsan nika spremeno. Do zdaj neje bilo potrebe.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
W4	Odvisno od toga ka bi te doletelo.	Odvisno od situacije	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
W5	Če bi človik znau, ka bi se na to pripravlau ka bi se njemi dogodilo. Ka bi se njemi dogodilo vutro ali pa za mesec dni ali pol leta nej. Ka bi to predvideval že naprej, te bi to mogoče lejko kaj napravo.	Nepredvidljivost načrtovanja	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
W6	Več se ne vozin san z avtojon.	Vožnja z avtomobilom v spremstvu	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
W7	Proge za kolesarjenje san tudi skrajšo.	Manj kolesarjenja	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
W8	Tak san tudi menje časa od doma.	Več časa doma	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
W9	Pa tudi zaradi prometa. Ker so ceste tudi ravno nej tak okej.	Manj varnosti na cesti	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
W10	Na večje spremembe ne računan. Ka bi planeral nekaj v prazno je pomojen brez smisla.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
W11	Nekak bi ga tak napraviti mogli tisti, ki so za to postavleni, ka bi starejši meli dostope pa vse čista enostavno nej.	Dostopnost do bivalnih prostorov	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
W12	To bi pač nekje mogli napraviti, tisti kateri se s ten ukvarjajo.	Usposobljen kader zadolžen za idealen dom in okolico	Mnenje	Idealen dom za starost

W13	Sigurno bi hiša bila brez nadstropij,	Pritlična hiša	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
W14	brez stopnišč.	Hiša brez stopnic	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
W15	Preveč velka najbrž nebi bil za to, negi srednje velikosti.	Hiša srednje velikosti	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
W16	Ge živiš, pa ge spiš, pa kopalnice in sanitarije bi dal čim bliže.	Bližina in dostop do bivalnih prostorov	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
W17	trgovina pa doktor	Bližina trgovine in zdravnika	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
W18	pa tisto ka trbej starejšin; kakši vrti ali kakše živali.	Vrt in živali	Fizične lastnosti	Idealna okolica za starost
W19	Ker je pri nas kmečki narod, ka nebi ravno tisto te včasi pozabo, ka bi mogoče što še malo nekaj kopal ali delal - malo bi še tisto nekaj dregal nej.	Ohranjanje kmečkih spretnosti	Razlog	Idealna okolica za starost
W20	To je težko pitanje. Neman odgovora na vse takše stvari.	Ne vem	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 30 – OSEBA a				
a1	Bi kr ostal tu.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
a2	Ne vem. Ni ga.	Ni razloga za selitev	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
a3	Je že blo kr pripravljen. Takrat ko sma s hčero tole hišo obnavljala, sma že takrat študirala na to.	Pri prenavljanju hiše	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
a4	Tak da mam prilagojen.	Da	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
a5	Mam tuš kabino, mam nizko, da lahko notr prideš, se lahk usedeš, se lahk stuširaš.	Tuš kabina z nizkim pragom	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
a6	Pa prej so bli tuki notr sam dimniki. Predn sm prisu so ble tuki notr peči na trdo gorivo. Ni blo centralne. Glinene peči so ble, pol sma jih pa s hčerjo vn zmetala.	Centralna kurjava namesto glinenih peči	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
a7	Sej veš, tista peč je lahko tud strup. Tak ko je pa centralno ogrevanje, je pa peč dol in ne more nč nevarnih	Strah pred uhajanjem škodljivih plinov in zastrupitvijo	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

	plinov uhajat. Tak nimam nevarnosti, da bi se zastrupu.			
a8	Pa ni mi treba vn po drva hodit.	Ni treba po drva	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
a9	To sma že takrat prilagodila.	Že pri prenavljanju hiše	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
a10	Hodit ne morm tulk, kot sm. Hodim že, ampak ne tak velik.	Manj pohodništva	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
a11	Nebi nč.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
a12	Tak kot je.	Kot je sedaj	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
a13	V redu je tak.	Kot je sedaj	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 31 – OSEBA b				
b1	Rajš bi, da bi ostala doma.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
b2	Ja šla bi recimo, če bi moj brat bil sam.	Če bi bil brat sam	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
b3	Pol bi šla k njemu.	Selitev k bratu	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
b4	Jst ne vem no, vse je blo tak.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
b5	Uporabljam pa pri hoji palico.	Uporaba palice pri hoji	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
b6	Tu mam tud blizu posteljo,	Bližina postelje	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
b7	Ne, ne.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
b8	Pa rože mam tam. Si pa želim več rož. Ampak vem, da jih ne morm met.	Več rož	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
b9	Da ne grem na potep,	Opustitev pohajanja	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
b10	da ne grem karte igrat,	Opustitev družabnega kartanja	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad

b11	da ne grem plesat.	Opustitev plesanja	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
b12	Nič nebi.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
b13	Ja jst si želim, da bi bla zdrava,	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
b14	pa hodila.	Zmožnost hoje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
b15	Da maš ob seb take ljudi, ki se razumejo, da se radi majo.	Kvalitetni, ljubeči odnosi	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
b16	Malo večje kot to, tu mamo eno sobo premalo.	Večje stanovanje	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
b17	Drugač pa bi si želela, da bi blo lažje dol za pridet. Da nebi blo stopnic.	Stanovanje brez stopnic	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
INTERVJU ŠT. 32 – OSEBA c				
c1	Ja želim si tule ostati.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
c2	v vsakem primeru!	V vsakem primeru bivanje doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
c3	Zarad bolezni	Bolezen	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
c4	pa onemoglosti se bom morala selit.	Onemoglost	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
c5	Ne. Nič,	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
c6	ker itak mamo vse vredu.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
c7	Edino če bi zunaj pri stopnicah,	Zunanje stopnice	Potencialna okoliščina, ki zahteva prilagajanje	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
c8	če bi bla tak stara, da nebi mogla hodit,	Nezmožnost hoje	Potencialna okoliščina, ki zahteva prilagajanje	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
c9	bi morali dat tist za roke, da se takle držiš.	Ograja za zunanje stopnice	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
c10	V bani mam edin tist za primt.	Držalo v kopalni kadi	Obstoječa prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

c11	Vrjetno bi pri zunanjih stopnicah morali nardit ograjo, da se bi lahk prijela, nič drugega.	Ograja za zunanje stopnice	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
c12	No to bomo pa že izvedli, ker mi bo sosed naredu. Ni problema.	Ni ovir	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
c13	Kadar bo treba to nardit, bomo že nardili.	Kadar bo potrebno	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
c14	Ja,	Da		Spreminjanje navad
c15	da več zabušavam kot pa sm včasih.	Manj fizične aktivnosti	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
c16	Več gledam televizijo, ko jo včasih sploh nism mela časa gledat.	Več gledanja televizije	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
c17	Zato ker je več časa.	Več prostega časa	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
c18	Naše (del sorodnikov) bi morala spremenit, da bi bli normalni, ko se kr nekaj muhajo pa ne vem zakaj. Manjka mi to, da če pride problem, da se lahko reši s pogovorom, to men manjka tule.	Boljši odnosi s sorodniki	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
c19	Jst si predstavljam, da bom ostala do smrti zdrava in čila.	Do smrti zdrava	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
c20	Da pride kdo k teb na obisk.	Obiski na domu	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
c21	Da maš vse pri roki.	Dostopnost, bližina/Vse na dosegu rok	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
c22	Ja da bi bla čist sama.	Osamljenost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
c23	Jst se bojim recimo, da me bo kap zadela, pa bom tu zgnila.	Strah pred osamljeno smrtjo	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
c24	Ja, ker nobedn ne pride od gor pogledat, nč.	Medgeneracijsko bivanje brez stikov	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
c25	zato ker so vsi tisti s kterim sm se družla, mrtvi al pa v domu.	Brez družbenih stikov	Trenutne značilnosti bivanja doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma

INTERVJU ŠT. 33 – OSEBA č				
č1	Seveda si želim ostati doma.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
č2	Dokler bom le pri močeh, da se bom sama še rihtala.	Dokler lahko skrbi sama zase	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
č3	Dve leti nazaj sem renovirala.	Da	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
č4	Kuhinja ima višje in širše pulte,	Višji in širši kuhinjski pulti	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
č5	postavili smo kamin med jedilnico in dnevno sobo,	Postavitev kamina	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
č6	tako, da imam lepo toplo.	Dodaten vir ogrevanja	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
č7	Tudi prehodi so širši, brez stopničke, kot je bila prej.	Širši prehodi med prostori brez stopnice	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
č8	Mogoče je minus še to, da je nekaj stopnic do mojega stanovanja.	Brez stopnic do stanovanja	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
č9	Niti ne. Delam že nekaj let vse isto.	Ne		Spreminjanje navad
č10	Zaenkrat mi še vse lepo teče.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
č11	Želja je, da ostanem doma.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
č12	Bomo videli pa zaradi zdravja, nikoli ne veš.	Negotovost/Nepredvidljivost	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
č13	Kot imam sedaj mi je zelo všeč.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
č14	Mogoče bi še tiste stopnice spustila.	Brez stopnic	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
č15	Okolica pa ja, je fajn tako kot je, saj je mir,	Mirno okolje	Psihološki dejavniki	Idealna okolica za starost
č16	lepo za sprehajati,	Sprehajalne poti	Fizične značilnosti	Idealna okolica za starost
č17	vendar glede zdravnika, pošte je pa vse nekako daleč.	Bližina storitev	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost
č18	Všeč mi je, da je mir, ker je tako brez stresno.	Okolje brez stresa	Psihološki dejavniki	Idealna okolica za starost
č19	Fajn je, da je trgovina blizu, da greš lahko kupit. Tudi ostale stvar je pomembno, da so primerno dostopne,	Bližina in dostopnost storitev	Storitveni dejavniki	Idealna okolica za starost

č20	saj tako nisi odvisen od drugih.	Manjša odvisnost od drugih	Razlog	Idealna okolica za starost
č21	Da bi vse ostalo tako kot je danes.	Kot je sedaj	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
č22	Saj ni vse rožnato, ampak kar me še lahko čaka….	Nepredvidljivost	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
č23	Bolezen,	Bolezen	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
č24	onemoglost.	Onemoglost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
č25	Kot vsak, zdravja si želim,	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
č26	da ostanem čimdlje doma.	Čim dlje časa	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 34 – OSEBA d				
d1	Doma bom dokler bom lahko.	Dokler bo možno	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
d2	Selil bi se le, če se ne bi razumeli doma	Slabi družinski odnosi	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
d3	Ograjo na stopnicah,	Ograja na stopnicah	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
d4	da se z obeh straneh lahko primem.	Boljši oprijem na stopnicah	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
d5	Na stranišču imam ob školjki ročko za prijeti, tudi pri kopalni kadi.	Oprijemala v kopalnici	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
d6	Stopnice bodo problem,	Stopnice	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
d7	vendar ni kaj za naresti.	Ni mogoča izvedba	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
d8	Nehal sem kaditi.	Opustitev kajenja	Navade povezane z življenjskim slogom	Spreminjanje navad
d9	Ne hodim več v družbo kot včasih	Manj družabnosti	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
d10	zaradi sluha. Imam slušni aparat,	Okvara sluha	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad

d11	vendar čim je več ljudi, ni čistega zvoka.	Slabši zvok slušnega aparata v množici ljudi	Razlog za spremembo navade	Spreminjanje navad
d12	Ne.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
d13	Idealen dom, kar imam trenutno,	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
d14	rabil bi kakšno osebo še za druženje	Družabni stiki	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
d15	in občasno pomoč.	Občasna pomoč	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
d16	Kot je trenutno. Se počutim dobro.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
d17	Da sem kar zdrav	Dobro zdravstveno stanje	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
d18	in se sam lahko rihtam.	Zmožnost samonege	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
d19	Da zbolim	Bolezen	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
d20	in se ne morem sam rihtati.	Nezmožnost samonege	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
d21	Da ne bom mogel hoditi po stopnicah	Nezmožnost hoje po stopnicah	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
d22	in bom ujet.	Ujetost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
d23	Zdravja.	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 35 – OSEBA e				
e1	V vsakem primeru bom tukaj ostal,	V vsakem primeru bivanje doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
e2	razen če bi prišlo do kakih večjih zdravstvenih težav,	Večje zdravstvene težave	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
e3	da se ne bi mogel sam oskrbovat	Nezmožnost samooskrbe	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
e4	oz. mi ne bi soproga mogla pomagat,	Soproga ne bi mogla pomagati	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
e5	bi mogl razmišljat o selitvi v kakšen dom	Dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
e6	druge rešitve ni.	Odhod v dom za stare kot edina možnost	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje

e7	Kopalnico smo uredili	Preureditev kopalnice	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e8	Če bi pa voziček rabil v stanovanju ne bi šlo, ker je preozko vse.	Ozki prehodi	Potencialna okoliščina, ki zahteva prilagajanje	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e9	Smo zamenjali banjo za tuš s tem namenom,	Tuš kabina namesto kopalne kadi	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e10	ampak nismo najboljš naredl, je še vedno ena stopnica notr.	Slaba izvedba prilagoditve	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e11	Ročaje smo dal v kopalnici.	Oprijemala v kopalnici	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e12	Predvsem bi blo treba kopalnico še enkrat preuredit,	Ponovna preureditev kopalnice	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e13	pa vn vrčt vse preproge, da bi bla ravna tla, brez kakšnih ovir.	Odstranitev talnih ovir	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e14	Vrata mogoče razširt vhodna.	Širša vhodna vrata	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e15	Lahko bi naredu. Finančne ovire niso,	Ni finančnih ovir	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e16	bolj praktično, če ima to smisel.	Vprašanje smiselnosti prilagoditev	Ovire pri izvedbi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
e17	Opustil smo obiske kino, gledališča,	Opustitev kulturnega udejstvovanja	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
e18	manj sprehodov je, bolj si statičen doma kot pa mobilen.	Manj aktivnosti	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
e19	Tudi tega je blo, včasih je tega blo dost več, zdej je bolj na redko.	Manj obiskov	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
e20	Najbrž bi blo treba zmanjšat še te stvari, ki jih sam urejaš.	Zmanjšanje obsega opravil	Potreba po spremembi navade	Spreminjanje navad
e21	Nabave predvsem prehrane in potreba pri oblačilih, da bi blo treba to opustit	Opustitev nakupovanja hrane in oblačil	Potreba po spremembi navade	Spreminjanje navad
e22	in nekoga dobit, da bi ti domov prnesu.	Pomoč nekoga za prinos potrebščin	Želje	Spreminjanje navad
e23	Zanašam se tud na to socialno službo, da ti	Pomoč socialne službe	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma

	lahko priskoči na pomoč.			
e24	Druga možnost je pa kakšna sosedska pomoč, da soseda prosš, da ti prnese tist kar rabš.	Sosedska pomoč za prinos potrebščin	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
e25	To ti tko težko opišem, k ne vem…	Ne vem	Mnenje	Idealen dom za starost
e26	Okolica je tle kar primerna za starejšega človeka, ker so v hiši dvigala.	Dvigalo v hiši	Fizične značilnosti	Idealen dom za starost
e27	Zunanja okolica pa bi blo dobr, če bi bla mejhn bolj urejena, da ne bi blo raznih kanalov, preprek, stebričkov, neravnin, vsega tega je preveč za starejšega človeka.	Bolj urejena zunanja okolica za starega človeka	Fizične značilnost	Idealna okolica za starost
e28	Ja, seveda.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealni dom za starost
e29	Če bi se mi kaj zgodlo, da se polomim,	Nezgode, poškodbe	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
e30	da sem odvisen od nekoga,	Odvisnost od nekoga	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
e31	če bi se bolezen kakšna poslabšala, da te kap zadene al kaj podobnega.	Poslabšanje bolezni	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
e32	Ne znam si predstavljat, pol je bolj, da me kar zakopljejo.	Raje smrt kot težko bolezensko stanje	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
e33	Ko nimaš scenarijev.	Ni predstave	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
e34	Saj za to so socialne službe, da o tem razmišljajo, da se prilagodi stvari starejšim ljudem, kaj rabijo.	Naloga socialne službe o spremljanju potreb starih ljudi	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 36 – OSEBA f				
f1	Ostali bi doma, če bi bla prava oskrba	Doma ob ustrezni oskrbi	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
f2	Ampak jst bi rajši šla nekam v dom.	Dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
f3	Ker čim maš hišo pa vidiš, da ti nekdo po hiši šar, to je… sva predolgo bla	Negotovost glede oskrbovalca na domu	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma

	samostojna… ne vem kako bi to zgledal. Ker je hiša prevelka…			
f4	Zato se mi zdi bolje, da greš na en manjši prostor pa potem to obvladaš.	Manjše stanovanje	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
f5	Ja, seveda.	Da	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
f6	Nimamo recimo več pragov.	Odstranitev pragov med prostori	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
f7	Tuš kabino sva nardila nižjo, prej sva mela banjo noter.	Tuš kabina namesto kopalne kadi	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
f8	Zaves vidte, da nimamo več	Odstranitev zaves	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
f9	zarad varnosti, pa tud jaz ne morem obešat.	Varnost in nezmožnost obešanja zaves	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
f10	Človk rata počasnejši,	Počasnejše opravljanje dela	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
f11	ni več tolk redoljuben	Manj vzdrževanja reda	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
f12	Prej smo pač več hodl okrog, po hribih, na izlete, v toplice	Manj aktivnosti in izletov	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
f13	zdej pa se mi zdi, da smo najrajš doma.	Večja pasivnost	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
f14	Ne, to je prepozn za naju. Vse to je ob petih, šestih začetek, midva greva pa ob devetih, desetih že spat.	Obiskovanje zgolj dopoldanskih dogodkov	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
f15	Zdej pa jih seveda nimava. Sej veste, prjatli se stkejo v šoli, v službi. Skoz mava iste ljudi.	Brez novih stikov	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
f16	Včasih sem hodila na tečaj jezikov, računalniške tečaje, osvežitev spomina. Zdej so take stvari preveč.	Opustitev jezikovnih in računalniških tečajev	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad

f17	Če se le da, ne.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
f18	Če bi prišla v dom, da imam svojo sobo,	Lastna soba v domu	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
f19	da se lahko umaknem v svoje prostore,	Zasebnost	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
f20	če pa želim bi pa šla recimo dol, pa da je čim več dejavnosti, karkšne koli.	Raznovrstnost dejavnosti v domu	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
f21	Pa da je v eni taki okolici, de ni preveč prometa,	V mirnem, manj prometnem okolju	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
f22	da je svež zrak, mirno, to.	Svež zrak	Idealen dom za stare	Selitev v drugo okolje
f23	Pa da si zdrav	Dobro zdravstveno stanje	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
f24	pa mobilen.	Mobilnost	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
f25	dokler nisi odvisen od druge pomoči je to vse v redu.	Samostojnost, neodvisnost	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
f26	Slab scenarij pa je to, da si nepokreten,	Nepokretnost, nemobilnost	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
f27	odvisen od drugih.	Odvisnost od drugih	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
f28	Ja, da hiša ne bi bla prazna. Ker če hiša ni obljudena propada. Zelo rada bi dobila kako družino. Ni nujno da so sorodniki. Veste, včasih so tujci boljši kot sorodniki, odvisno od karakterja človeka.	Medgeneracijsko bivanje v sedanji hiši	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 37 – OSEBA g				
g1	Vsekakor bi ostala	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
g2	in za zdaj nimam namena niti želje po selitvi.	Nenaklonjenost selitvi v dom za stare	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
g3	Za zdaj to še ni bilo potrebno.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
g4	Trenutno za mene je vse urejeno tako, da nimam težav.	Ne	Potreba po prilagoditvi	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

g5	Tako, da mislim, da prilagoditev še ne bo kmalu.	Ne	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
g6	Ne. Nisem nič spremenila.	Ne		Spreminjanje navad
g7	Razen to, da se zaradi kolena manj gibam.	Manj fizične aktivnosti	Navade povezane s preživljanjem prostega časa	Spreminjanje navad
g8	Za zdaj o tem še ne razmišljam.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
g9	Dom za starost je tak, kot je sedaj. Ničesar nebi spremenila. Imam vse kar potrebujem. Stanovanje je prilagojeno meni in mojim potrebam.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
g10	Največ mi pa pomeni to kar imam okoli sebe ljubezen svoje družine,	Dobri družinski odnosi	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
g11	ki je vedno tu da mi pomaga pri težavah.	Pomoč družinskih članov	Socialni dejavniki	Idealen dom za starost
g12	Če bo šlo vse kot je šlo do zdaj, bo odlično.	Kot je sedaj	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
g13	Slabo bi bilo, če bi zbolela.	Bolezen	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
g14	Ne želim biti breme drugim.	Obremenjevanje drugih	Slab scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
g15	Upam, da do tega ne pride. Čeprav noben ne ve kaj nas jutri pričakuje.	Negotovost	Občutki	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 38 – OSEBA h				
h1	Želim ostati v svojem domu.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
h2	O selitvi sploh ne razmišljam.	O selitvi ne razmišlja	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
h3	Zaenkrat zase nisem izvajala prilagoditev.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
h4	Mislim, da bom tudi zase tako nardila, ko več nebom zmogla hoditi po stopnicah.	Ob nezmožnosti hoje po stopnicah	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
h5	Da bom spala v dnevni sobi	Spanje v dnevni sobi	Potencialna prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

h6	in vse mi bo v blizini.	Vse potrebno v bližini	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
h7	Niti ne. Že veliko časa imam ene in iste navade.	Ne		Spreminjanje navad
h8	To pa ne vem. Na to vam ne znam odgovoriti.	Ne vem	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
h9	Upam, da bom lahko opravljala delo kot do sedaj.	Ohranjanje sedanjih navad	Želje	Spreminjanje navad
h10	O tem iskreno ne razmišljam.	Ne razmišlja o tem	Mnenje	Idealen dom za starost
h11	Z možem sva zgradila hišo in zame je to idealen dom. Tukaj imam vse kar mi je potrbno.	Sedanji dom	Lokacija/Kje	Idealen dom za starost
h12	Živim v mirni okolici,	Mirno okolje	Psihološki dejavniki	Idealna okolica za starost
h13	brez velikega prometa.	Malo prometa	Fizične značilnosti	Idealna okolica za starost
h14	V hiši imam vse kar potrebujem. Takrat, ko mi bo kaj manjkalo, poskušala si bom urediti da mi bo dobro.	Ko bo potrebno	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
h15	Jaz sem rada doma, med svojo družino, čeprav ne preživljamo preveč časa skupaj, vseeno vem da so tukaj	Življenje z družino	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
h16	in da mi pomagajo kadarkoli, to je pa najbolj pomembo.	Pomoč družinskih članov	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
h17	Ne želim biti v domu za stare ali kakšni bolnici. Doma je najlepšje.	Nenaklonjenost bivanju drugje	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
INTERVJU ŠT. 39 - OSEBA i				
i1	Ne, tukej bom, tukej.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
i2	Ne. Ne vem. Jest mislim, da ga ni.	Ni razloga	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
i3	Ja, lih toplotno je zj naredu ane.	Namestitev toplotne črpalke	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
i4	treba nubene r'či kupvat, ne ola„ ne dru.	Prihranek pri ogrevanju	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje ogrevanje
i5	no ta pru smo na drva, poj na ole, no zdej je pa še to.	Toplotna črpalka namesto ogrevanja na drva in olje	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje

i6	Ne. Za enkat ne.	Ne	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
i7	Navem. Navem.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
i8	Jz navem če bom antolk zdrava db en tak, jz mislem da bo šlo tko naprej kot je do zdej	Dobro zdravstveno stanje	Dober scenarij	Predstava o staranju oz. bivanju doma
i9	Če bo pa kkšna bolezen pršla bo pa pršla.	Bivanje doma kljub bolezni	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
INTERVJU ŠT. 40 – OSEBA j				
j1	Moja želja je, da bi bla čim dlje doma,	Čim dlje časa	Trajanje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
j2	ko bo pa treba bom pa šla v dom.	Dom za stare	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje
j3	Ne.	Ne	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
j4	Nč.	Ne		Spreminjanje navad
j5	Včasih sem delala. Odkar sem v bloku, tu ni veliko dela	Manj dela	Navade povezane z vsakodnevnimi opravili	Spreminjanje navad
j6	K bom slabi bom rada šla v dom.	Poslabšanje zdravstvenega stanja	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
j7	Čeprav pravim, da me mal skrbi, samo, če bom slabi, bom rada šla.	Strah	Občutki	Selitev v drugo okolje
INTERVJU ŠT. 41 – OSEBA k				
k1	Želim si ostat doma.	Ostati doma	Želje	Predstava o staranju oz. bivanju doma
k2	Le dom je taprav. Le dom je taprav.	Dom kot edina prava opcija	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
k3	Če ne bi blo mus, ne. Čeb blo, če ne bi blo drugga izhoda, pol drgač.	Ko ni druge izbire	Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah	Selitev v drugo okolje
k4	Recimo, tle dol so nevarnosti plazov. Ja. D b' djav, zato k ta teren je ves plazovit. Ja, d b' djav, d se kšn plaz utrga, d nas zasuje tle. Pol bi se pa mogl preselt nekam.	Plaz	Razlog za selitev	Selitev v drugo okolje
k5	Kam, pa ne vem. To pa ne vem.	Ne vem	Lokacija/Kam	Selitev v drugo okolje

k6	Ja.	Da	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
k7	Po stopnicah smo ograjo naredl.	Ograja na stopnicah	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
k8	Pa te držaje.	Oprijemala v hiši	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
k9	Pa tamladm sva odstopila ta zgorne prostore,	Selitev v pritlične prostore hiše	Obstoječe prilagoditve	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
k10	d mava midva samo iz dnevne sobe, dva šrita nardit, sva pa v postl.	Bližina, dostopnost prostorov	Razlog za prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
k11	Zaenkrat ne.	Ne	Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve na domu za lažje bivanje
k12	Na vem. Mislem d nej bi tak ustale kt so.	Ne		Spreminjanje navad
k13	Po moje ne.	Ne	Načrtovanje spreminjanja navad	Spreminjanje navad
k14	Kar mi bo Bog dal, to bom mogel sprejet. Pol pa a bo dobro, al bo slabo.	Sprejemanje dane situacije	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma
k15	Ne.	Ni predstave o staranju doma	Mnenje o staranju, bivanju doma	Predstava o staranju oz. bivanju doma

9.3. Osno kodiranje

- **SELITEV V DRUGO OKOLJE**
  - **Lokacija/Kam**
    - Dom za stare (A3) (Č4) (F5) (G8) (L7) (O5) (S7) (X2) (Y2) (Y5) (e5) (f2) (j2)
    - Že podana vloga za dom za stare (A1)
    - Odhod v bolnišnico (Č5)
    - Gospodinjske skupine (Y7)
    - Oskrbovano stanovanje (U15)
    - Manjše stanovanje (V9) (f4)
    - Selitev k sorodniku (b3)
    - V skrajnem primeru k sorodnici (H7)
    - Možnost bivanja pri otrocih (Š6)
    - Kjer je omogočena skrb (F15)
    - Nekje, kjer je nega (U12)
    - Odvisno od dane situacije (Š7)
    - Ne vem (k5)
  - **Razlog za selitev**
    - Upad samostojnosti (Č2) (D3) (S5) (S27) (Š4) (T4)
    - Nezmožnost samooskrbe (e3)
    - Nezmožnost opravljanja toalete (M4)
    - Nezmožnost samonege (A2) (D7) (Š5)
    - Nezmožnost opravljanja gospodinjskih opravil (A14)
    - Demenca (B5)
    - Slepota (A13)
    - Poslabšanje zdravstvenega stanja (O4) (j6)
    - Večje zdravstvene težave (e2)
    - Slabo zdravstveno stanje (D2)
    - Bolezen (c3)
    - Huda bolezen (Č3) (I5)
    - Onemoglost (c4)
    - Nepokretnost, nemobilnost (D6) (F10) (I6) (R2) (S6) (Š3) (U11)
    - Oteženo negovanje (C4)
    - 24-urna nega nepokretnega človeka (S35)
    - Težko usklajevanje poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja (F11)
    - Otroci zaposleni (X4)
    - Nemogoča družinska oskrba na domu (N2)
    - Soproga ne bi mogla pomagati (e4)
    - Biti nekomu breme (Y4)
    - Osamljenost (N3) (X3)

- Potencialna potreba po večji prilagojenosti (I7)
- Hujše okoliščine (L6)
- Huda stiska, situacija (Q1)
- Potreba po pomoči (M5)
- Nezmožnost ustvarjalnosti (A15)
- Ko ne gre več (U17)
- Ko ne bo mogoče biti doma (Y16)
- Izredne situacije (B4)
- Plaz (k4)
- Primoranost prodaje hiše (B3)
- Če bi bil brat sam (b2)
- Slabi družinski odnosi (d2)
- Selitev otrok iz iste hiše (B2)
- Ni razloga za selitev (a2) (i2)

➢ **Mnenje o selitvi pri določenih okoliščinah**

- Odhod v dom za stare kot edina možnost (A12) (L8) (U18) (e6)
- Sprejemanje opcije odhoda v dom (S9) (S26) (Š2) (Š27)
- Pozitivna naravnanost glede doma za stare (S28)
- Sprijaznjenje z odhodom v dom za stare (Š28)
- Primoranost odhoda v dom za stare (A16) (D4)
- Nenaklonjenost selitvi v dom za stare (X5) (X22) (g2)
- Odhod v dom za stare ko ni druge izbire (T33)
- Dom za stare kot neustrezen (P6)
- Niti slučajno odhod v dom za stare (E6)
- Nikakor odhod v dom za stare (H6)
- Nesprejemanje opcije odhoda v dom za stare (T6)
- Dolga čakalna vrsta za lokalni dom za stare (Y8)
- Pomoč otrok pri plačevanju doma za stare (L16)
- Draga namestitev v domu za stare (Y9)
- Dom za stare – nizka pokojnina (U2)
- Selitev ne predstavlja težave (F3) (F8)
- Pripravljenost na možnost selitve (F13)
- Verjetnost primoranosti selitve (R3)
- Zavedanje o verjetnosti selitve (F4) (F14)
- Malo lokalne ponudbe za selitev (Y6)
- Finančni problem stroškov bivanja drugje (F16)
- Finančna obremenitev družine pri stroških bivanja drugje (F17)
- Finančna ovira za selitev (K2)
- Malo razmišljanja o selitvi (I8) (V10)
- O selitvi ne razmišlja (h2)

- Izkušnja selitve v preteklosti (T2)
- Noče razmišljati o tem (H2)
- Težka odločitev o selitvi (I4)
- Le stežka (I9)
- Nenaklonjenost bivanju drugje (h17)
- Neodobravanje selitve (J1)
- Ko ni druge izbire (k3)
- V nobenem primeru (Ž3)

➢ **Občutki**

- Strah (j7)
- Brez strahu (F6)
- Nepredvidljivost (T34)
- Obremenjevanje sorodnikov (D9)
- Pozitivna izkušnja z domovi za stare (S25)
- Dolgočasje v domu za stare (N4)
- Nezainteresiranost za odhod v dom za stare (T35)

➢ **Idealen dom za stare**

- V domačem okolju (D24) (S22) (Š23)
- Bližina doma za stare za sorodnike (S23)
- V mirnem, manj prometnem okolju (f21)
- Raznovrstna ponudba storitev (E28)
- Raznovrstnost dejavnosti v domu (f20)
- Stanovalci imajo zdravnika (P22)
- Zasebnost (f19)
- S partnerjem skupaj v sobi (P17)
- Lastna soba v domu (f18)
- Lastna čajna kuhinja (P18)
- Kopalni bazen (P21)
- Prijetne vonjave (D26)
- Vrt z visoko gredo (P20)
- Pomembnost vrtov za kmečko prebivalstvo (S24)
- Klopce in park v bližini (D25)
- Veliko zelenja (P16)
- Svež zrak (f22)
- Brez razmišljanja (P15)

❖ **PRILAGODITVE NA DOMU ZA LAŽJE BIVANJE**

➢ **Obstoječe prilagoditve**

- Da (C8) (K3) (R5) (a4) (f5) (k6)
- Ne (C5) (Č6) (D10) (E8) (H8) (M6) (N6) (O8) (S10) (S13) (Š10) (Ž4) (X7) (Q5) (W3) (b4) (c5) (č3) (g3) (h3) (j3)

- Renovirana hiša, vendar ne za starost (I10)
- Renovirano stanovanje, vendar ne za starost (T7) (V5)
- Že pri gradnji hiši prilagoditve (X8)
- Pri prenavljanju hiše (a3)

- Prilagoditev pritličnih prostorov hiše za bivanje v starosti (F18)
- Prilagojeno pritličje hiše (F35)
- Ureditev pritličja (Y10)
- Selitev v pritlične prostore hiše (Y11) (k9)
- Bivanje v pritličju (O7)
- Spanje v pritličju hiše (L18)
- Vsi nujni prostori v pritličju (X13)

- Pritlični prostori brez stopnic (F19)
- Pritličje brez stopnic (X12)
- Izhod iz hiše brez stopnic (F21)
- Malo stopnic in oprijemalo (G11)
- Nizke stopnice (G12)
- Oprijemala na zunanjih stopnicah (I13)
- Ograja na stopnicah (d3) (k7)
- Držalo za stopnice (X9)
- Oprijemala v hiši (k8)
- Dvigalo (U4)
- Stanovanje primerno za invalidni voziček (U5)
- Širok vhod (X11)
- Širši prehodi med prostori brez stopnice (č7)
- Ni pragov med prostori (G15)
- Odstranitev pragov med prostori (f6)

- Prilagoditve v kopalnici (L9)
- Preureditev kopalnice (e7)
- Tuš kabina namesto kopalni kadi (R8) (V6) (e9) (f7)
- Tuš kabina z nizkim pragom (a5)
- Oprijemala na stranišču (I14)
- Straniščni ročaj (R7)
- Oprijemala v kopalnici (K4) (d5) (e11)
- Oprijemala v tuš kabini (I15)
- Držalo v kopalni kadi (c10)
- Stol v tuš kabini (N7)
- Protizdrsna podloga v kopalnici (X10)

- Dodaten vir ogrevanja (č6)
- Gretje na olje namesto na drva (R13)

- Centralna kurjava namesto glinenih peči (a6)
- Postavitev kamina (č5)
- Namestitev toplotne črpalke (i3)
- Toplotna črpalka namesto ogrevanja na drva in olje (i5)

- Nova postelja (C6) (I18) (Z3)
- Posteljni trapez (R6)
- Električna negovalna postelja (K8)
- Nakup nove vzmetnice zaradi težav s hrbtom (D11)
- Bližina postelje (b6)

- Nov štedilnik (H9)
- Višji in širši kuhinjski pulti (č4)
- Uporaba nižjih kuhinjskih polic (I16)

- Zamenjana dva okna (H18)
- Odstranitev zaves (f8)
- Odstranitev pohištva (K6)
- Nakup stojala za perilo (H12)
- Označitev tipk na TV daljincu (H10)
- Ureditev zunanje okolice (H19)

➢ **Razlog za prilagoditev**

- Težave s hojo po stopnicah (H14)
- Težave s kolki (I12)
- Lažje opravljanje toalete (K5)
- Lažje vstopanje v kad (L10) (V7)
- Boljši oprijem na stopnicah (d4)
- Mož na invalidnem vozičku (U3)
- Lažje gibanje s palico/invalidnim vozičkom po stanovanju (K7)
- Večja prehodnost (H20)
- Nevarnost pred padcem (L12)
- Strah pred ponovnim padcem (J4)
- Možnost padca pri nošenju drv pozimi (H26)
- Nezmožnost nošenja drv (R14)
- Oteženo nošenje drv pozimi (H24)
- Ni treba po drva (a8)
- Varčevanje s kurjavo (L17)
- Prihranek pri ogrevanju (i4)
- Strah pred uhajanjem škodljivih plinov in zastrupitvijo (a7)
- Varnost in nezmožnost obešanja zaves (f9)
- Otežen doseg visokih kuhinjskih polic (I17)
- Težave z upravljanjem TV daljinca (H11)
- Manj dela z urejanjem okolice (H21)

- Vse potrebno v bližini (h6)
- Bližina, dostopnost prostorov (k10)

➢ **Potreba po prilagoditvi**

- Da (mnenje sorodnikov) (H15)
- Da, vendar noče obremenjevati otrok s tem (P8)
- Ne (A5) (D12) (H16) (J2) (M7) (N8) (S11) (S12) (T10) (Z4) (b7) (c6) (g3)
- V preteklosti ne (I11)
- Ne vem (C7) (R9)
- Dovolj prilagoditev (R10)
- Prilagoditev stopnic pred vhodom (H13)
- Stopnice do stanovanja (V3)
- Stopnice (V8) (d6)
- Manj stopnic (I19)
- Brez stopnic do stanovanja (č8)
- Ograja za zunanje stopnice (c11)
- Dvigalo (P10)
- Selitev v klet (P9)
- Odstranitev talnih ovir (e13)
- Širša vhodna vrata (e14)
- Centralno gretje (Č8)
- Nova okna in vrata (mnenje sorodnikov) (H17)
- Ponovna preureditev kopalnice (e12)
- Nakup stolčka za kad (G14)
- Krajša oddaljenost med spalnico in kopalnico (G13)
- Menjava plinskega štedilnika z električnim (D13)
- Nova, višja sedežna garnitura (G16)
- Vrtna greda bližje hiši (H22)
- Drva v hiši (H23)
- Drva poleg hiše (H27)

➢ **Načrtovanje prilagoditev**

- Ne (T8) (g4) (i6) (k11)
- Ob malce težji hoji – ne (F24)

- Odvisno od situacije (W4)
- Nepredvidljivost načrtovanja (W5)
- Ko bo potrebno (E11) (M8) (T9) (V4) (c13) (h14)
- Če bo potrebno (S14)
- V bližnji prihodnosti (Š11)

- Ob zmanjšani sposobnosti dela (E9)
- Ob nezmožnosti hoje po stopnicah (h4)
- Nakup novega pohištva (F23)

- Menjava oken in vrat (K11)
- Prilagoditev pragov (L11)
- Ročaj v kopalnici (N5)
- Finančna pomoč otrok (L13) (L15)
- Že pri prenavljanju hiše (a9)

➢ **Ovire pri izvedbi**

- Finančne (K10) (P11)
- Prenizki dohodki za renovacije (Č7) (Č9)
- Prenizka pokojnina (H28) (H30) (P7)
- Visoki stroški prilagoditev (E10)
- Kredit za prilagoditve in kasnejše vračanje sorodnika po smrti starega človeka (P12)
- Finančno se ne splača (Ž7)

- Brez ovir (Q7) (c12)
- Ni finančnih ovir glede prilagoditev (G17) (S15) (e15)
- Ni – zgolj manjši finančni vložek za prilagoditve (F28)
- Ni organizacijskih ovir (M10)

- Popravila niso možna (Ž5)
- Ni mogoča izvedba (d7)
- Stara gradnja hiše (Ž6)
- Vprašanje smiselnosti prilagoditev (e16)
- Slaba izvedba prilagoditve (e10)

➢ **Potencialna prilagoditev**

- Izdelava klančine (F26)
- Prilagoditev stopnic (L14) (M9)
- Stopnice (Q6)
- Ograja za zunanje stopnice (c9)
- Brez pragov med prostori (F27)
- Kopalnica (Š9)
- Spanje v dnevni sobi (h5)
- Poiskati pomoč drugega (A18) (D23)
- Pomoč patronažne službe (A19)
- Otroci prinesejo potrebščine (F31)
- Otroci peljejo k zdravniku (F32)
- Pomoč na domu v primeru nepokretnosti (G7)
- Organizirana oskrba na domu (L32)
- Negovalka na domu (X21)

➢ **Potencialna okoliščina, ki zahteva prilagajanje**

- Nezmožnost hoje (c8)
- Pristati na invalidnem vozičku (F25)
- Ozki prehodi (e8)

- Zunanje stopnice (c7)
- Nezmožnost voziti avto (F30)
- Težave pri jemanju zdravil (A17)

➢ **Mnenje o prilagoditvah**

- Zavedanje o pomembnosti prilagoditev v primeru manjše mobilnosti (F20)
- Zavedanje o pomembnosti prilagoditev že pri gradnji hiše (F22) (G10)
- Finančna podpora otrok pri prilagoditvah (G18)

❖ **SPREMINJANJE NAVAD**

➢ **DA** (E12) (R11) (S16) (Š12) (T11) (X14) (Y12) (c14)

➢ **NE** (A9) (Č10) (D14) (I20) (K12) (N9) (U6) (V11) (č9) (g6) (h7) (j4) (k12)

➢ **Navade povezane z vsakodnevnimi opravili**

- Težje in počasnejše opravljanje dela (Č11)
- Počasnejše opravljanje dela (I21) (f10)
- Manjša sposobnost za delo zaradi bolezni (H33)
- Manj dela (j5)
- Opustitev dela (Ž8)
- Manj vzdrževanja reda (f11)
- Pomoč sosede pri pospravljanju (J3)
- Iskanje pomoči pri družini (N10)
- Manj kuhanja (L20)
- Uporaba palice pri hoji (b5)
- Manj zahajanja v gozd po drva (Q10)
- Nošenje drv v vozički do vrat (H26)
- Nošenje mobilnega telefona s seboj (R12)
- Več beleženja glede opravil (T12)
- Prevzemanje skrbi za gospodinjska opravila (T14)
- Opustitev vožnje z avtomobilom (Ž9)
- Vožnja z avtomobilom v spremstvu (W6)

➢ **Navade povezane z obiskovanjem storitev**

- Pogostejši obisk zdravnika (V12)
- V mesto s spremstvom (Q9)
- Pomoč drugih za prevoz (H32)
- Pomoč otrok (A6)
- Otroci prinesejo potrebščine (A7)
- Odhod v bližnjo trgovino kljub višji ceni (T16)
- Ukinitev spletne banke in ponovno obiskovanje banke (A8)

➢ **Navade povezane s preživljanjem prostega časa**

- Več prostega časa (U8)
- Več časa doma (W8)
- Manj fizične aktivnosti (B8) (J5) (c15) (g7)

- Več počitka (S17)
- Ležerno preživljanje prostega časa (L19)
- Več gledanja televizije (c16)
- Manj aktivnosti (e18)
- Večja pasivnost (f13)
- Manj družabnosti (d9)
- Brez novih stikov (f15)
- Manj obiskov (e19)
- Opuščanje jutranjih obiskov (D15)
- Manj druženja s krajani (H34)
- Opustitev kulturnega udejstvovanja (e17)
- Obiskovanje zgolj popoldanskih dogodkov (f14)
- Opustitev aktivnosti v skupnosti (X16)
- Opustitev družabnega kartanja (b10)
- Opustitev obiskovanja gostiln (H36)
- Opustitev pohajanja (b9)
- Manj aktivnosti in izletov (f12)
- Opustitev izletov (C9)
- Manj pohodništva (a10)
- Opustitev pohodništva (Z5)
- Manj kolesarjenja (W7)
- Opustitev športnih aktivnosti za starejše (K15)
- Opustitev plesanja (b11)
- Opustitev jezikovnih in računalniških tečajev (f16)
- Opustitev risanja (E15)
- Opustitev vožnje z mopedom (Q8)
- Več posvečanja sebi (S18)
- Starost ne predstavlja težav pri prostem času (Š17)
- Več potovanj (Š13)
- Pohodi s športnim društvom (Š14)
- Organizirana telovadba (Š15)
- Več sprehodov (E14)

➢ **Navade povezane z življenjskim slogom**

- Opustitev pitja kave (B7)
- Opustitev kajenja (d8)
- Prenehanje pitja alkohola (E13)
- Zdravo prehranjevanje (C11)
- Manj kuhanja in uživanja hrane (H38)
- Več časa za gastroenterološke potrebe (D16)

➢ **Razlog za spremembo navade**

- Zaradi starosti (H35) (H37) (I22)
- Manjša okretnost v starosti (T15)
- Upad moči (Č12)
- Upad zmožnosti gibanja (C10)
- Ne more iti nikamor (X15)
- Bolečine v kolenih (J6)
- Strah pred poškodbo v gozdu (Q11)
- Okvara sluha (d10)
- Slabši zvok slušnega aparata v množici ljudi (d11)
- Slabši spomin (T13)
- Več prostega časa (c17)
- Več prostega časa zase namesto obveznosti, dela (Š16)
- Manj varnosti na cesti (Ž10) (W9)
- Bližina trgovine (T17)
- Zaradi spomina na alkoholizem (E16)

➢ **Potreba po spremembi navade**

- Ne (Š19)
- Vključitev v dejavnost (A10)
- Vključitev v dejavnost zaradi osamljenosti (A11)
- Zmanjšanje obsega opravil (e20)
- Opustitev nakupovanja hrane in oblačil (e21)

➢ **Načrtovanje spreminjanja navad**

- Ne (B9) (C12) (Č13) (E17) (K16) (O9) (T18) (X17) (Q12) (W10) (a11) (b12) (č10) (d12) (f17) (g8) (i7) (k13)
- Ne vem (H39) (J7) (Š18) (h8)
- Ko bo potreba (F29)
- Po potrebi (M13) (Y13)
- Odvisno od zdravja (K17)
- Ob poslabšanju zdravja (H40)
- Ko bo upad moči (U9)
- Zmanjšanje obsega dela (F33)
- Opustitev določenih kuharij (N11)
- Nemogoče izvajanje spremenjenih navad (X18)

➢ **Želje**

- Odvisno od počutja (K13)
- Odvisno od zdravstvenega stanja (K14)
- Ohranjanje sedanjih navad (M12) (h9)
- Pomoč nekoga za prinos potrebščin (e22)
- Izboljšanje gastroenteroloških težav (D17)

- Zmanjšanje obrokov (D18)

❖ **PREDSTAVA O STARANJU OZ. BIVANJU DOMA**

➢ **Trenutne značilnosti bivanja doma**

- Dobro počutje v sedanjem domu (G1) (I2) (S2)
- Ugodno bivanje doma (T26)
- Navajenost na lasten dom (H1) (I3)
- Navezanost na dom (W1)
- Samostojnost (J10) (L21) (R20) (S1) (T25)
- Podpora družinskih članov (S3)
- Pomoč družinskih članov (S4)
- Pomoč sorodnikov (H31)
- Prenovljena hiša (I1)
- Prilagojen dom za bivanje (M11)
- Mir (Z2)
- Stik z naravo (R19)
- Neinformiranost o pomoči na domu (J9)
- Slabo zdravstveno stanje (Ž13)
- Medgeneracijsko bivanje brez stikov (c24)
- Brez družabnih stikov (c25)

➢ **Dober scenarij**

- Kot je sedaj (Q19) (a13) (č21) (g12)
- Dobro zdravstveno stanje (Q26) (d17) (i8)
- Zdrav razum (Q27)
- Ohranjanje vitalnosti (T19)
- Pokretnost, mobilnost (M19) (S29) (U13) (Q21)
- Zmožnost hoje (P23)
- Samostojnost (S30) (U14) (f25)
- Čim daljša samostojnost (C16) (E18)
- Ohranjanje samostojnosti (Q22)
- Čim manjša stopnja odvisnosti (K29)
- Pomoč otrok pri delni samostojnosti (S31)
- Pri zmanjšani samostojnosti sorodniki prevzamejo skrb za obveznosti (D32)
- Zmožnost samonege (d18)
- Čim manjša stopnja pomoči drugih (K30)
- Pomoč na domu (L5)
- Pomoč pri gospodinjskih opravilih (N19)
- Pomoč družinskih članov (h16)
- Pomoč bližnjega, sorodnika (N20)
- Sorodniki prinesejo potrebščine po potrebi (D31)
- Pomoč nekoga (X27)

- Življenje z družino (h15)
- Bivanje z nekom (Č15)
- Imeti nekoga ob sebi (N18)
- Skupaj z možem (D19)
- Imeti družbo (Č16)
- Nisi zapuščen (D28)
- Čim daljše bivanje doma (Š26)
- Topel dom (Č17)
- Preskrbljenost (Č18)
- Dobri družinski odnosi (Q20)
- Obiski sorodnikov (D29) (X28)
- Telefonski klici sorodnikov (D30)
- Telefonski klici sorodnikov in prijateljev (X29)
- Spontano življenje (E24)
- Normalno bivanje (K18)
- Hitra smrt (C17) (M20)
- Prevoz (Y21)
- Ne vem (W20)

➢ **Slab scenarij**

- Nepokretnost, nemobilnost (C18) (Č21) (G6) (H3) (P24) (S32) (X31) (f26)
- Dolgotrajna nepokretnost (M21)
- Nezmožnost hoje po stopnicah (d21)
- Onemoglost (č24)
- Slabo zdravstveno stanje (T29)
- Občutno poslabšanje zdravstvenega stanja (H4) (K27)
- Bolezen (Č20) (D36) (X30) (č23) (d19) (g13)
- Izguba spomina (R25)
- Poslabšanje bolezni (e31)
- Dolgotrajna huda bolezen (C20)
- Nezmožnost skrbeti zase (K28)
- Nezmožnost samonege (M22) (d20)
- Nezmožnost samopomoči (E26)
- Upad kvalitete življenja ob nesamostojnosti (E27)
- Poškodbe (Q23)
- Nezgode, poškodbe (e29)
- Padec po stopnicah (P25)
- Ostati sama (D21)
- Živeti sam (Č19) (N13) (N21)
- Osamljenost (F39) (N22) (c22)
- Brez obiskov, osamljenost (T30)

- Oddaljenost otrok (T31)
- Redki stiki z otroki (T32)
- Zapuščenost (D33)
- Zanemarjenost (X32)
- Brezbrižnost sorodnikov (D34)
- Družinski prepiri (Q25)
- Ujetost (d22)
- Zaprta cel dan (L29)
- Omejeno bivanje v bloku (R21)
- Utesnjeno okolje (R18)
- Pesimizem (R26)
- Odvisnost od nekoga (e30) (f27)
- Odvisnost od družine (L28)
- Oskrba s strani drugih (C19)
- Težko usklajevanje poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja (G3)
- Obremenjevanje drugih (S37) (Q3) (g14)
- Obremenjevanje družinskih članov (S8)
- Obremenjevanje družine z oskrbo (F2) (S33)
- Obremenjevanje družine z oskrbo doma (F9) (G4) (U19)
- Obremenjevanje družine z oskrbo kljub dobrim odnosom (S34)
- Problematičnost oskrbe doma s strani otrok (U20)
- Nevšečnosti (Q24)
- Pasivna socialna služba (X33)
- Slabe prometne povezave (Y20)

➢ **Želje**

- Kot je sedaj (C14) (F34) (R15) (S19) (a12)
- Ostati doma (L1) (M1) (O1) (P1) (U1) (V1) (Z1) (Ž1) (X1) (X6) (Y1) (Q4) (W2) (a1) (b1) (c1) (č1) (č11) (g1) (h1) (i1) (k1)
- Čim daljše bivanje doma (T20)
- Bivati doma (U16)
- Bivanje zgolj v svojem domu (E2)
- V vsakem primeru bivanje doma (P3) (c2) (e1)
- Dobro zdravstveno stanje (D35) (H43) (K20) (R16) (S20) (V16) (b13) (č25) (d23) (f23)
- Do smrti zdrava (c19)
- Mobilnost (f24)
- Zmožnost hoje (b14)
- Samostojnost (S21)
- Ohranjanje samostojnosti (C13) (X26)
- Umreti ob nesamostojnosti (E19)
- Občasna pomoč (d15)

- Bivanje doma s pomočjo (L3)
- Po potrebi pomoč na domu (Š22)
- Vključitev pomoči na domu (J8)
- Pomoč socialne službe (e23)
- Sosedska pomoč za prinos potrebščin (e24)
- Otroci po potrebi prinesejo potrebščine (Š21)
- Bivanje doma z oskrbo na domu (L22)
- Pomoč na domu raje kot selitev v dom za stare (J11)
- Večja ponudba storitev pomoči na domu (J12)
- Bivanje doma z nego (L4)
- Živeti z nekom (N14)
- Medgeneracijsko bivanje v sedanji hiši (f28)
- Medgeneracijsko bivanje z družino (K21) (K24)
- Družabni stiki (d14)
- Pogostejši obiski s strani otrok (Š20)
- Obiski na domu (Š25) (c20)
- Boljši odnosi s sorodniki (c18)
- Težka uresničljivost želja (O11)

➢ **Trajanje**

- Čim dlje časa (G9) (O2) (Y15) (č26) (j1)
- Dokler bo možno (B1) (L2) (P13) (V2) (Y15) (d1)
- Dokler se lahko sam neguje (A4) (C2) (Č1) (D5)
- Dokler lahko skrbi sama zase (Y3) (č2)
- Dokler zdravje služi (D1) (T3)
- Do upada samostojnosti (M2) (R4)
- Dokler si lahko sam pomaga (E4)
- Dokler je medsebojna partnerska pomoč (Š1)
- Do primoranega odhoda v dom (C1)
- Do smrti (E3) (K9) (R1) (Ž2) (Q2)

➢ **Mnenje o staranju, bivanju doma**

- Nezahtevnost in preprostost bivanja (G20)
- Skromnost (H29)
- Dom kot edina možna opcija (E1) (K19) (N1) (T1)
- Dom kot edina prava opcija (k2)
- Težka predstavljivost bivanja drugje (P5)
- Zavedanje o realnih zmožnostih bivanja doma (S36)
- Zavedanje o slabšanju zdravstvenega stanja (V17)
- Odvisno od moči (U10)
- Bivanje doma kljub bolezni (i9)
- Razmišljanje o drugih opcijah, ko ne bo več možno živeti doma (P14)

- Iskanje primerne rešitve ob upadu samostojnosti (T5)
- Pričakovanje, da bo pomoč potrebna (K31)
- Pomoč druge osebe pri vsakdanjih opravilih (Č14)
- Pomoč in podpora otrok v primeru nepokretnosti, nemobilnosti (S38)
- Doma ob ustrezni oskrbi (f1)
- Zgolj kratkotrajna oskrba s strani družine (F12) (G5)
- Težko usklajevanje poklicnega in družinskega, skrbstvenega življenja (L31) (Š8)
- Negotovost glede oskrbovalca na domu (f3)
- Prenizka pokojnina za oskrbo na domu (D8)
- Ni pričakovanja o oskrbi s strani družine (L30) (O6)
- Ni pričakovanj, da bo nekdo skrbel zanj (F1)
- Neodobravanje nege s strani drugega (P2)
- Pomembnost bivanja s partnerjem (T22)
- Prazno in nesmiselno življenje brez partnerja (H45)
- Sobivanje s študentom kot potencialna ideja (Š29)
- Premalo izkušenj za obliko sobivanja s študentom (Š30)
- Naloga socialne službe o spremljanju potreb starih ljudi (e34)
- Sprejemanje dane situacije (k14)
- Ne vem (V13)
- Ne premišljuje o tem (Z6)
- Neobremenjevanje glede nadaljnjega bivanja (M3)
- Noče razmišljati o tem dokler ni potrebno (V14)
- Ni predstave o nadaljnjem bivanju (M14)
- Ni predstave (e33)
- Ni predstave o staranju doma (k15)
- Težko (X19)
- Čedalje slabše (X20)
- Brez pričakovanja o dolgi starosti (E25)
- Samomor po upadu samostojnosti (E5)
- Raje smrt kot težko bolezensko stanje (e32)

- **Občutki**
  - Negotovost (C3) (D22) (M15) (g15)
  - Negotovost/Nepredvidljivost (O3) (č12) (č22)
  - Kar bo dano v situaciji (Z7)
  - Negotovost bivanja ob poslabšanju zdravja (H5)
  - Strah (N12)
  - Strah biti sama (D20)
  - Strah pred osamljenostjo (F38)
  - Strah pred boleznijo (G2)
  - Strah pred osamljeno smrtjo (c23)

- Navezanost na dom (P4)
- Zaupanje, da bo otrok poskrbel za hišo (F40)
- Brez čustvene navezanosti na dom (F7)
- Čakanje na smrt (Ž11)

❖ **IDEALEN DOM ZA STAROST**

➢ **Lokacija/Kje**

- Sedanji dom (A20) (D27) (E7) (H42) (E20) (G19) (M16) (T23) (Z8) (Y17) (Y22) (č13) (d14) (d16) (e28) (g9) (h11)
- Na svojem (A22)
- Bivanje v bližnjem varovanem stanovanju (J13)
- V predmestju (O12)
- Hiša na podeželju (R22)

➢ **Fizične značilnosti**

- Večje stanovanje (b16)
- Pritlično stanovanje (B10)
- Stanovanje brez stopnic (b17)
- V pritličju (O14)
- Dvigalo v hiši (e26)
- Hiša brez stopnic (W14)
- Vhod brez stopnic (X24)
- Brez stopnic (I25) (Y23) (Q14) (č14)
- Pritlična hiša (W13)
- Nizka hiša (Q13)
- Manjša hiša (I26)
- Hiša srednje velikosti (W15)
- Hiša (K23)
- Trenutna razporeditev doma (Q18)
- Dostopnost do bivalnih prostorov (X23) (W11) (W16)
- Dostopnost, bližina/Vse na dosegu rok (c21)
- Vse pri roki, blizu (Y18)
- Zračni prostori (A26)
- Prostornost (A25)
- Topel dom (G21)
- Ogrevanje doma (B11)
- Varna bela tehnika (B12)
- Štedilnik (O18)
- Kopalnica s tuš kabino (B13)
- Balkon ali terasa (B14)
- Velika terasa (O15)
- Vrt (K25)

- Vrt, bližina narave (B15)
- Veliki vrt (Q15)
- Park okoli hiše (Q16)
- Cvetje okoli hiše (R24)

➢ **Socialni dejavniki**

- Neposredna bližina otrok (A21) (T28)
- Bližina družinskih članov (V19)
- Pomembnost stikov, druženja (K26)
- Vsakodnevni stiki (A23)
- Redni stiki z otroci (T27)
- Dobri odnosi z otroci (G22)
- Dobri družinski odnosi (g10)
- Pomen kvalitetne družinske povezanosti (K22)
- Kvalitetni, ljubeči odnosi (b15)
- Pomoč družinskih članov (g11)
- Staranje s partnerjem (H44) (T21)
- Skupaj z ženo (O17)
- Imeti nekoga ob sebi (I23)
- Hišni ljubljenček (O20)

➢ **Psihološki dejavniki**

- Avtonomnost (B16)
- Varen dom (B17)

➢ **Finančni dejavniki**

- Dostojno življenje (I24)

➢ **Storitveni dejavniki**

- Prinos potrebščin po potrebi (A24)

➢ **Mnenje**

- Nepredvidljivost (T24)
- Težko (O10)
- Ne obstaja (R17)
- Ne vem (H41) (V15) (e25)
- Ne razmišlja o tem (h10)
- Usposobljen kader zadolžen za idealen dom in okolico (W12)

❖ **IDEALNA OKOLICA ZA STAROST**

➢ **Razlog**

- Manjša odvisnost od drugih (č20)
- Ohranjanje kmečkih spretnosti (W19)
- Navezanost na naravo (L27)
- Težave s prečkanjem glavne ceste (L26)

➢ **Lokacija/Kje**

- Sedanja okolica (A27) (F36) (I28)
- Sedanji kraj (E21)
- Na obrobju mesta (I29)

➢ **Fizične značilnosti**

- Brez prometa v bližini (N15)
- Malo prometa (A28) (h13)
- Sprehajalne poti, park (A29) (L23) (č16)
- Pločnik za sprehajanje (X25)
- Bližina narave (L25) (N16) (O13)
- Bližina narave in živali (M18)
- Vrt in živali (W18)
- Vrt (N17)
- Bolj urejena zunanja okolica za starega človeka (e27)

➢ **Psihološki dejavniki**

- Okolje brez stresa (č18)
- Mirno okolje (I30) (L24) (M17) (R23) (č15) (h12)
- Varen promet (A30)

➢ **Storitveni dejavniki**

- Bližina in dostopnost storitev (I27) (I31) (č19)
- Bližina storitev (Q17) (č17)
- Bližina trgovine in zdravnika (W17)
- Neposredna bližina storitev (O21)
- Več trgovin (V18)
- Pomembnost lokalnih služb za oskrbo na domu (F37)
- Organiziran obisk storitev (O22)
- Avtobusna linija do mesta (Y19)
- Balinišče (E22)
- Plesni dogodki (E23)